

V FÒRUM DELS
DRETS HUMANS
El Dret a l'Alimentació

col·lecció Cooperacció

PRESENTACIÓ

Tono Albareda, president de Cooperació

Bon dia a tothom. Parlarem en castellà perquè la gent que ha vingut de fora ens pugui entendre sense cap problema. De primer volia dir que nosaltres sabem que fer aquesta jornada avui no era el millor dia possible. Com tots sabeu, hi ha una manifestació molt important convocada per al dia 15 contra la guerra i per això una bona part de gent que podria estar interessada a venir avui està treballant, en concret, socis nostres que estan fent diverses activitats a pobles i districtes de Barcelona: des de repartir fulls als mercats fins a dies de dejuni i altres tipus d'accions. Però evidentment tampoc no podíem permetre que fos Bush qui ens marqués l'agenda i, per tant, hem mantingut aquest acte malgrat les dificultats.

Entenem que quan diem que és necessari aconseguir «tots els drets humans per a totes les persones» (el fet que siguin per a tots i totes és condició imprescindible perquè tots els drets humans siguin efectius), la condició és que siguin tots els drets i que no hi hagi obstruccions. I que siguin totes les persones que els gaudeixin, perquè quan una no els gaudeix les altres es veuen afectades. Quan comentem aquesta frase, entenem que la qüestió del dret a l'alimentació té uns condicionaments específics que afecten d'una manera molt forta, molt dura, als altres drets. Que no ens parlin del dret a la llibertat política o del dret a la llibertat d'expressió quan el dret a l'alimentació no està garantit. I quan la gent passa gana, el dret de vot o el dret d'expressió queden extraordinàriament constrets i extraordinàriament limitats.

Entenem, a més, que el tema de l'alimentació és avui el centre de tots els debats, dels debats entre les potències mundials. I part de les negociacions, ara al Fòrum Mundial del Comerç, són entre com defensa millor els interessos els Estats Units enfront de la Unió Europea, o la Unió Europea enfront dels Estats Units i el Japó. Passa el mateix amb el debat si cal fomentar, o bé, el creixement dels països a través de l'exportació, o bé, el creixement del desenvolupament humà a través de creixements més sostenibles. Desenvolupaments més sostenibles que passen necessàriament per fomentar que cada població produeixi els seus aliments i tenir el que s'anomena sobirania alimentària. És a dir, el tema de les subvencions a l'exportació, el tema del *dumping* que es permet fer amb les subvencions, el tema de la importació i exportació dels aliments i si els països empobrits han de fomentar l'exportació o han de produir per a ells... tot això està afectant el dret a l'alimentació i és una discussió que entenem que avui és molt important.

L'acte d'avui forma part de la campanya que està posant en marxa la Federació d'ONG per al Desenvolupament de Catalunya. La Federació va aprovar, en les seves últimes assemblees, realitzar una campanya llarga, d'almenys uns tres anys, sobre aquest tema central. Val a dir que és la primera vegada que la Federació assumeix una campanya d'aquestes característiques i pretén que no només les ONG federades, sinó els grups solidaris dels diversos pobles, els petits grups de cooperació i altres ONG que no estan federades també ho assumeixin cadascú des de la seva perspectiva, des del seu punt de vista, des de les seves limitacions i des dels seus avantatges. La campanya de sobirania alimentària es basa en difondre el concepte i establir una aliança sòlida amb el que considerem que és l'organització més potent en l'àmbit internacional que assumeix aquest tema amb força i amb claredat, que és la gent de Vía Campesina. Aquí tenim un calendari sobre el qual hem d'actuar. Hi ha una reunió d'aquí quatre o cinc mesos a Cancún, de l'Organització Mundial del Comerç, on es discutiran temes que afecten molt l'alimentació, i també altres aspectes, però pel que fa a l'alimentació es pretén prendre decisions importants i -això ens ho explicarà en Paul després- la gent de Vía Campesina vol que aquesta qüestió surti de l'agenda i mobilitzi prou la població perquè aquest tema no formi part de la negociació. Dins la campanya

també estem implicats en aconseguir la llibertat de José Bové. Com sabeu, Bové va ser jutjat a França per les accions de fa ja dos anys. Va ser condemnat, no l'han empresonat, però sembla que el dia 26 d'octubre entrarà a la presó i en aquest cas intentarem establir mobilitzacions i campanyes de recollida de signatures per tal d'aconseguir la seva llibertat. Intentarem realitzar materials de suport en col·laboració amb Vía Campesina perquè l'aportació teòrica i les experiències pràctiques puguin tenir una divulgació prou àmplia i no només al nostre país sinó que a més aquests materials puguin servir per a altres zones del món. I volem fer d'altaveu: d'una banda, d'altaveu dels moviments i de les reivindicacions concretes que s'estan produint a diversos llocs del món i, d'altra banda, de tots els grups solidaris que es plantegen aquest tema d'una manera o d'una altra.

Jo amb això, acabo, dient que hem vingut aquí a escoltar Paul Nicholson i no a mi. Primer, vull agrair a la Generalitat que ens hagi finançat aquestes jornades. Vull agrair la presència als ponents que alguns han vingut des de molt lluny i han deixat les seves tasques. Agrair als assistents que s'hagin desplaçat aquí un dissabte al matí quan hi ha tantes altres coses per fer i especialment agrair a l'equip tècnic i als voluntaris que hi han col·laborat aquests dies per tal d'organitzar aquestes jornades en una situació específica per a nosaltres i per a la majoria de les ONG, de molta tensió, perquè havíem de realitzar alhora projectes per a ajuntaments que havien avançat la convocatòria a causa de les eleccions municipals. Hi ha hagut un excés de feina que ens ha fet anar a tots de bòlit durant uns dies. Gràcies a tots. Els presento Paul Nicholson -jo crec que no cal presentar-lo- és el delegat de Vía Campesina per a la Unió Europea. Vía Campesina és una agrupació d'agricultors que agrupa 40 milions d'afiliats a tot el món. L'organització més destacada o més coneguda per a nosaltres és el moviment dels Sense Terra del Brasil, que entenem que ha realitzat lluites exemplars durant molts anys, que ha estat un dels elements que ha permès el canvi al Brasil que tantes esperances ens dona. Moltes gràcies.

DRET A L'ALIMENTACIÓ

Paul Nicholson, coordinador de Vía Campesina a la UE

Bé, doncs, bon dia a tothom, bon dia. Com ja ha dit en Tono, jo sóc Paul Nicholson, sóc un agricultor. Encara que ara no en actiu, però sí que sóc agricultor de professió. La meua professió originàriament era la de lleter. Els meus coneixements són els de produir llet. Sóc membre d'ENE, la unió d'agricultors i ramaders al País Basc, que és membre també de COAG i des d'ENE també som membres de la Coordinadora de Pagesos Europea, que coordina les organitzacions pageses europees crítiques amb la política agrària comuna i, al seu torn, és un dels moviments que vam fundar Vía Campesina en l'àmbit internacional. Jo sóc -no delegat-, però sóc coordinador europeu amb una companya que és de Noruega. A Vía Campesina tenim les responsabilitats sempre paritàries i, per tant, jo sóc la pota home i ella és la pota dona des de Noruega.

Primer vull aclarir que jo faré una intervenció molt parcial, sóc agricultor. En primer lloc, vull donar testimoni de la greu crisi de l'agricultura familiar a tot el món. La causa d'aquesta crisi de l'agricultura familiar és el fonament que avui al món gairebé la meitat de la població estigui mal nodrida o desnodrida. Aquestes són xifres de la FAO i aquest és un procés que accelera especialment des de fa uns deu anys. Mai a la història hi havia hagut aquests índexs de malnutrició i desnutrició. A més, és un problema que augmenta, que no decreix i la FAO, des de les seves dades i previsions amb vista al futur, preveu que aquest ritme de fam es mantindrà i entén a més que fins que no decreixi la població, la corba no es posarà al revés. Les dades de la FAO demostren que el 70% dels famèlics són precisament camperols. I que hi ha una migració importantíssima del món rural cap al món urbà. Des de la signatura per part de la Xina de l'acord d'entrada a l'OMC, només des de la Xina, 92 milions de persones s'han desplaçat del món rural al món urbà. I això crec que ha estat en quinze mesos.

Quines característiques, per a nosaltres, té aquesta greu crisi? Primer, és una crisi universal, és a dir, des de Vía Campesina - i Vía Campesina és un moviment d'organitzacions camperoles, és un moviment d'organitzacions de dones camperoles, de pagesos sense terra, de pobles indígenes camperols i treballadors rurals-, diem que és una crisi universal que succeeix al Nord i al Sud, que no és un conflicte entre el Nord i el Sud, és un conflicte de model econòmic, de model polític, de model social. Això és important i més en un fòrum com el d'avui que potser molta gent entén que és un conflicte entre Nord i Sud. No, és un conflicte entre un model neoliberal i un model de societat més justa o amb altres prioritats.

Aquesta crisi es reflecteix, es fa visible, en un procés d'emigració rural, d'empobriment de l'economia local i de la pèrdua de la sobirania alimentària local (la pèrdua de la capacitat productiva d'aliments en l'àmbit local).

I per a nosaltres la crisi té un seguit de característiques. En primer lloc, un procés de privatització dels recursos naturals -terra, aigua i llavors. El procés de privatització de la terra és molt clar, per exemple, a través dels programes d'ajust estructural del Banc Mundial, que imposa la privatització de tot el planeta, de totes les terres. Aquest concepte a Europa ens és estrany, però en la major part del planeta hi ha un ús, hi ha un concepte diferent de la terra més lligat a l'ús de la terra i no tant a la propietat de la terra. És el Banc Mundial qui imposa que cada metre quadrat tingui un propietari.

El procés de privatització de l'aigua és un altre procés per a nosaltres fonamental. Aquí és curiós que, per exemple, el Consorci d'Aigües de Barcelona i també el de Bilbao estiguin en aquest negoci no només en la privatització de l'aigua sinó en la gestió de l'aigua, en el repartiment de l'aigua, en el negoci de la gestió de l'aigua.

Una tercera àrea important per a nosaltres és la privatització de les llavors, el tema de les patents i de la propietat intel·lectual dels éssers vius. La qüestió de les llavors és fonamental per a nosaltres i lligat a aquestes hi ha tot el que fa referència a les noves tecnologies genètiques, que comporten un altre impacte important. I no només es produeix la privatització d'aquests recursos naturals sinó també la concentració d'aquests en molt poques empreses. A més, aquestes són les mateixes empreses que no només controlen aquests recursos naturals sinó que també concentren tota la cadena alimentària. Aquest és un efecte per a nosaltres fonamental. Són empreses propietàries dels recursos naturals, dels productes alimentaris, del seu comerç i de la seva distribució. I són quatre o cinc empreses principalment.

Una altra segona característica important per a nosaltres és la importació d'aliments a baix preu. Avui, tots els productes alimentaris en origen de producció estan per sota dels costos de producció. Productes tropicals, productes produïts a zones temperades... I aquesta és una situació que està causant la desaparició de milions d'explotacions familiars d'una manera extremadament accelerada.

Aquí vull introduir un element per a nosaltres important que és el *dumping*, és a dir, la venda de productes alimentaris per sota dels costos de producció en origen o en destí. Aquesta pràctica està destrossant la capacitat productiva alimentària en l'àmbit local. I està introduint un altre element de debat, també és clar que tampoc no és el consumidor o la consumidora qui s'aprofita d'aquests preus baixos, de fet és clar que els marges s'amplien en els productes industrialitzats i al revés en els productes en origen. Aquest problema de *dumping* és el principal problema que tenim. Per a nosaltres el problema no és l'accés al mercat, segurament n'és el causant. És a dir, que el fet que tots els productes alimentaris estiguin per sota dels costos de producció, significa que nosaltres no podem produir aliments per als nostres mercats mateixos. L'interès, aquí ja avanço la defensa, és que nosaltres volem protegir els nostres mercats. Un pagès africà o un pagès de qualsevol lloc del món, no pensa en exportar a França, pensa en produir aliments primer per a la seva família i després per al seu poble i així amplia successivament. És clar que després desenvolupem tota la qüestió del preu i del mercat, que per a nosaltres és fonamental.

Un segon eix important és que es prioritzen les polítiques de recursos humans (recursos tècnics científics, econòmics, polítics) per a la producció de l'exportació, en detriment de les produccions agràries que produeixen aliments per a les societats. I no compten amb l'economia local, les necessitats locals, etc. Però, qui produeix per a l'exportació? Principalment són les mateixes empreses multinacionals que traslladen la producció de zona en zona a la recerca dels seus avantatges comparatius. No és un agricultor familiar el que produeix per a l'exportació. I qui controla els factors de la producció per a l'exportació? És clar que els agricultors no controlem els factors de producció per a l'exportació. Una altra vegada a través de les privatitzacions que deia abans, estan a mans de les empreses d'exportació. I cal tenir en compte que de tota la producció alimentària internacional, del planeta, només el 10% és exportació. Només el 10%. I qui es beneficia d'aquest negoci? Una altra vegada les multinacionals principalment del Nord. I totes les polítiques econòmiques, totes les polítiques comercials, van en la direcció de prioritzar aquesta producció d'exportació i no en la política d'alimentar la ciutadania. En aquest sentit aquest comerç injust -i la nostra oposició no és contra el comerç, sinó que és contra aquest model de comerç- és

generador de la gana, és generador de la crisi del món rural i del món rural, en vivim el 55% de la població mundial.

Finalment una altra característica important: la imposició d'un model productiu intensiu en capital, en maquinària i en agrotòxics. Un model productiu per a l'exportació, el monocultiu, amb els seus efectes mediambientals quant als recursos naturals. L'erosió a les zones productives en l'àmbit mundial augmenta i principalment a les àrees de producció per a l'exportació. I transforma, una altra cosa que per a nosaltres és important, el pagès en un treballador rural a compte d'altri. És clar que per a la producció no és el petit agricultor, les seves terres es converteixen en terres de les grans empreses que després prenen a qui va ser abans el gestor d'aquestes terres com a treballador rural, amb tota la precarietat que comporta.

I un incís, ara, perquè us fixeu en el paper de l'OMC i les prioritats que hi ha avui en les negociacions: primer, liberalitzar mercats, reduir les barreres duaneres, especialment als països en via de desenvolupament. L'acord sobre l'agricultura és un acord liberalitzador respecte de l'accés als mercats: la Unió Europea va llançar la campanya «tot menys amb les armes», és a dir, «accés al mercat, tot, menys les armes». També sabem que els Estats Units té «tot, amb les armes» però l'efecte és el mateix. L'objectiu és el mateix. És l'hegemonia dels mercats alimentaris que són estratègics i fonamentals en el control del món. El segon objectiu és la desregularització de les competències nacionals. Tot l'acord sobre inversions, tot el que va ser l'AMI, que per a l'agricultura i la societat rural és també un pacte important. En tercer lloc, la liberalització dels serveis públics. I tot està en la mateixa direcció de facilitar l'exportació, de facilitar el negoci agroexportador. Són negociacions de l'OMC en el context de l'agricultura, per tal de desmantellar les polítiques públiques, agràries i rurals. És valorar tots els recursos naturals, és posar a la venda tota l'activitat humana. I en aquest sentit és clar que el món rural surt altament perjudicat no només avui, sinó per a les futures generacions.

La liberalització dels mercats agroalimentaris no alimentarà el món i, de fet, aquesta liberalització genera i aprofundeix la crisi alimentària i rural. I és la crisi més gran que es coneix en la història. Aleshores, el problema no és la falta d'aliments, el problema no és la falta de capacitat productiva ni tecnològica. Avui mateix estem produint el 150% de les necessitats alimentàries. No és aquest el problema. El problema és bàsicament polític, d'accés als recursos primitius, d'accés a poder defensar els propis mercats i anteposar els interessos d'alimentar els nostres pobles davant dels interessos comercials.

Atesa la situació, des de l'any 76 fins a l'any 96 el debat tractava de la seguretat alimentària. I aleshores s'entenia que la seguretat alimentària era el dret a tenir accés a aliments a preu, i tenir dret a aliments suficients. Però això no resol el problema. Nosaltres diem que el prerequisit per a la seguretat alimentària és la sobirania alimentària entenent el dret a produir aquests aliments. El concepte de sobirania alimentària és un concepte bàsicament nou. Parteix de finals de l'any 96, quan es va llançar al fòrum alternatiu de la Cimera de l'Alimentació de Roma i va ser una proposta que va sortir de Vía Campesina i que en aquest moment no va rebre el suport majoritari ni del fòrum alternatiu. Era un concepte que s'entenia com més politiconacionalista i encara no se sabia tampoc la realitat de l'impacte de la crisi rural. Aleshores es va començar un debat sobre el dret a poder comprar aliments barats o el dret dels pobles a poder produir-los. És un debat que avui es produeix en els àmbits internacional i nacional. Al Brasil, ja veurem com va la situació, és molt curiós que la prioritat de Lula hagi estat afrontar el problema de la gana. Perquè un dels primers debats és aquest. En el govern de Lula hi ha qui defensa que la prioritat màxima és la disciplina financera, el fet de tenir recursos financers per tal de pagar el deute extern i que en aquesta lògica el Brasil ha d'especialitzar-se per produir i exportar productes agraris i comprar aliments barats als mercats internacionals. I aquesta pot ser la postura avui dia de José Graciano, que és el responsable de la campanya de la *fame* o de la fam. I per altra banda, tenim el Ministeri

de Reforma Agrària que entén que cal posar els recursos financers, econòmics, agronòmics, per a la producció alimentària en l'àmbit local, amb criteris agroecològics, amb models de producció autònoms, no dependents exteriorment, i que s'ha de buscar la producció alimentària en l'àmbit regional brasiler. És un debat que per descomptat no ha acabat ni sabem com anirà endavant, però el MST, és clar que defensa aquesta segona estratègia i que està potenciant un model agroecològic, un model autònom, no dependent de l'exterior per a la producció per als pobles propers. I el MST, a banda de tenir molts assentaments, té un liderat ideològic important al Brasil. És una referència pel seu historial i per la seva conducta també, però és un debat apassionant perquè aquest és el fons de la qüestió: anirem a comprar aliments barats al mercat internacional o produïrem aliments per a la nostra ciutadania culturalment adequats, agronòmicament adequats?

Avui la sobirania alimentària és una reivindicació que des del món rural entenem bé. És un concepte que nosaltres entenem perfectament perquè és molt concret per a nosaltres, genera esperança i té una dimensió de lluita i de comprensió molt directa de la nostra problemàtica. I té una comprensió molt directa per a nosaltres universalment també, és a dir, que és un concepte que a l'Àsia ha arrelat, a l'Àfrica també, per descomptat, i també a Europa. Però exigeix que la sobirania alimentària s'entengui, no com una acció merament sobiranista o nacionalista, sinó com un dret i un dret universal dels pobles. I és un dret des del punt de vista primer polític, de definir les polítiques agràries i alimentàries sense, al seu torn, practicar cap tipus de *dumping* a països tercers. És el dret a protegir les polítiques alimentàries i agràries dels pobles com també és un dret protegir les polítiques socials, d'educació, de salut.

El tema de la protecció de fronteres és un dels pocs recursos que els països amb baixos pressupostos poden tenir. Europa pot posar les seves polítiques d'ajudes per compensar els baixos preus o per provocar els baixos preus, però als països amb pocs pressupostos l'única via per poder protegir la seva política alimentària i agrària és protegir-se en frontera. Són instruments polítics. Aleshores, és aquest dret: el dret a què els països puguin definir, puguin determinar les seves polítiques alimentàries i agràries, que puguin decidir, que puguin prioritzar les seves produccions en relació amb les seves necessitats. Això, per descomptat, en el context de no alimentar al seu torn polítiques de *dumping* que és, al seu torn, el que fa Europa.

També la sobirania alimentària és el dret a l'accés dels productors, dels pagesos, als recursos naturals, als recursos productius (terra, aigua i llavors). I en aquest sentit, una altra vegada són molt importants aquests tres conceptes: el dret a l'accés a la terra, el dret a l'aigua, el dret a l'accés a les llavors. I encara ara a Catalunya el dret a aquests tres elements no existeix, i si no, fixeu-vos en el nivell d'instal·lació que teniu de joves agricultors, de noves instal·lacions. És molt difícil, és gairebé impossible avui dia per a un jove ser agricultor. Aleshores, necessitem polítiques públiques que facilitin l'accés a la terra, a l'aigua i a les llavors. El problema de la concentració d'aquests tres recursos a Europa és terrible. Si parlem de l'1% dels propietaris que controlen el 46% de les terres agràries al Brasil, a Europa estem també molt a prop d'això. A Europa, segons el Tribunal de Comptes de la Unió Europea, el 4% dels propietaris controlen el 40% de les terres agràries. I si analitzem com es concentren les ajudes en l'agricultura, és clar que hi ha un procés on no hi ha drets, no és possible instal·lar futurs agricultors. Aleshores, aquests tres recursos són fonamentals per a un model d'una sobirania alimentària, per descomptat, agroecològic.

Jo vull reafirmar que la sobirania alimentària no és un dret merament politiconacional dels pobles ni és un dret merament agrarista. És un dret ciutadà. La sobirania alimentària és un dret dels ciutadans i de les ciutadanes a poder definir què menja, qui ho produeix i com es produeix. I aquest dret com a ciutadans i consumidors no el tenim i hi ha molts exemples. Primer, el gran problema de la informació del que mengem, de l'etiquetatge. Nosaltres, els consumidors, no estem determinant quin model de producció, quina qualitat. Per exemple, davant la qüestió de la qualitat, Europa, els ciutadans europeus, hem decidit menjar carn hormonada, carn alimentada amb pinsos

hormonats. Perquè ja sabeu que els Estats Units ens ha portat al *panel* de l'OMC i l'OMC ha imposat una multa a la Unió Europea per aquesta prohibició de la importació de carn hormonada, que després va derivar en tota la lluita que vam tenir fa tres o quatre anys i per la qual avui José Bové està a punt d'anar a la presó. Ara Europa ha limitat les importacions transgèniques i exigeix tot un sistema d'etiquetatge, etc., que una altra vegada els Estats Units no reconeix, i denuncia que és una protecció comercial. Sembla que els Estats Units vol portar la Unió Europea una altra vegada al *panel*. És l'OMC qui encara determina què menjarem com a ciutadans i com a consumidors. Qui és l'OMC per determinar què mengem? O com es produeix? O per què és l'OMC qui determina què podem saber del que mengem? Aleshores, el dret d'un ciutadà a saber el que menja és fonamental. Qui ho produeix o com es produeix. És un dret també de sobirania alimentària.

Aquesta és una de les raons per les quals nosaltres diem que l'OMC ha de sortir de l'alimentació i de l'agricultura. No és el lloc, en un procés de liberalització del comerç, on es puguin determinar qüestions tan fonamentals per a la societat i per al futur de la societat, sobre els aliments i l'alimentació. No pot ser que l'OMC determini aquest futur. Aleshores, nosaltres clarament diem «l'OMC fora de l'agricultura». És també sobirania alimentària el dret a, els que vivim en un món rural, poder determinar el desenvolupament rural, les polítiques de desenvolupament rural. Jo no sé quanta gent viu aquí, al món rural, però avui dia ja no determinem cap de les decisions que es prenen sobre les polítiques de desenvolupament rural. És també una exigència dels que habitem el món rural, que prenguem part en les decisions dels processos de desenvolupament rural. És també sobirania alimentària el dret a què nosaltres puguem determinar o puguem negociar els processos de preus, les condicions laborals, les condicions socials dels treballadors rurals i dels agricultors. Avui ja no determinem els preus. Nosaltres produïm i són les empreses les qui imposen els seus preus. No hi ha capacitat de negociació social sobre les condicions de treball ni els preus. Nosaltres com a productors, com a treballadors rurals, exigim aquesta participació en aquest procés directament. Aquest és per a nosaltres el concepte de sobirania alimentària que proposem davant del model neoliberal, davant del model de liberalització del comerç agroalimentari i pels seus efectes. Aquest és un concepte ben entès no només per organitzacions camperoles del món i per moltes ONG, també comença a ser un element que les institucions de les Nacions Unides comencen a recollir. Jacques Diouf, el director general de la FAO, comença a utilitzar el concepte de sobirania alimentària. I hi ha governs de països més pobres que comencen a utilitzar l'argument d'aquesta sobirania. No dic que compreguin totalment què defensem amb la sobirania alimentària, però comença a ser una reivindicació que té un espai polític molt més gran que una mera reivindicació d'uns quants sindicats. Té una potencialitat molt més gran que es reflecteix en la realitat de les negociacions. El novembre vam tenir dues trobades amb Jacques Diouf, on reconeixia que cal començar a treballar amb els governs els criteris de sobirania alimentària. Aquí hi ha un problema molt gran sobre la capacitat de negociació, la capacitat de formació -no només d'agricultores i agricultors responsables mundialment, que és important, sinó de molts estats, de molts governs. És important poder capacitar estats petits per afrontar un procés de negociació multilateral en l'àmbit internacional, que és un problema seriós.

Jo volia passar dels fets molt bonics i molt globals als ja més concrets. Al tema europeu. Europa és el major tractor en el procés de liberalització. No és, que no us enganyin després, el be que va a l'escorxador, és el tractor més gran. És la major potència mundial en agricultura -si considerem la importació i l'exportació- és el primer importador i és el segon exportador. I a més, si prenem en consideració el procés liberalitzador de l'OMC, juga un paper fonamental. Europa, o la Comissió Europea, està apostant molt fort per la liberalització dels serveis financers, dels serveis públics, de les inversions... i molt possiblement per la debilitat, per la inconsistència de la política agrària en el marc internacional, pot ser l'agricultura un dels damnificats en aquest procés de la Unió Europea en el seu procés i en la seva estratègia negociadora. Sí, la Unió Europea és el major importador i és el segon exportador. És molt important i també té un paper molt important en l'àmbit internacional.

Actualment, quina és la debilitat de la política agrària? Primer, ara la política agrària es troba en un procés de deslegitimació social. Els escàndols alimentaris és clar per a la ciutadania que ja no són una equivocació sinó un derivat directe d'un model de producció intensiu, industrialitzat. I les vaques boges van canviar clarament aquesta percepció de la ciutadania. És un problema polític. Com el fet que s'estan perdent 200.000 explotacions familiars l'any. Cada tres minuts una explotació familiar tanca a la Unió Europea. El desequilibri rural que tenim a Europa és una qüestió que preocupa i en certs sectors deslegitima també la PAC. També l'impacte mediambiental és un problema creixent. Per exemple la qüestió de l'aigua, el problema de la qualitat i l'ús, és un problema molt relacionat amb les polítiques agràries. Però per sobre de tot, el que deslegitima en l'àmbit internacional és el paper de la Unió Europea en el marc del comerç internacional. Juntament amb els Estats Units, la Unió Europea és el principal culpable del *dumping*. La realitat dels preus baixos és una conseqüència directa de la política dels Estats Units i de la Unió Europea, que consisteix en poder exportar al mercat internacional productes per sota dels costos de producció, i compensen els agricultors a través de les ajudes directes. Europa mai ha estat exportadora ni mai ha tingut una vocació exportadora d'aliments fins ara. Sempre hem importat aliments. És la primera vegada en la història que Europa comença a exportar. I al final, a més, les mateixes exportacions, els mateixos excedents, es fan pilar de l'estratègia de la Unió Europea als mercats internacionals. De fet el *lobby* de l'exportació subsidiada es fa el fort des de la política agrària. Es fa el pilar dels interessos de la política agrària. Europa bàsicament exporta les tres àrees principals: cereals, llet i carn. El problema no són els productes tropicals. Europa no posa cap trava a l'accés al mercat del cafè, te... no, aquí no hi ha cap problema. El problema és que tots els productes en tots els mercats del món estan per sota dels costos de producció. I Europa ha aconseguit aquesta situació excedentària des d'una estratègia proteccionista. Al Tractat de Roma, després de la Segona Guerra Mundial, Europa va prioritzar la producció alimentària. Com ho va fer? Protegint una política agrària, donant garanties al començament al preu, però sense cap control sobre la producció, ni al model productiu, ni sobre els impactes socials. Europa, per la seva política agrària, està clarament a la defensiva. És clar que els Estats Units és també igualment culpable, les diferències entre les dues potències poden ser de quantitats i d'instruments però els objectius i els impactes són els mateixos.

Aquesta crisi de la política europea en el marc internacional va ser una de les causes de la crisi de Seattle, del fracàs de les negociacions de l'OMC. Des de l'any 92 Europa ha volgut adequar noves estratègies, nous instruments per tal de poder negociar en el marc internacional. Però manté sempre la vocació exportadora agroalimentària. I mentre Europa ho mantingui, no serà capaç de poder negociar, no només estratègies solidàries o correctes en l'àmbit internacional, sinó que no serà capaç de protegir un marc europeu agrari. No és possible mantenir una política europea exportadora amb subsidis, alhora que manté unes polítiques agràries europees. I davant d'aquesta situació, què es pot fer? Unes opcions diuen «cal obrir-ho tot». Des de Vía Campesina diem que l'accés als mercats és desastrós, és la ruïna per a la capacitat productiva en l'àmbit local. Cal facilitar processos de sobirania alimentària, cal regular l'intercanvi d'aliments i que no es liberalitzi. Perquè també Europa, si compleix uns requisits, té capacitat i legitimitat per defensar polítiques agràries públiques pròpies.

La nova proposta de la Comissió Europea no pren aquest sentit. La nova proposta europea és canviar d'instruments però mantenir els objectius i els impactes. El desacoblament de les ajudes de la producció amb nivells històrics no canviarà la producció d'excedents subsidiats, el *dumping* es farà, se seguirà fent, encara pot ser *dumping* amb un tint verd, amb un tint ecològic. Però això no canvia el fons de la qüestió, que Europa exporta amb subsidis directes o indirectes al mercat internacional i que això s'anomena *dumping*. Jo sóc d'un país africà i que els agricultors europeus percebin ajudes directes o indirectes per vendre al mercat mundial no canvia res en absolut si són de la caixa verda, de la caixa ambre, de la caixa blava o de la caixa or. És exactament igual. Als mercats internacionals es manté la mateixa política de *dumping*. I no vull centralitzar els problemes

únicament en la Unió Europea. És clar que els Estats Units són part d'aquesta mateixa política. I és clar que entrem en una via de col·lisió amb els Estats Units. I nosaltres diem que el conflicte no és entre agricultors, i que els Estats Units i la Unió Europea bàsicament mantenen els mateixos objectius encara que puguin tenir estratègies o instruments diferents per a aquests mateixos objectius.

Per tot això, la Unió Europea té grans problemes i grans fragilitats en les negociacions que es fan ara a l'habitatge verda, a Ginebra. És molt probable que en les negociacions del març no hi hagi acord en l'àrea de l'agricultura. L'agenda i el calendari sobre el procés de les negociacions de l'OMC és aquesta: la setmana del 23 al 29 de març es faran les negociacions sobre modalitats agenda-calendari, de la qual cosa es determinarà a Cancún al setembre. Això què vol dir? Que es negociaran a finals de març, si voleu, els preacords o les àrees on es negociarà, per anar delimitant més o menys, i facilitant el procés amb vista a Cancún. I a Cancún al setembre de 2003 es vol signar d'una manera molt més concreta tot el procés sobre inversions, serveis públics i l'acord sobre agricultura. Al març de 2005 es farà ja l'aprovació final. Tenim un calendari i una agenda molt clars i entrarem en aquesta negociació amb una proposta de la Comissió Europea sobre una reforma de la política agrària europea, per tal de facilitar la negociació. Des de la Coordinadora de Pagesos Europea i també des de la COAG creiem que s'està fent una proposta que no enganyarà ningú. Perquè en el fons no canvia la situació. I que és una estratègia de negociació, que al final se cedirà en l'agricultura per facilitar l'obertura dels mercats en serveis i en inversions, que és on la Unió Europea de veritat vol avançar. Nosaltres creiem que l'agricultura, que l'alimentació a Europa, també és molt important. I que Europa necessita també polítiques públiques agràries i alimentàries aquí. I estem en una situació en la nostra manera de pensar molt important.

La Unió Europea ha d'aturar totes les maneres d'ajuda, directes i indirectes, de *dumping*. Ni caixa blava, ni ambre, ni verda, ni or. El fet de traslladar les ajudes d'una caixa a una altra no redueix gens ni mica l'impacte en el mercat internacional. No hi ha d'haver polítiques de prioritació a l'exportació a baix preu. S'han de prioritzar els recursos a la producció alimentària en l'àmbit regional. I això no exclou intercanvis. No, al revés: jo crec que cal potenciar intercanvis, però sobre unes bases molt més transparents i justes. Cal que hi hagi polítiques de preus al Nord i al Sud on es cobreixin les despeses de producció. En maneres de producció sostenibles. Europa primer que res ha de reduir la seva producció excendentària. No pot pot continuar donant suport a aquest tipus de producció. I en aquest moment és clar que la Unió Europea prima models intensius per a la producció i especialment per a l'exportació.

Tot allò que políticament s'anomena multifuncionalitat està relacionat amb la sobirania alimentària. Però és el dret dels pobles regir quin tipus de polítiques agràries i alimentàries tenim. És molt clar que per això Europa també ha de canviar les seves polítiques de prioritació a l'exportació alimentària, a la producció excendentària. La Unió Europea té un problema greu de legitimitat en la seva política agrària, amb la qual al món rural ens hi estem jugant molt. Especialment aquestes zones desfavorables i més perifèriques.

Amb això acabo. He volgut fer una intervenció del més global al concret i crec que hi ha temps per un debat abans del ponent següent, que molt probablement dirà justament el contrari que jo.

Debat obert:

- Primer de tot, vull agrair l'exposició que ha realitzat Paul Nicholson, que diria que ha estat clarificadora i contundent, sobretot quant a la problemàtica del món rural. I primer que res

esperarem que el concepte de sobirania alimentària s'entengui cada vegada més, que es propagui entre els governs del món i almenys tinguem aquest element esperançador.

(Ernesto Godelman): - L'actuació del president Lula, així com d'alguns líders argentins, podria terciar al debat i facilitar d'alguna manera un avanç cap a la sobirania alimentària, tal vegada no exclusivament en un país però sí a la regió. I d'altra banda, amb relació al comentari sobre l'avanç cap a la privatització dels recursos naturals i la pressió del Banc Mundial en relació amb aquestes polítiques. Bé, volia explicar que en l'àmbit de l'explotació pesquera aquesta política també té un reflex molt evident amb allò que s'anomena implantació dels drets de propietat a la pesca, a través dels sistemes de quotes transferibles, que és un intent de traslladar un recurs natural renovable, però que té la particularitat que no es pot veure ni es pot comptabilitzar, alguna manera de propietat privada, particularment mitjançant quotes que es poden comercialitzar en un mercat de compravenda. I a través de la creació d'aquest mercat de quotes, l'aportació dels suposats beneficis implicaria les lleis del lliure mercat traslladades a aquests drets.

(Paul Nicholson): - L'exemple de l'Argentina jo crec que s'usa molt. Com pot ser que en un dels països major exportador d'aliments tinguin els problemes de fam que tenen? I a més és un dels països que més ha desenvolupat l'exportació de matèria primera sense cap transformació i la dependència que té això en l'àmbit internacional. El cas de l'Argentina per a nosaltres és molt dolorós, perquè és un dels països més agressius contra el concepte de sobirania alimentària. Més agressius, molt més que els Estats Units. Però polític dels Estats Units en les negociacions internacionals i a més amb una virulència enorme. Jo he estat present en algunes negociacions i realment són durs. Les nostres organitzacions de Vía Campesina a l'Argentina, com la MOCASE, estan defensant un altre marc de política agrària i alimentària i es troben, per exemple, que el valor de la terra és un dels pocs valors que s'ha sostingut, perquè és on aterren molts diners especulatiu i fan inviable que precisament els agricultors puguin produir aliments.

A Porto Alegre hi ha hagut aquesta vegada molts argentins amb un discurs molt més preparat. Jo crec que amb una maduresa molt més gran i tinc l'esperança que a l'Argentina hi hagi moviments socials que comencin a qüestionar també el model econòmic. Va ser una de les coses més positives que vaig trobar enguany a Porto Alegre. El fet de qüestionar el model econòmic i comercial amb vista a l'exportació. I pel que fa al MERCOSUR, és clar, és una estratègia amb vista a tot el procés de l'ALCA. No obstant això, al cap i a la fi, el Brasil també s'haurà de determinar, perquè no crec que estigui a favor de l'Argentina, si creuen que poden ser els productors d'oleogeprotogenosa l'Argentina i el Brasil, si poden acabar d'engreixar el bestiar i els pollastres. Tampoc no crec que sigui aquesta l'estratègia de Lula ni dels futurs governants de l'Argentina.

El discurs sí que és diferent entre països netament exportadors d'aliments com l'Argentina, Austràlia o Nova Zelanda, que tenen altres necessitats. No vull que s'entengui de la meua exposició que tenim una posició anticomercial. Nosaltres estem a favor dels intercanvis, però els intercanvis han d'estar regulats i amb uns criteris on es primin les necessitats socials davant les necessitats comercials. I això és el que no passa ara i no pot passar en el marc de l'OMC.

- Hola, jo tenia diverses preguntes i senzilles, perquè la veritat és que sobre aquest tema tinc molt poca idea. La meua única relació amb el món rural és que el meu avi fa anys era carnisser i el tema de l'agricultura, bé, de la ramaderia...

(P. N.): - És una relació amor odi, aleshores.

- Bé, aleshores jo tinc molts dubtes. Jo he entès, per descomptat ara sé més del que sabia abans de la seva exposició, el tema i el concepte de sobirania alimentària, però m'ha sorgit un dubte. Amb això a vegades es pot parlar, que crec que no, d'autosuficiència dels països? Evidentment, és impossible perquè crec que molts països no podran ser autosuficients, per tant, com es lliga el que has comentat quant a sobirania amb les necessàries normes internacionals o regulacions internacionals? Jo no sé si això té res a veure o no amb el que es comenta respecte de l'obertura de mercats, que d'una banda es defensa però de l'altra es diu que per a determinats països cal tenir actituds proteccionistes perquè això és posar-los a la via del desenvolupament. Voldria aclarir una mica aquest tema.

D'altra banda, crec que al ciutadà normal aquestes coses li arriben molt poc o se sap molt poc de tot això, li arriben més les xifres que a vegades es donen de la gent que mor de fam, etc. Aleshores, quant a moviments com Vía Campesina - i ho dic també per la relació que amb vista a organitzacions o ONG puguem tenir-, com ens ho fem per fer això comestible - i mai més ben dit- als ciutadans? És a dir, que entenguin de què s'està parlant. I en aquest sentit, quines opcions o quines campanyes es poden promoure.

I finalment, de moment, un altre tema és que has dit que també a la Unió Europea el món rural entén prou la sobirania alimentària i la defensa. M'ha semblat sentir això, però almenys aquí, quan a la premsa una veu s'atreveix a plantejar que haurien d'acabar els subsidis i tota la modificació que hi hauria d'haver de la política agrària europea, aparentment els agricultors posen el crit al cel i surten al carrer. Aleshores també voldria saber com tenim això. Gràcies.

(P. N.): - L'agricultura i l'alimentació no és cosa d'agricultors ni tampoc és cosa de les cooperatives d'agricultors, ni dels negocis de l'*agrobusiness*. És una cosa essencialment ciutadana, essencialment de la societat. I la societat ha de participar en les propostes i en l'elaboració de la política agrària. Fins avui ha estat un vedat molt tancat de l'agricultura. Del *lobby* alimentari. I per a nosaltres això no pot ser. No només des del punt de vista d'interès tàctic, és clar que qui defensem un altre model d'agricultura, sols no l'aconsegurem i la necessitat de les aliances, però encara per damunt d'això, l'alimentació i el medi ambient, la gestió dels recursos naturals, l'agricultura, l'ocupació rural, són qüestions que necessàriament han de ser de la societat. I no cal deixar-ho a més a mans dels agricultors i dels seus interessos econòmics. No és un interès d'un *lobby*, és l'interès de la societat. I això és una crida perquè els moviments ciutadans intervinguin en el debat polític. No s'ha de deixar, tal com s'ha fet en els últims trenta anys, a mans dels interessos dels polítics i dels corporativistes dels sindicats majoritaris agrícoles. És una qüestió social i hi hem de participar com a ciutadans. I això vol dir condicionar una política agrària amb els interessos i les necessitats.

I és clar que l'autosuficiència no és un objectiu. Parlem del dret dels pobles a definir les seves polítiques agràries. És diferent. Pot haver-hi opcions de comprar o no comprar, però és la capacitat que es pugui decidir sobre polítiques específiques que encaixin amb les necessitats. No, autosuficiència és un concepte a vegades possible o impossible però no és tan difícil. Les polítiques d'ajuda alimentària, per exemple, normalment generen fam. A mig o a llarg termini. Creen dependència, destrueixen cultures alimentàries i encara que l'ajuda alimentària d'emergència pot servir en un moment determinat, en una situació molt concreta. És clar que les polítiques d'ajuda alimentària -i és la manera d'exportació més usual que té els Estats Units, per exemple- són absolutament danyoses i destructores. Sobre la qüestió d'obertura de mercats, i això ho hem debatut molt sovint amb organitzacions africanes, les organitzacions pageses africanes no estan interessades en exportar a Europa principalment. Necessiten recursos, mitjans, per produir aliments per a la seva gent. Que és on hi ha la fam. No n'hi ha a Frankfurt. I per això exigeixen la capacitat, que no hi ha avui dia, de poder defensar les seves agricultures i les seves cultures productives.

Accés als mercats? Encara en el cas europeu, que és el cas més extrem -el cafè, el te-, mai hi ha hagut una crisi tan gran del cafè com avui. I no és perquè hi hagi hagut un gran proteccionisme o un tancament de fronteres en absolut, aquest no és el problema. El problema el trobem en el control de les multinacionals de la cadena alimentària i aquí és on no es vol ficar el nas. Aquest és el problema. El problema no el trobem en l'accés. No és a l'accés. Nosaltres repetim clarament: l'accés precisament a nosaltres és el que ens ha generat la ruïna que tenim. Importar aliments a baix preu, per sota dels nostres costos de producció no permet la supervivència de l'agricultura familiar. Sí, pot facilitar una agricultura d'exportació a baix preu, perquè és molt clar també que les ajudes tant als Estats Units com a la Unió Europea van principalment cap a la producció. No pas a la generació d'ocupació o al manteniment d'un model socialment i ecològicament adequat. És a dir, com més produeixes, més ajudes reps. I en l'última proposta de la Unió Europea no es canvia en absolut la distribució de les ajudes. El 10% dels agricultors reben el 90% de les ajudes. Aquest desequilibri social és donar suport a un model de producció intensiu orientat a l'exportació.

Nosaltres defensem la necessitat de polítiques agràries públiques. Cal que hi hagi una política agrària pública que respongui a les necessitats i als mitjans de les nacions o dels estats i que puguin ser, per què no, ajudes directes als agricultors. Però el que no pot ser és alimentar una política agrària orientada a l'exportació. I en la mesura que les ajudes directes europees o indirectes van per a l'exportació, això genera destrucció en altres economies. És *dumping*, tant si es diu amb una pintura verda, o blava o la que vulgueu. És igual. Per posar ecocondicionalitat i per posar una producció ecològica si va per a l'exportació subsidial és igualment *dumping*. No es pot vendre això d'una altra manera. La proposta de les ajudes desacoblades, en absolut canvia res per als mercats internacionals i de fet les úniques ajudes desacoblades ara són les de cereal i en els últims deu anys en absolut ha baixat la producció. El que hi ha hagut és un procés d'intensificació de la producció. Les polítiques de guaret, de limitar les hectàrees de producció, no han limitat la producció final. Perquè és clar que a les bones zones hi ha la tendència a no fer guarets, lògicament.

Aleshores fan falta unes polítiques agràries, però han de ser legitimades també, no només des del punt de vista social intern, o agronòmic o agroecològic internament, sinó que internacionalment ha de ser coherent amb una regulació del mercat just. Jo crec que Europa té molta responsabilitat en això i ha de ser molt generosa. I ha d'acceptar l'accés dels seus mercats, però ha d'estar ben regulat. Exemples concrets: són les mateixes empreses espanyoles i multinacionals europees les que estan traslladant la producció al nord de l'Àfrica comprant les terres, proletaritzant els pagesos per reexportar sota costos de producció a l'Estat espanyol una altra vegada. Això genera uns conflictes socials de tot tipus enormes i jo no desitjo en absolut el que va passar a El Ejido, però aquestes polítiques estan enfrontant agricultors contra agricultors i és molt clar que el racisme està augmentant al món rural i és una conseqüència d'aquesta brutal competitivitat. I això no és un exemple només d'Almeria, també s'està veient a l'Amèrica Central o a l'Àsia o a altres zones d'Europa.

Aleshores, cal regular el mercat. Europa ha de reduir les seves produccions, s'ha d'adaptar a les necessitats del seu mercat i no pot exportar subsidis de manera indirecta o directa. I com es pot controlar la producció? Això ja és un debat instrumental, però per exemple, limitant mecanismes agronòmics d'intensificació de la producció, limitant l'ús d'hormones, limitant l'ús d'agrotòxics, limitant la densitat animal per hectàrea. Hi ha molts mecanismes per distribuir la producció en el conjunt d'Europa, per assegurar una activitat agrícola en el conjunt d'Europa, però per a això cal veure altres prioritats i altres criteris de producció. En aquesta proposta de la Comissió Europea tampoc no s'incideix en el model intensiu de la producció, es mantenen les mateixes ajudes.

- Moltes gràcies. Realment és suggeridor i molt interessant. Parlo una mica a partir del que tu acabes de dir sobre la política alimentària, que no és un tema d'agricultors, sinó que és un tema de tota la societat. Perquè tinc la sensació que hi ha una utopia excessiva en la teva postura, en la majoria. El que dius sobre l'agricultura familiar, que cal defensar-la. I que l'agricultura familiar és la que solucionaria el problema de l'alimentació al món. Tinc la sensació que és com quan al segle passat defensàvem l'organització gremial per solucionar el problema de l'organització industrial, i que aquesta més gran impedeix que tota l'energia que teniu acabi de desenvolupar-se. Per què? Perquè li falta una base objectiva de relacionar -i t'ho diu un antic marxista- la revolució de les forces productives amb el moviment social. A partir d'aquí perdeu molta força i perdem... no sé si m'explico.

(P. N.): -Sí. Som utòpics. Jo crec que cal ser utòpics perquè la realitat al món rural és dramàtica i calen altres paradigmes. Els paradigmes d'avui no són vàlids. La societat constata la realitat que nosaltres vivim molt més tard. Una de les nostres preocupacions més greus és que la societat no sap què passa al món rural. No ho saben. En realitat el que ha passat a l'Estat espanyol no està reconegut ni culturalment ni científicament. No tenim, per exemple, economistes que hagin mirat amb simpatia els últims seixanta anys. No hi ha un cos científic que hagi donat suport al món rural en anàlisi, en comprensió del que ha estat passant. Hi ha hagut un oblit i un menyspreu enorme de la cultura rural, de les identitats dels pobles. I això ens dol i creiem a més que és girar l'espatlla a una realitat històrica fonamental per a la construcció de les identitats. No parlo en termes nacionalistes sinó que ho faig en termes d'identitats de poble, de cultura i aquest paradigma cal canviar-lo. I tenim moltes dades i tenim moltes realitats a favor nostre. Però el que és real és que l'agricultura familiar encara avui alimenta el món. No és l'agricultura industrial. Nosaltres produïm aliments per a unes persones. L'aliment, l'exportació és de magatzem, no és per alimentar persones. És de magatzem, és la producció anònima. Estadísticament la FAO diu que la producció local és el 90% dels aliments que es produeixen al món. Quin sacrifici és el 10% restant que és el negoci exportador! Per a aquest 10% cal fer perillar tota la construcció d'un món rural tal com el coneixem avui dia?

Davant de l'argument tecnològic hi ha una constatació: que desigual és el món! Però el món rural també ho és. Al món hi ha 18 milions de tractors, 2.500 milions d'agricultors a tot el món, hi ha uns 30 milions de motocultors, hi ha un munt de bous, però la vasta majoria de la població mundial encara treballa amb l'aixadella. I encara així alimentem el món, així alimentem l'entorn. Aleshores, quina és la solució? Més agrotòxic, més transgènic? La solució tècnica a la fam que presenta Monsanto és més inversió en agrotòxic, més maquinària, un model més intensiu o facilitar l'accés als recursos: terra, aigua, llavors, amb una tecnologia adequada a l'ús de la terra digna per a les condicions de vida també. El paradigma està tan tort des del punt de vista científic, tècnic, econòmic, que cal qüestionar-lo. Que és utòpic? Però jo crec que en quatre anys hem avançat moltíssim. Quatre anys si us hi fixeu, amb Seattle com a data important, en quatre anys com s'ha desenvolupat la reflexió, el coneixement i la preocupació. Fa quatre anys aquesta conversa no era possible ni en un bar. Hem mogut molt, hem avançat molt. Jo crec que és utòpic per necessitat, però que estem en un camí.

- Abans has expressat molt bé tot el paper de la Unió Europea com a motor o com a tractor de les polítiques de neoliberalització i ara mateix acabes d'esmentar l'exemple del tomàquet, com empreses europees o catalanes s'instal·len al nord de l'Àfrica com un exemple concret. Amb relació al què d'aquí a un any se celebra a Barcelona el Fòrum Social Mediterrani, Vía Campesina quins debats teniu? Quines línies de treball plantegeu, voldríeu portar aquí per a aquesta concreció de liberalització en l'àmbit Mediterrani?

(P. N.): - Per a nosaltres aquest seria un espai molt bo, el Fòrum del Mediterrani és molt necessari. L'Albert després ens dirà que al 2005 es vol fer l'àrea de lliure canvi del Mediterrani. És clar que l'impacte d'Europa sobre l'agricultura del nord de l'Àfrica és terrible. Tot el debat d'accés al mercat, sobirania alimentària. I no només al nord de l'Àfrica, jo crec que el que està passant a Egipte, a Turquia, és molt important per al futur d'Europa. També hem d'anar construint un marc geogràfic, més just també, socialment just i el model de desenvolupament que ara volem exportar és destructor de tota una cultura, de tota una agricultura i de tota una manera de viure al nord de l'Àfrica i a la zona de Síria, Israel, Palestina, sud de Turquia. Aleshores, és molt important, les nostres organitzacions ja hi estan treballant. Les organitzacions italianes i franceses i també des de COAG, prendrem la qüestió com a fonamental, no per a la nostra defensa, jo crec que hem de buscar les relacions socials amb els moviments socials del nord de l'Àfrica i Turquia especialment. Ara hi ha molt poc, absolutament insuficient, i a més està lligat a la realitat de l'emigració, del desplaçament de milions de pagesos de les terres del nord de l'Àfrica que són «llançats» aquí, a Europa. Així doncs, nosaltres els acollim amb il·lusió i els donem recursos i feina en continguts i en presència.

POLÍTICA AGRÀRIA COMUNA, COM INCIDEIX EN L'ALIMENTACIÓ

Albert Massot, administrador principal del Parlament Europeu DG-II

(Presentació) Serem molt breus. Us presento el senyor Albert Massot Martí, és doctor en Dret i màster en Administració d'Empreses a ESADE, investigador i professor associat a l'Institut Universitari d'Estudis Europeus a la Universitat Autònoma de Barcelona, va ser cap de Coordinació Tècnica d'Assumptes Comunitaris al Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya, va treballar en la Direcció General d'Estudis del Parlament Europeu i actualment és assessor al secretariat de la Comissió d'Agricultura i Desenvolupament Rural d'aquesta mateixa institució.

D'entrada vull assenyalar que, després de la intervenció de Paul Nicholson, sembla que jo hagi de fer de «dolent» de la pel·lícula. Cosa que no hi estic acostumat ja que, normalment, faig el paper de «bo», de crític de la PAC. En aquest sentit, deixin doncs que comenci per reprendre el fil del que s'ha dit amb la finalitat d'aclarir el debat ja iniciat, encara que sigui sacrificant el contingut de la meva exposició i que portava preparada per endavant. D'altra banda, he d'avançar en aquest fòrum que jo no sóc especialista en desenvolupament. Conec el sindicalisme agrari de països europeus i no europeus. Conec també els arguments de Vía Campesina i els he debatut molt amb ells. Però el problema del desenvolupament, com vostès saben molt millor que jo, és alguna cosa diferent i molt més àmplia que el tema estrictament agrícola. No obstant això, em demanen que els parli sobre política agrària, una política sectorial que NO està pensada com una política de desenvolupament de països tercers. Cal dir-ho des del principi. I prenent aquesta base cal assumir que a vegades s'imputen coses a la política agrària comunitària que no li incumbeixen. El desenvolupament té altres fòrums i altres polítiques a la Comunitat Europea que el tracten (o que l'haurien de tractar més bé).

D'altra banda, com ja he advertit, jo no sóc partidari de la PAC actual. Si esperen que jo els defensi la PAC vigent ho tenen malament, perquè realment assumeixo moltes de les crítiques que se li imputen. Encara que no exactament les mateixes que les del ponent anterior, ni de bon tros. Respecte d'això, jo crec que l'excés d'utopia a vegades pot fer mal. En temps de Franco hi havia una revista que al Vallès, que es deia "La jirafa" i tenia com a màxima: «com la girafa: amb els peus al sòl i el cap al cel». Aquest lema el faig meu. I sobretot emfasitzo l'acotació «amb els peus al sòl», perquè tan acostumat com estic a treballar, a discutir, amb sindicats i administracions, a exercir la meva professió dins les institucions europees, com a funcionari, estic obligat a exercir el pragmatisme. I prenent com a base aquesta experiència és evident que per a mi, no hi ha res més frustrant i inútil que quedar en el debat d'idees, en el debat de principis. Sense anar gaire lluny, ja fa temps que plantejo una política agrària diferent: ahir mateix era a Madrid discutint les últimes propostes de reforma en un seminari i en la calor dels debats sobre els canvis que cal introduir, aviat te n'adones que no es pot avançar si no arribes a concretar res, si no pots valorar el que hi ha darrere les paraules. Si agafem, per exemple, algunes frases del ponent anterior: «un comerç més just», d'acord, en principi tots hi estem d'acord, però la pregunta del milió és com es concreta en l'àmbit internacional o en la política agrària comunitària? O advocar per «una política que doni suport als agricultors però sense distorsionar els intercanvis mundials». D'acord, però exactament quins mecanismes implica això? En definitiva, o concretem o no anem enlloc. Respecte d'això, els confesso que jo aposto per una agricultura o, més aviat, per una política agrària que defensi la multifuncionalitat. Aquest és un nou paradigma del qual val la pena parlar una mica, agafant el fil de

la intervenció anterior, on ja s'ha citat aquesta paraula.

El paradigma multifuncional va aparèixer ja fa temps. Primer va ser enunciat per la FAO i després va ser recollit per altres organismes, com l'OCDE, i fins i tot, des de 1997, per les institucions europees (en les declaracions del Consell, les resolucions del Parlament Europeu o en les propostes i comunicacions de la Comissió). Però després de tants pronunciaments, hem fet res per la multifuncionalitat agrària? Cal que ho reconeguem: avui pràcticament continuem amb la política agrícola de sempre, una política basada en la producció. En això, hi estem d'acord amb Vía Campesina. I per què no hem avançat per la via de la multifuncionalitat? Senzillament, perquè el discurs multifuncional ha fracassat i no ha estat capaç de concretar els seus mecanismes de suport. Fins i tot en l'àmbit internacional, dins l'OMC, s'ha constituït un grup que s'anomena "els amics de la multifuncionalitat", un seguit de països que es van agrupar per intentar introduir aquesta noció dins el multilateralisme. Però, passats els anys, no hem estat capaços de posar-nos d'acord en una posició comuna. El Japó defensava una idea de multifuncionalitat totalment diferent a la que podia defensar la Unió Europea o a la que podia defensar l'illa de Maurici, Suïssa o Veneçuela... països membre d'aquest grup. En suma, mantenint postures contraposades no hem pogut definir els mecanismes de suport a la multifuncionalitat agrària per tal de poder introduir-los en el si de l'OMC, mecanismes que no fessin malbé el comerç i que alhora fossin més justos i que garantissin una agricultura capaç d'exercir diverses funcions. Per als qui no estiguin en el debat, els indico que la multifuncionalitat significa veure l'agricultura no únicament com una activitat estrictament productiva sinó també com una activitat que, annexa o complementària a la seva funció primigènia, la productiva, simultàniament compleix altres funcions socials, altres béns d'interès públic (d'equilibri territorial, de garantia de productes locals de qualitat, d'ocupació de l'espai, de manteniment del paisatge, etc.) I és per això, perquè compleix béns d'interès públic, que precisa el suport dels poders administratius mentre el mercat no ho faci. Si el mercat remunera aquestes funcions socials adequadament, és evident que l'administració s'haurà de retirar, però mentre no ho faci, i no ho ha fet encara, està prou justificat que hi hagi un suport públic per a aquesta agricultura multifuncional que és productiva però no necessàriament productivista (la qual cosa és radicalment diferent).

En altres termes, les coses es compliquen quan pretenem filar prim. Un cop dit això, jo tenia preparat un discurs més o menys acadèmic però, és clar, després del que he pogut sentir prefereixo tercerejar en alguns dels punts que ja s'han posat damunt la taula per acabar de donar tots els arguments per al debat. I, una vegada fet això, intentaré explicar, breument, els reptes de la PAC actual. I, per acabar, deixaré que vostès em facin les preguntes que vulguin perquè tampoc sé molt bé quins són els seus punts d'interès. Tal com vaig fer, sense anar gaire lluny, ahir en unes Jornades sobre el Llibre Blanc de l'agricultura espanyola que està elaborant, de la manera més oberta i consensuada possible, el nostre Ministeri d'Agricultura, amb la participació de tots els sindicats, administracions autonòmiques, etc. En aquest context, em van convidar a parlar, ni més ni menys, que de la PAC que necessitem. I allà vam passar una hora discutint els mecanismes concrets de la PAC que es podrien aplicar en un futur. Ho subratllo una vegada més: de la PAC que es podria aplicar, és a dir, no d'utopies sinó de mecanismes concrets. Sobre la base de què? Sobre la base de les propostes últimes de la Comissió del mes de gener amb què, ja els ho avanço, no hi estic gens d'acord i partint de les negociacions de l'OMC, que són necessàries encara que certament perilloses pels nombrosos i diversos interessos en joc. És evident que, respecte d'això, atacar l'OMC vigent és molt fàcil. Però la crítica ha d'anar acompanyada de propostes alternatives que permetin aconseguir un «comerç regulat i just» mundialment, tal com exigia el meu predecessor. I en aquest context cal assumir que l'OMC és, ara com ara, l'única institució internacional que ho pot fer factible. En conclusió, potser avui no tenim l'OMC que volem, però sens dubte en el seu si ja hi ha el germen del que podria ser.

S'argüeix en contra de tal premissa que l'agricultura no hauria de ser regulada per una organització que es fonamenta en el lliure comerç. Però en resposta a aquest argument tenim la positiva experiència de la integració comunitària, l'exemple més important i més reeixit que

coneguem d'integració comercial que nosaltres, com a europeus, no podem deixar de reivindicar. I a més, s'entén perfectament quan ho expliquem a Amèrica Llatina, al MERCOSUR, a Mèxic, on ja hi ha processos d'integració en potència. I com ho hem aconseguit? No ha estat fàcil. A vegades, sembla que tenir l'euro a la butxaca ha estat una cosa facilíssima, però la veritat és que ha costat molt. Durant els anys 50 ningú no hauria pogut imaginar que algun dia podríem estar tots comprant en euros i no en pessetes o francs, DM, o el que sigui... I com ho hem aconseguit? Doncs entorn d'un objectiu fonamental: el lliure comerç entre els estats membres, el Mercat Comú. Però com que sabíem també que el mercat per si sol no és capaç d'autoregular-se, al costat d'aquest mercat vam reunir unes institucions molt fortes que controlessin aquest mercat comú, amb polítiques supranacionals: una política de competència, una política de medi ambient, una política de salut pública, una política de protecció dels consumidors i, en fi, una política agrícola comuna. La PAC que acompanya el Mercat Comú és en aquest context la política publicoagrària més desenvolupada del món. Amb tots els seus defectes. Però que constitueix un esforç de gegant per acompanyar un comerç que per si mateix porta el món rural cap a la destrucció. I efectivament, a pesar d'aquest esforç financer i legislatiu, la PAC no ha estat capaç d'aturar completament la destrucció d'ocupació agrària, la desaparició d'explotacions, en això tots hi estem d'acord. Però imaginem-nos què hauria passat sense la PAC. Que ha arribat també en alguns aspectes a estar viciada amb el temps, és just que ho reconeguem. Però ara i aquí el que compta és entendre el principi que mercat i institucions són indissolubles. I és per això mateix, partint de la nostra experiència, que es pot preconitzar una OMC forta, diferent a l'actual en molts aspectes, però que entre els seus objectius ha de tenir la capacitat de regular els intercanvis agraris en un món cada vegada més obert i més globalitzat. Perquè si no és així, si l'OMC no creix o, fins i tot, desapareix, de fet estarem fent possible un comerç mundial salvatge a mans exclusivament dels més forts, les multinacionals. Evidentment, en aquesta tasca de redefinició de l'OMC ens trobarem amb posicions molt diferents. Ho he pogut comprovar quan he visitat el MERCOSUR, el Brasil o l'Argentina... Reconec, com ja s'ha dit, que discutir d'agricultura amb un argentí és terrible. Debatre amb un funcionari argentí, vull dir, amb un ministre, com li diuen vostès, plenipotenciari, jo crec que és de les coses més dures que he patit mai a la vida, perquè, de veritat, realment són molt liberals. I el puc entendre *a priori*, com també entenc el discurs que fa el Brasil, encara que potser en un to més dolç. Però el punt dèbil dels uns i dels altres és que continuen treballant la hipòtesi d'uns mercats lliures sense institucions, sense control de cap tipus, ni mediambiental, ni sanitari, ni monetari. Nosaltres el tema de la moneda el vam tenir claríssim des del primer dia: vam posar fins i tot imports compensatoris monetaris per intentar salvar la política agrària comunitària en un mercat únic. L'Argentina o el Brasil, sense moneda, sense polítiques públiques compensatòries, sense institucions amb capacitat de regulació, condemnen a mort el MERCOSUR. I amb el Pacte Andí passa el mateix. I d'aquesta manera, successivament veiem que els projectes d'integració comercial que hi ha al món fracassen perquè no entenen que avui l'economia és economia social de mercat i si no es regulen les deficiències del mercat, aquest no compleix les seves funcions adequadament.

El mateix plantejament ha de ser vàlid per a la globalització. Es pot, i cal, criticar l'actual globalització liberal que en el fons és el capitalisme en essència que nosaltres, a la Unió Europea almenys, reafirmant el nostre model social, ja hem renunciat. Amb matisos, certament, perquè dins els Quinze tampoc és tan evident, però el fet és que continuem avançant, pas a pas, en la construcció europea. Dins el Consell sempre hi haurà gent que voldrà destruir aquesta PAC per tal de no posar-ne una altra. Això és innegable. I al seu costat hi haurà gent que només pretindrà mantenir l'*statu quo*, que no canviï res. Començant pels sindicats agraris. El problema per a un funcionari és convèncer els agricultors espanyols (i deixo a banda Vía Campesina i CPE), un dels nostres sindicats agraris més importants, que han de moure peça més enllà de les declaracions de bones intencions. Així doncs, es parla molt de la solidaritat amb els països en via de desenvolupament però quan hom aprofundeix i els planteja obertament si estan d'acord en eliminar les subvencions a l'exportació, un dels temes més sensibles per als PVD, aleshores et diuen senzillament que no. Cal concretar en suma per tal de conèixer les posicions i els interessos reals. I no quedar-se en els principis genèrics. Només així podrem avançar.

Un altre tema, per concretar una mica més. Ens han dit anteriorment: «volem uns preus que responguin als costos de producció». Bé, aquest model ja el coneixem i ens ha conduït al que ja hi ha. A la Unió Europea, la PAC (potser després ho podem comentar amb més deteniment) encara avui dia es basa en organitzacions sectorials. Hi ha unes organitzacions comunes de mercat per a l'oví, per al boví, per al sucre, per a les fruites i hortalisses... totes completament diferents en funció dels mercats. Unes són molt liberals i d'altres són molt controlades. En poques paraules, les polítiques de preus i el control de la producció han anat sempre junts. I de fet encara avui tenim dos sectors, només dos sectors, que a Europa mantenen exclusivament el mecanisme dels preus, sense ajudes. I quins són? El sucre i la llet. I són precisament els que perceben més subvencions a l'exportació, les que tant es critica. Per què? Perquè un sistema de preus elevat que cobreix costos només es pot portar a terme controlant la producció, i per això el sector del sucre i de la llet és l'únic sector on hi ha quotes de producció. I a més, com a contraprestació, després com que els sistemes de preus impliquen una protecció en frontera altíssima, ens veiem obligats a subvencionar l'exportació dels excedents. És aquest el sistema que se'ns preconitza? Anem a parar a això si tu imposes un preu mínim de garantia com el que avui hi ha al sucre i a la llet, molt alt: perquè es facin una idea, el sucre a la Unió Europea està al voltant d'un 70% per sobre del preu mundial, més o menys (depèn de les fluctuacions de les cotitzacions, així com del dòlar) i la llet al voltant d'un 40-50%. Són sens dubte els sectors que estan més protegits, més allunyats dels preus mundials, precisament perquè mantenen sistemes de preus sense ajudes. I on no hi ha hagut l'aproximació de preus que s'ha efectuat en altres sectors. I automàticament, la protecció de frontera és brutal. I automàticament també, tots els excedents que es produeixen de llet o de sucre cal exportar-los amb subvenció. En conclusió, continuar amb el discurs d'una política de preus significa tornar a un camí sense retorn, inconcebible dins l'OMC per a qualsevol representant d'un PVD que sens dubte estarà d'acord amb què les ajudes són menys distorsionadores que els preus. Òbviament, hi ha països que acceptarien aquest plantejament. Per exemple, el Japó o Corea, que estan molt més allunyats dels preus mundials que nosaltres, els europeus. I cal entendre-ho també, perquè cada situació és diferent. Per posar un exemple concret: el 50% de la producció agrària del Japó és arròs i es protegeix amb un aranzel del 500%. Una cosa brutal, que surt de qualsevol estadística. Avui a l'OMC ja hi ha països que proposen que tots els aranzels agraris del món baixin fins a un 25% com a màxim. Vostès creuen que el Japó ho pot acceptar? Evidentment que no. El Japó argumenta en la seva defensa: jo ja sóc el primer importador net d'aliments del món. De fet ho importa gairebé tot, perquè no exporta a penes, no com nosaltres que som els primers importadors en volum d'aliments i alhora, som els segons exportadors del món. Una contradicció només aparent que després potser puc explicar. En definitiva, la UE té un saldo net comercial agrari negatiu molt gran, al voltant dels 6.000 milions d'euros, encara que de lluny molt millor que el del Japó o Corea que estan en una situació semblant, amb uns agricultors acostumats a una forta protecció aranzelària i a uns sistemes de garanties de preus que estan fora de qualsevol òrbita. Vull dir amb això que avui hi ha al món interessos totalment contraposats en l'àmbit agrari i per això precisament necessitem un organisme multilateral que reguli aquestes diverses situacions de manera més o menys equitativa.

I sobre aquest punt, deixin que faci un breu comentari sobre els països en via de desenvolupament. Freqüentment es veu els països en desenvolupament com un conjunt homogeni i això és totalment fals. Si vostès s'ocupen de projectes concrets de desenvolupament en societats diferents sabran molt millor que jo que no té res a veure la situació dels països nets importadors d'aliments, com el conjunt dels africans (sense possibilitat a més de deixar de ser-ho, per molta voluntat política que s'hi posi) amb les del Brasil i l'Argentina, països exportadors nets d'aliments (i als que ja avui se'ls anomena països en desenvolupament avançats, encara que només sigui per protegir-nos d'ells). Una altra vegada veiem que hi ha situacions contraposades i que cal compaginar-les mitjançant una regulació multilateral, amb institucions internacionals, capaces d'afrontar la diversitat d'interessos.

La noció de "sobirania alimentària" en aquest context d'interdependència apareix com a perillosa en la mesura que contradiguis aquest dret a què hi hagi organitzacions que vigilin, que

disciplinín, el comerç mundial. Jo més aviat defenso una OMC diferent, una OMC amb capacitat de regular i de sancionar. I a vegades se'ns haurà de sancionar a nosaltres, els europeus, com de fet ja ha passat: en el cas del plàtan o de les hormones. Podrem estar o no d'acord amb això, però caldrà acceptar-ho. Ara bé, no ho oblidem, també s'ha sancionat els Estats Units: de fet els últims *panels* a l'OMC han estat tots negatius per als Estats Units. La UE va començar realment molt malament i va perdre els primers *panels*. Tant és així que la Comissió va arribar a plantejar el fet de crear un màster en dret de l'OMC per tal de tenir tècnics especialistes capaços de moure's en aquest nou ordre. En el fons el que passa és que ens hem d'acostumar a jugar amb la lògica d'un organisme internacional multilateral que està naixent i que, no obstant això, ja disposa d'una potestat real d'imposar les seves decisions als seus membres amb independència del seu poder fàctic i en el qual els PVD tenen una arma terrible en defensa dels seus interessos. Últimament les coses van una mica més bé per a la UE i estem començant a guanyar els Estats Units. I és per això que ara són ells els que es comencen a preocupar, sobretot amb l'administració Bush, adalil del capitalisme en essència. Amb la qual cosa anem a parar a un problema de fons: tenim pendent veure si els Estats Units accepten un quadre multilateral com el que està quallant o propugnen alguns països. I criticar destructivament en aquest context l'OMC equival a fer el joc a l'unilateralisme nord-americà, cada vegada més present.

Al meu entendre, cal convèncer-se que el multilateralisme és necessari, que la globalització salvatge no té sentit i que s'ha de canalitzar. L'OMC és un germen de regulació amb tots els seus defectes (hi estic totalment d'acord), que es poden criticar, però al seu torn amb trets que s'han de desenvolupar amb totes les seves conseqüències, positives a vegades per als nostres interessos i negatives en d'altres. Això ho dic com a avançament, perquè ens situem. Un exemple concret és el sucre, que abans ja hem comentat: aquest és un sector de preus molt protegit i amb un control de la producció molt forta. Bé, ara el Brasil ens denunciarà i es constituirà un *panel* contrari al nostre sistema de protecció. Òbviament, la Unió Europea es defensarà. I a qui tenim com a aliat en aquesta batalla? Els països africans i caribenys. Per què? Perquè una de les conseqüències de tenir un sistema de preus tan elevat i protegit és reconèixer contingents aranzelarís, amb drets nuls, en favor d'un accés preferencial de les produccions d'alguns PVD de l'Àfrica, del Carib i del Pacífic, catorze països al capdavant. I a més, tenim un contingent preferencial per a l'Índia. A tots ells, evidentment, no els interessa que desaparegui el sistema de protecció que tenim per al sucre, perquè els estem pagant el preu europeu per la seva producció. I si l'han de vendre al preu mundial del sucre hi sortiran perdent. En definitiva, de nou els interessos del productor de sucre brasiler, cubà o africà són totalment contraposats. I tots ells són països en via de desenvolupament. I tots són països exportadors de matèries primeres, però la seva situació objectiva és diferent. Com també ho és la de la Unió Europea - i amb això acabo aquesta fase prèvia d'escalfament- que, com ja he dit, és mercat més institucions. Per tot això no m'agrada la idea de "sobirania alimentària": la sobirania està limitada per definició en la concepció europea. De fet, nosaltres hem creat les nostres institucions sobre la base del concepte de sobirania relativa, d'una sobirania que es pot compartimentar: una part a Brussel·les, una altra a Madrid i una altra a Barcelona.

Ahora nosaltres des de la Unió Europea estem creant uns cercles concèntrics d'acords preferencials que només compartimenten encara més aquesta sobirania. Estem dibuixant un primer cercle en favor dels països que d'aquí molt poc temps seran membres de la Unió Europea i als quals se'ls han reconegut uns acords europeus amb contingents bilaterals. Des de fa molt poc aquests acords ja han acabat en una àrea de lliure comerç, en tots dos sentits. I així doncs, estaran totalment preparats per a la total adhesió. Un altre cercle són tots els països mediterranis que ens envolten també amb acords preferencials i amb l'objectiu de crear un espai únic euromediterrani. Amb tot el que això significa per a un país com Espanya: preguntin als agricultors murcians què pensen de l'espai únic mediterrani i ja ho veuran. Perquè és veritat que hi ha empreses espanyoles a Agadir (que no són catalanes, com s'ha dit, però que de fet és igual: són espanyoles i franceses). En realitat el tomàquet que es produeix a Agadir no ve a Espanya, va amb vaixell cap a Marsella i avui fonamentalment fa mal als preus del tomàquet francès i belga. La creació d'un espai únic mediterrani comporta aquests problemes i cal assumir-los. Un espai que, a més, té països tan

diferents com ara el Marroc (que té una certa exportació agroalimentària), Algèria (un país totalment importador) o, molt a la vora, Turquia (que és l'únic exportador net d'aliments de la ribera sud del Mediterrani, amb un potencial agrícola enorme i que ara està posant regadius amb una rapidesa que nosaltres no podem ni imaginar). Turquia, d'altra banda, està molt a prop dels mercats de l'est i en aquest sentit és l'únic país que pot competir amb les fruites i hortalisses espanyoles a Polònia, a Txèquia o a Hongria. És veritat que si vostès parlen avui amb els agricultors espanyols en general ningú sap gaire bé què passarà amb l'adhesió: Espanya sempre ho ha vist força lluny. Encara que ja hi ha alguns que ja saben perfectament de què va, com per exemple els citricultors valencians, que ja venen les seves taronges a Varsòvia al mateix preu que a Berlín. Aquests saben que no tindran cap competència excepte la que vindrà de Turquia. I en hortalisses passa una cosa semblant. Avui el gran productor d'hortalisses fresques a Europa és Espanya i s'introduirà als mercats de l'est, evidentment. On es trobaran de nou amb les produccions de Turquia dins aquest espai únic integrat, amb l'avantatge d'una proximitat a aquests mercats de la qual nosaltres manquem. Bé, cal assumir-ho. I si continuem repassant els cercles concèntrics, cada vegada més separats, arribarem a conclusions semblants: amb els països ACP, amb el MERCOSUR, amb Mèxic, Sud-àfrica, etc. La nostra aposta per la sobirania compartida és, de fet, la que permet una major integració comercial d'aquests països amb la UE.

A tots ells, als seus diferents nivells, els oferim bàsicament contingents aranzelaris. Per això és fals dir que l'aranzel mig europeu agrícola està en un 31%, com a vegades se sent dir. És fals perquè en realitat estem en un 12% amb uns contingents aranzelaris consolidats que són veritables forats a la nostra protecció en favor de tots aquests països. El que explica al cap i a la fi que avui siguem, com ja he dit, els primers importadors del món i que siguem avui els majors compradors del món de productes agraris als PVD. Cosa que òbviament comporta problemes. Quan la UE, com a àrea comercial, negocia, el màxim que pot oferir són contingents més o menys grans. Quan els Estats Units negocia per exemple amb Egipte, li ofereix un contingent de cereals però alhora els ofereix també tota la cooperació militar bilateral que demanda (amb avions Phantom, tecnologia electrònica, etc.) I aquí és on realment hi ha la batalla entre les dues grans superpotències, la Unió Europea perd perquè tenim desavantatge.

L'ajuda alimentària constitueix un altre exemple paradigmàtic del que dic. Certament, l'ajuda alimentària, que pren com a base l'exportació lliure d'excedents, és distorsionadora del comerç però, atenció, ara que la UE, a la proposta que ha presentat davant de l'OMC, ha plantejat que desaparegui com a arma comercial, ja ha rebut les primeres queixes. De part de qui? Dels països africans. I no podia ser d'una altra manera: hi ha alguns països avui a l'Àfrica que esperen les ajudes d'emergència i l'ajuda alimentària d'on sigui i com sigui, any rere any. En aquests moments hi ha quaranta milions de persones a l'Àfrica en crisi alimentària. Quaranta milions són les xifres de l'últim informe de la FAO de fa a penes dos mesos i la llista de països afectats és brutal: comença per Zàmbia i acaba a Eritrea, i abraça pràcticament tot l'Àfrica. I estan realment en una situació de penúria alimentària. A ells, evidentment, no els parlis d'eliminar l'ajuda alimentària. Els podem dir, certament, que «aquesta ajuda avui és fam per a demà». Et respondran: «Sí, però és que ara jo ja tinc un problema que resolc gràcies a això mateix».

És a dir, que les coses són més complicades del que semblen i cal concretar. Torno en suma al fil del meu missatge: els debats no es poden quedar en els principis i s'ha de puntualitzar. I els debats com el d'avui crec que són molt oportuns perquè permeten a persones com jo que només sé de política agrària - i, de fet, només una mica de política agrària- però que no tinc ni idea de política de desenvolupament, que em dirigeixi a persones que treballen en polítiques de cooperació i desenvolupament. I al revés. Ja m'agradaria que hi hagués gent especialitzada en política de desenvolupament que parlés als agricultors espanyols i els expliqués els problemes amb què es troben. Específicament, què implica la PAC per a un productor de llet de la República Dominicana, per posar un exemple que s'ha citat molt, a partir d'un estudi d'Inter món. I com aquest exemple se'n podrien posar molts d'altres.

Les coses són complexes i és en definitiva interessant que hi hagi debat entre els tres pilars que, en el fons, estan afectant el desenvolupament que són: l'agricultura o, si ho prefereixen, la política agrària, la política comercial i la política de cooperació i desenvolupament. I és veritat que dins la Unió Europea hi ha distorsions entre aquestes tres polítiques que amb majors vasos comunicants potser es podrien evitar. Estem fent a vegades política de desenvolupament a costa de la PAC, i creem més incoherències en la política comunitària que després s'han de compensar d'una altra manera i a empentes i rodolons. Un exemple molt il·lustratiu: la UE ja fa temps, dins el marc del Sistema de Preferències Generalitzades, va deixar anar la iniciativa de la lluita contra la droga als països del Pacte Andí. I se'ls va atorgar contingents lliures d'aranzels per a una sèrie de productes a favor de Colòmbia, del Perú, etc. Perquè es fomentessin alternatives als conreus de la droga. Bé, una vegada aquest programa va entrar en vigor, Colòmbia va introduir les seves exportacions de flors a la Unió Europea i ara bona part de les flors més clàssiques que avui poden trobar en una floristeria espanyola són de Colòmbia, a costa de les del Maresme (si coneixen algun floricultor, que els ho expliqui una mica).

Bé, van entrar en massa les produccions colombianes i això va crear problemes dins la PAC que han hagut de compensar com han pogut i malament. Però el pitjor va ser que al cap de pocs mesos, es van començar a queixar Panamà, Costa Rica, així com altres països centreamericans que fins aquest moment exportaven flors a la Unió Europea i que per aquest contingent que s'havia creat a favor de Colòmbia van ser expulsats del mercat comunitari. Solució comunitària: «estem les mateixes concessions als països centreamericans». I així va: distorsionem polítiques coherents amb les millors intencions. El fet és que hi ha contradiccions flagrants entre la política de desenvolupament, la política agrària i la política comercial dins la mateixa Unió Europea. I ara com ara és inevitable en la mesura que la Unió Europea és una barreja de poders supranacionals i poders intergovernamentals. La Comissió només pot negociar en funció de les competències que té, en funció dels mandats que li han donat i hi ha àmbits on els estats tenen sempre l'última paraula. Cosa que complica molt qualsevol negociació. Quan els Estats Units van a Doha, o a qualsevol altre fòrum internacional i el seu representant parla, compromet la seva administració. Quan parla el funcionari de la Comissió ha de dir: «i ara he de consultar això als Quinze Estats». Tal procediment coarta qualsevol tipus de negociació com comprendran. I partint d'aquesta base ja es pot preveure que quan comencem a negociar seriosament el pròxim acord agrícola a l'OMC patirem, perquè la Comissió té assignat un camp de joc realment molt limitat. I una vegada torni de Ginebra, la qual cosa als holandesos els semblarà molt bé, pot ser que per als francesos sigui inassumible. I si durant el viatge canvia la seva oferta, pot ser que els estigui molt bé als alemanys però no pas als espanyols. I així successivament, per acabar arribant a un consens que és el procediment intrínsec de decisió de la Unió en l'àmbit comercial.

Per aquest mateix motiu s'entén que la Unió Europea a l'OMC tingui en algun sector una posició molt liberal, normalment on se sent més forta, en serveis o en d'altres àmbits. I, al contrari, en d'altres pren una política més defensiva. Darrere d'aquesta manera de procedir hi ha els estats que, en funció dels seus interessos, han pactat el mandat. En conseqüència, no hi ha contradiccions en la Comissió. Les contradiccions beuen de temps enrere, de les competències compartides que tenen el Consell i la Comissió, la qual cosa porta a què indiqui als nostres negociadors que poden arribar «fins allà en serveis, però només fins aquí en agricultura». I encara hi som. Aquesta és la realitat que pot explicar la lentitud dels canvis que es forgen en l'àmbit comunitari i que difícilment poden fer content tothom.

Tot això ho dic perquè es facin una idea de com n'és, de complex, avançar a Brussel·les i com n'és, de difícil, ficar cullerada en unes institucions dividides pels interessos. Cosa que a la fi explica com n'és, de fàcil, assenyalar els euròcrates com a responsables de tots els mals. Sense

anar gaire lluny, quan aquest matí ha arribat a les meves mans el fullet d'aquest seminari he vist un futbolí on d'una banda hi ha una pagesa, un pagès i una vaca. I a l'altre costat tres senyors amb vestit negre, corbata i maletí. Al principi he pensat que aquests últims eren els funcionaris comunitaris. Aquí hi sóc jo? Sincerament no crec que jo estigui davant dels agricultors. Més aviat m'agradaria creure que sóc al seu costat. I de fet puc criticar els sindicats però em continuen convidant als seminaris, la qual cosa pot significar que els sóc útil en alguna cosa. Però, i si els homes de negre fossin industrials? Es pot considerar realment que els industrials estiguin davant dels agricultors? Bé, potser ho és en alguns casos però, atenció, pobre d'aquell sector agrari que no tingui un fort sector industrial darrere.

No oblidem en aquest context que, tornant al que s'ha dit, la Unió Europea és una gran exportadora d'aliments però fonamentalment de productes transformats, a diferència dels Estats Units que exporta bàsicament productes bàsics, matèries primeres (*commodities*). Certament, els productes elaborats són els nostres punts forts en l'exportació i si vostès van pel món trobaran a totes les botigues vins europeus, cava català, *champagne* francès, paté, embotits, formatges, pastes, oli d'oliva, etc. En definitiva, productes europeus de major valor afegit. Ni els cereals, ni el sucre no són, ni de bon tros, els nostres punts forts, com a vegades es pot concloure de les crítiques que ens fan. En aquest sentit la indústria està objectivament al costat dels agricultors europeus. I sobretot quan la indústria és dels mateixos agricultors, cosa que a Espanya no passa. Però a Dinamarca o a Holanda, a Finlàndia o a Suècia bona part de la indústria transformadora agroalimentària és cooperativa. Són els mateixos agricultors els que transformen els seus productes i treuen el major valor afegit possible als seus productes. A Espanya tristament encara no és així generalment.

Més coses al fil del que he escoltat. La constant diatriba contra l'agricultura intensiva: estic totalment d'acord amb què l'agricultura intensiva té externalitats negatives, com diuen els economistes, i provoquen la contaminació de l'aigua i del sòl. Però no siguem innocents, si algú coneix una mica l'agricultura catalana o espanyola deu saber que un dels nostres sectors més competitius és precisament el de la ramaderia intensiva. I si vostès van a la Segarra i pregunten a un agricultor: «Com es guanya la vida?» Els dirà: «Miri, jo faig cereals a la meua superfície (més o menys gran), si no és molt gran el que faig és llogar terres, però sobretot doni gràcies a què combini la producció de cereals amb el porcí.» I així poden arribar a final de mes moltes de les nostres explotacions familiars (catalanes, aragoneses...), gràcies al porcí. Per què? Perquè el nostre model, com a país del sud que som, es basa en què no tenim pastures en abundància, amb l'excepció de la cornisa cantàbrica (País Basc, Navarra, Cantàbria, Galícia). No és el cas de França o d'Alemanya, on s'arriba a idealitzar les verdes pastures. Però la nostra situació és radicalment diferent. de la qual cosa deduïm que la ramaderia extensiva en alguns casos pot i ha de ser factible però en d'altres no ho és. Cal entendre que Espanya, com de fet fa qualsevol societat que entra en la fase de desenvolupament, un cop arriba el moment, es posa a produir proteïna animal barata. El mateix que ara fan els tigres asiàtics, el Brasil o la Xina. El seu principal objectiu no és cap altre que produir, per al màxim nombre de persones, carn a preus assequibles. I aquesta carn o és pollastre o és porc.

Per aquesta raó el Brasil s'ha arribat a convertir en un competidor temible als mercats carnis mundials i un gran exportador de pollastre cap a la Unió Europea mateixa. I ho ha aconseguit aplicant les mateixes tècniques intensives que utilitzem a Holanda, Dinamarca o Catalunya. Sincerament, vostès creuen que és possible impedir aquest model intensiu als PVD i a la mateixa UE? Com a màxim podem arribar a controlar-ho, a reduir al mínim els impactes negatius, que els té. A Catalunya, sense anar gaire lluny, ja ho estem veient clarament: hi ha comarques en què no es pot viure a causa dels purins. El més greu és que l'administració catalana durant anys ha passat per sobre del problema perquè no s'ha volgut enfrontar als agricultors, i ha incomplert la directiva comunitària de nitrats en vigor, a pesar de ser d'aplicació obligatòria. Només ara estan començant a moure's, sota la pressió social. En definitiva, la ramaderia intensiva planteja

problemes molt greus i que es poden i s'han de controlar. Però d'aquí a carregar-nos el model, hi ha una llarga tirada. Cadascú és lliure de pensar el que vulgui, però jo intento una altra vegada ser pragmàtic i veig difícil eradicar, per raons ideològiques, el porcí intensiu d'Holanda, Dinamarca, Alemanya, Catalunya, Brasil o Tailàndia.

Per acabar la meva exposició deixin-me acabar amb un discurs una miqueta més acadèmic sobre els diferents models o paradigmes de les polítiques agràries. Hi ha hagut un autor americà, o més exactament britànic però que treballa als Estats Units, que es diu Tim Josling i que ha escrit que hi ha quatre paradigmes a les polítiques agràries.

El primer l'anomena "paradigma de l'agricultura dependent". Considera que els poders públics juguen un paper en l'orientació de les produccions. Han d'intervenir perquè l'agricultura és diferent a d'altres sectors econòmics. I aquesta intervenció es fa per via preus o per via ajudes. Són les dues polítiques agràries que hi ha. Uns potencien el mecanisme dels preus, altres potencien el mecanisme de les ajudes. Fonamentalment la Unió Europea fa força temps que fa una política de preus. En realitat va néixer als anys 60 com a política de preus, és a dir, fixant preus mínims de garantia, molt elevats, per intentar incentivar la producció i suplir d'aquesta manera els dèficits alimentaris que hi hagués. D'altra banda, amb aquests preus mínims es garantia l'estabilitat de les rendes en la mesura que, si apareixien problemes de mercat, els agricultors sempre tenien la possibilitat d'acudir a aquesta xarxa de seguretat que els permetia vendre els seus productes a un organisme públic. Aquest és en resum el mecanisme dels preus.

Una altra possibilitat de política agrícola dependent és donar ajudes: això permet que els preus del mercat es formin lliurement i es passa a ajudar directament els agricultors. O alguns sectors de l'agricultura, ja que puc seleccionar els beneficiaris, a diferència del que passa amb el mecanisme dels preus. A més, es pot condicionar la concessió d'ajudes segons una sèrie de criteris, en funció dels objectius generals dels poders públics, sostenint els ingressos dels agricultors. Abans del meu torn aquest procediment s'ha citat com a *dumping*. En el fons el que es fa és complementar els preus i, de fet, és el que fan tots els països desenvolupats amb l'única excepció de Nova Zelanda: l'únic país de l'OCDE que avui no dóna ajudes, perquè l'any 84 el partit laborista es va atrevir a fer una veritable revolució en la política agrària i va apostar sense condicions per aquesta via. I realment va tenir èxit: Nova Zelanda ho està fent molt bé i tots som testimoni dels seus èxits comercials al món en *kiwis*, pomes, formatges, etc., sense a penes suport públic. Però excepte el cas neozelandès tots els altres països, en major o menor mesura, tots avui donen ajudes als seus agricultors. Estic parlant, òbviament, dels països desenvolupats perquè el cas dels PVD és una altra història. Abans ja s'ha dit molt encertadament que per a un país que no té una hisenda pública forta, per a un país en via de desenvolupament, l'únic mecanisme amb què compta per tenir suport i defensar la seva agricultura, si no pot acudir a les ajudes o als preus de garantia, és l'aranzel. La protecció duanera i cal reconèixer que els països en desenvolupament tenen dret a protegir-se per aquesta via perquè és la millor per a ells, la més barata i els països rics no tenen res a al·legar contra seu. Per aquesta raó, en la proposta que acaba de presentar la Unió Europea a l'OMC es preconitza la creació d'una caixa de seguretat alimentària per als PVD. La idea és bona encara que hem d'esperar per saber com es concreta. En el fons només significa donar la possibilitat als països en via de desenvolupament perquè puguin augmentar els seus aranzels o fins i tot, si tenen diners, donar ajudes per sobre d'allò que s'ha disposat per a la resta de països, perquè puguin garantir la seguretat alimentària, el medi ambient, la sostenibilitat de les seves explotacions, el desenvolupament rural, l'ocupació (sobretot l'ocupació femenina que és la clau de la seguretat alimentària a molts països) o altres objectius que estimin d'interès.

Bé, amb això ja tenim el primer paradigma de les polítiques agràries: les polítiques dependents dels poders públics que les sostenen, que les orienten, perquè consideren que és un sector econòmic que no és idèntic a d'altres i que compleix unes funcions especials.

El segon paradigma és a l'altre extrem. És el paradigma competitiu que, segons Josling, parteix de considerar l'agricultura com un sector més. Com un sector que cal liberalitzar com es liberalitza la indústria o qualsevol sector manufacturer perquè pugui créixer i competir al mercat. Segons aquest paradigma no hi ha cap motiu específic perquè el mercat no orienti l'agricultura com ho fa en d'altres sectors. Qui són els que estan darrere d'aquest paradigma? Doncs mirin, abans ho comentàvem, una barreja de països desenvolupats i en desenvolupament. Aquí la frontera no està gens delimitada perquè tenim Austràlia, Nova Zelanda (evidentment, que a penes donen ajudes), Estats Units i Canadà també (encara que en menor mesura) i després una llarga llista de països en desenvolupament: Brasil, Argentina, Tailàndia, Malàisia, Perú, etc. Tots barrejats en favor del paradigma competitiu que diu en poques paraules: «deixin que exporti lliurement als mercats sense que tingui cap obstacle per part dels poders públics».

Hi ha un tercer paradigma segons l'autor que comentem, que és el paradigma globalitzador o, si ho prefereixen, de l'agricultura globalitzada. En el fons aquesta seria, diguem-ne, la fase postcompetitiva en el sentit que tant com s'ha liberalitzat l'agricultura passem a un moment en què el mercat rellevant ja no és el mercat nacional o regional sinó més aviat el mercat global. I és aquí on es demana que sigui únicament una institució (l'OMC o qualsevol altra) la que reguli aquest comerç globalitzat, però des d'una òptica estrictament lliurecanvista. En el fons dins d'aquest paradigma has de controlar que tothom compleixi amb la lliure competència i garantir que els intercanvis es puguin efectuar sense condicions de cap tipus (sanitari, mediambiental, etc.)

I finalment ve el quart paradigma que és el que a la Unió Europea a finals anys noranta semblava que tirava endavant i que abans comentava que havia fracassat a la pràctica. És l'anomenat paradigma multifuncional. Aquest paradigma defensa la multifuncionalitat de l'activitat agrària que des del principi és productiva, té com a funció bàsica produir aliments i matèries primeres, com ho ha fet des de temps immemorials, però que simultàniament compleix altres funcions que la societat exigeix, béns públics i semipúblics que s'han de satisfer com ara l'equilibri territorial, el desenvolupament rural, la garantia de productes de qualitat, de protecció del medi ambient, de conservació de la biodiversitat, de defensa del benestar dels animals... posant l'èmfasi en l'un o en l'altre segons les formacions socials. Fins i tot hi ha països que hi inclouen la seguretat alimentària com un objectiu fonamental de la multifuncionalitat agrària. I aquí cal fer un incís interessant: la noció de seguretat alimentària és diferent a Europa o a l'Àfrica; quan un ciutadà europeu parla de seguretat alimentària pensa de primer en les vaques boges. És a dir, per a ell la seguretat alimentària significa abans de res que pugui adquirir aliments de qualitat i sans, que no l'enverinin i que responguin als preus pagats. En altres termes, per al ciutadà del carrer de l'Antic Continent, la seguretat alimentària és el *food safety*, en anglès. Però quan parlem de seguretat alimentària en un país en desenvolupament importador net d'aliments ens estem referint a la seguretat alimentària estricta, al *food security*. Aquest és un incís terminològic però que indica clarament que les preocupacions i els enfocaments són radicalment diferents. De la qual cosa deduïm que les polítiques agràries (multifuncionals) dels uns i dels altres també seran molt diferents. I no ens confonguem: defensar el dret al *food security* a Uganda té sentit, a més l'OMC o el Fons Monetari Internacional o el Banc Mundial haurien de fer-ho possible, cosa que no sempre han fet. Però defensar a Doha o a Cancún el *food security*, l'autosuficiència alimentària, per al Japó, per a la Unió Europea, o per a Corea, és sense cap mena de dubte impresentable.

En tot cas, com hem vist, hi ha quatre paradigmes diferents. El paradigma multifuncional semblava, al començament, que tenia moltes possibilitats perquè responia als interessos de la societat europea que vol aliments sans però que compleixin altres funcions, que vol que els seus paisatges siguin els que són i que no anem a les grans superfícies extensives dels nous continents i vol preservar una sèrie d'elements tradicionals en el seu model agrícola i alimentari. Semblava

que anàvem per aquí i el desafiament era que la PAC es convertís en una política multifuncional i deixés de ser la política productivista que avui continua sent a grans trets (amb aquesta crítica hi estic totalment d'acord). Perquè encara que hàgim passat des de 1992 d'una política de preus a una política d'ajudes, no deixem de tenir una política que calcula el seu suport en funció dels volums de producció. Per què? Perquè les ajudes que hem instituït, les hem donades com a compensació a les baixades de preus que hem decretat. Hem abaixat els preus i a canvi hem atorgat als agricultors ajudes que han estat calculades en funció de les produccions i, en conseqüència, com més produeixes més ajudes perceps. I respecte del que abans es comentava sobre les xifres de les ajudes, cal ressaltar que les últimes dades que després de molts esforços ha publicat la Comissió són molt pitjor: la realitat és que un 5% dels agricultors europeus perceben avui més de 20.000 euros i aquest esquifit 5% significa al final més del 50% de les ajudes. 5%-50%, aquests són els intervals. I per què? Perquè en abaixar preus i donar ajudes compensatòries únicament en funció de la producció i no en funció d'altres criteris multifuncionals el gran productor és qui té la partida guanyada. Una realitat que deslegitima la PAC actual. Per això, caldria donar un pas endavant i intentar crear un tipus de sosteniment públic que no es basés exclusivament en la producció i es fundés en altres criteris multifuncionals. Però cal constatar que, si més no de moment, no ho hem aconseguit. No hi ha hagut ningú, ni un economista, que hagi estat capaç de definir un sistema de suport multifuncional. I ni un estat ha proposat un model alternatiu. Certament, alguns hem publicat algunes coses però ens falta encara una anàlisi prou desenvolupada i, el que és més important, el suport polític necessari per fer-ho realitat. I amb aquestes coordenades les dificultats per defensar la multifuncionalitat a l'OMC són insalvables. Perquè al final sents: «vostè això de la multifuncionalitat s'ho ha inventat perquè no canviï res. En el fons vostè vol ser tan proteccionista com abans però sota altres fòrmules.» En conclusió, hem de ser capaços de concretar què significa la multifuncionalitat agrària en matèria de suport. Podem dir taxativament que no volem subvencions per a l'exportació, que no volem ajudes a la producció. Mentre no siguem capaços de fer-ho, ningú acceptarà el paradigma multifuncional. El problema pràctic de la UE recau en què quan hom espera que el Consell de Ministres aposti per un sistema específic de suport multifuncional és impossible posar-s'hi d'acord: França i Holanda volen mantenir les subvencions a l'exportació, Alemanya vol preservar intactes les seves explotacions lleteres de Baviera, i Àustria el seu paisatge tirolès, i així, l'un rere l'altre. El pes del passat s'imposa una vegada i una altra. I el problema dels discursos alternatius a la PAC com pot ser el de Vía Campesina, o d'altres, en el fons és el mateix. Mentre no concretem de quins mecanismes parlem, en quins mecanismes i fins on estem pensant per regular un mercat d'una manera més justa, estem perdent el temps internacional. I el resultat final el sabem tots: com que no som capaços de desenvolupar un model alternatiu, la Comissió, en les seves últimes propostes de reforma de la PAC del mes de gener, es va acollir al model competitiu, és a dir, va escollir el desacoblament complet de les ajudes respecte de la producció, que en el fons equival a copiar el model competitiu americà. Una vegada més la divisió i la impotència europea es demostra com un problema per avançar en aquest camp (com en molts d'altres).

Debat obert

(Tono Albareda): - Jo només vull aclarir allò del futbolí que hi havia al tríptic.

(Albert Massot): - Això era una broma.

(T. A.): - Nosaltres vam estar discutint com ho féiem i vam estar discutint si al final posàvem etiquetes a cada personatge o no i vam decidir que no. En tot cas les etiquetes que estaven previstes eren: funcionari de la Unió Europea, funcionari del Banc Mundial i funcionari de la Nestlé.

(A. M.): - Jo tinc amics de l'OMC, funcionaris del Banc Mundial, tinc amics de la Nestlé i hi ha de

tot.

(T. A.): - És evident que hi ha de tot. Jo estic molt d'acord amb vostè que les coses són molt complicades i cal matisar-les. El que era clar és que no podíem posar aquests tres personatges amb el títol al mateix nivell i que tenen funcions diferents. El que sí que també teníem prou clar, almenys quan estàvem preparant aquesta jornada, era que el resultat de les polítiques pràctiques que es dirigeixen des de les multinacionals, des dels organismes multilaterals i des de la Unió Europea, és que hi ha un empobriment gradual i que nosaltres percebem en molts dels països on treballem, cada vegada més a fons i on cada vegada hi ha menys alternatives que no passin per protestes fortes i canvis en les polítiques públiques. Del resultat d'aquestes polítiques, d'aquests organismes, d'aquests funcionaris, per simplificar, hi ha un empobriment que sí que considerem com a real, que és perillós, que és endèmic i no es veu cap sortida d'una manera global si no és canviant unes polítiques d'una forma greu. Com s'ha de canviar aquesta política? Per a això volíem les jornades d'avui, per veure si podíem aprendre alguna cosa sobre la situació concreta i sobre quina política és possible.

(A. M.): - Jo continuo dient el que comentava abans: no cal posar-los al mateix nivell. I no perquè treballi a Brussel·les, però jo crec que el Banc Mundial i sobretot el Fons Monetari Internacional han fet molt més mal que la PAC. La PAC crec que distorsiona i potser en algun cas ha fet mal o està fent mal però ni de bon tros al mateix nivell que un programa d'ajustament estructural que imposés a un pobre país africà, com ha reconegut Joseph E. Stiglitz al seu últim llibre "El malestar en la globalització". Aquest home coneix el Banc Mundial per dins. Què diu? Doncs que cal anar a una OMC. No la nega, precisament exigeix que hi hagi una OMC. És l'única manera perquè hi hagi una mica d'ordre i que hi hagi un discurs diferent al consens de Washington, en altres organismes internacionals, com ho són el Fons Monetari o el Banc Mundial. Un tema interessant de reflexió és per què l'OMC no va néixer fins als anys noranta i el Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial van aparèixer als anys quaranta. Doncs perquè els Estats Units es va negar a posar disciplina a l'agricultura. I en qualsevol cas també és veritat que cal anar amb compte amb els funcionaris: jo sóc un funcionari del carrer i hi ha funcionaris i funcionaris. El senyor Lamy és qui negocia el comerç i quan negocia, s'enfada amb el senyor Fischler que és el comissari d'Agricultura i hi ha bufetades entre ells dos. Però és clar, al final la veu ha de ser única i abans els comentava la difícil situació que vivim a la Unió Europea en intentar crear una única veu amb interessos tan contraposats, fins i tot amb comissaris amb responsabilitats tan contraposades. Per això cal distingir entre els alts funcionaris i els funcionaris del carrer. Em ve al cap un acudit que vaig llegir fa poc en un diari que deia que els alts funcionaris són com els llibres a la prestatgeria, com més alts més inútils. Jo, que conec alguns funcionaris, crec que és veritat. I no cal anar gaire lluny, per aquí a prop tenim exemples prou clars. Però, en suma, cal matisar.

- Vostè ha atacat el ponent anterior a vostè.

(A. M.): - No... era un comentari.

- M'ha semblat molt utòpic i vostè s'ha reclamat com a més realista, més concret. Jo crec que no hi ha res més realista i més concret que la crisi de l'alimentació, no de producció i això és el més greu. Això és el més concret. Per tant, totes les polítiques que vostè ha esmentat fins ara no han solucionat aquest problema i per tant no serveixen per a res. La veritat és aquesta. Que és molt més concreta i molt més real la necessitat d'aquesta utopia per poder canviar el que hi ha perquè no és només que hi ha fam als països anomenats "del Tercer Món", sinó que cada vegada hi ha més fam a Europa i als Estats Units.

(A. M.): - Totalment d'acord.

- Aleshores, si això no només passa als països del Tercer Món sinó també als països centrals, necessitem moltíssima utopia i molts menys aspectes concrets i reals que són absolutament parcials. Vostè ha esmentat com a exemple les contingències per a països, com ara el tema del sucre, és que això els convé a vostès. Jo parlo com a procedent del Tercer Món. Perquè vostè mateix ha assenyalat la raó per la qual els convé, perquè vostès exporten productes elaborats. És a dir, aquesta subvenció al sucre significa que al final es venen maquinàries i fertilitzants, etc. i també els productes finals d'aquestes matèries primeres. És com el tema del cafè. Hi ha una organització internacional del cafè a la qual jo he tingut l'oportunitat d'assistir durant setze anys i en la qual he vist com Europa i els Estats Units representen la Nestlé i les altres tres empreses que monopolitzen el cafè al món, manipulen els preus. Fins i tot quan s'estableixen preus de refugi. És a dir, que el tema actual importantíssim, concret, real i necessari és aquesta utopia. No aquestes polítiques immediates. Finalment l'Organització Mundial del Comerç si en alguna cosa ha canviat ha estat gràcies a les pressions i jo no sé si té sentit que continui perquè òbviament la correlació de forces aquí continuarà sent a favor d'Europa i dels Estats Units. Ara, això és culpa dels Estats Units i d'Europa? No, és culpa dels governs dels països del Tercer Món. Com vostè diu, per exemple, la política del govern argentí és desastrosa però, és clar, és el govern argentí, és la gent que està governant l'Argentina. Per això, els moviments com Vía Campesina són en aquest moment imprescindibles per poder solucionar el problema que afligeix el món. I crec que la seva exposició era molt desconjuntada, molt desestructurada i era difícil intentar donar-li un sentit, perquè es pot contestar d'aquesta manera. En aquest moment el més important és una via alternativa. Perquè totes les polítiques parcials, tots aquests pegats no serveixen per a res. Tal com Argentina exporta carn i els nens es moren de fam, jo vinc del Perú, on produïm l'equivalent a un quilo de peix *per capita* diari i tenim més del 40% de la població en situació de desnutrició crònica. Aleshores, hi ha un problema central i és que les nostres estructures econòmiques i polítiques no obeeixen les necessitats de la població. Tots aquests pegats de la PAC i dels subsidis i els contingents, tot això no serveix per a res, és la veritat.

(A. M.): - Déu me'n guard de negar legitimitat a Vía Campesina. Jo crec que Vía Campesina està jugant un paper important. Tinc amics als sindicats, Vía Campesina, a la CPE i a Brussel·les ens vam relacionar molt. Jo crec que compleix un paper important. L'única cosa que dic amigablement és que cal passar a concretar una mica més. És simplement això. Amigablement. I per què? Perquè a l'hora de prendre decisions cal concretar. I això ho visc dia a dia. I partim del que hi ha. Per poder canviar el que hi ha hem de partir del que hi ha. Aleshores, primer cal conèixer molt bé què hi ha, veure on hi ha els punts dèbils i si hi ha mecanismes que no funcionen, posar o proposar-ne d'altres que funcionin. I això és el que no es fa. I ens està passant a Europa i està passant també en moviments alternatius.

Respecte d'això Seattle va ser fonamental, jo hi estic totalment d'acord. Jo crec que hi ha un post Seattle on es va demostrar que l'OMC no era patrimoni exclusiu dels països rics. Aquí van ser els països en via de desenvolupament els que realment es van plantar i van fer fracassar Seattle i per això a Doha es va avançar una mica més i cal esperar que a Cancún la cosa es concreti positivament. I també és veritat que aquí els moviments socials, sindicals, tenen un paper a jugar, així com els governs que són els que estan representats allà i són els que prenen les decisions. A Marràqueix els països en via de desenvolupament no es van fer veure. Blairhouse, l'acord de Blairhouse, que és el que va prefixar l'acord agrícola de l'OMC, es va fer entre els Estats Units i la Unió Europea. Després van ser els dos a l'assemblea i els van dir «això és el que hi ha» i els altres van dir «amén». Això és el que va passar a Marràqueix i a Seattle no va poder passar. Això és un pas important. L'única cosa que dic és que cal tenir en compte també que els països en via de desenvolupament (és una constatació) no són un grup homogeni, cosa que veiem diàriament, fins i tot quan vénen delegacions organitzades com la del grup de Cairns: al seu si els interessos són diferents i proposen coses totalment contraposades. D'altra banda, la sobirania

nacional identitària funciona també a la Unió Europea i és difícil canviar la PAC. No dic que sigui impossible, però és difícil pels interessos sobirans.

- Jo he vingut aquí, com m'imagino que tothom, a aprendre i ha plogut moltíssima informació. I intentaré matisar algunes cosetes. També hauríem de començar a definir termes perquè vostè ha comentat una sèrie de coses en les quals si ja no hi estem d'acord difícilment arribarem a alguna cosa, com per exemple pensar que un productor de porcí a Lleida és un agricultor quan sol ser un proletari precari. Aquí tenim un problema de condicions laborals d'integració. Però jo em volia centrar en el tema dels organismes multilaterals i de les corporacions. D'una banda, una OMC és necessària fins a cert punt, perquè aquí es tracta d'una regulació si és possible democràtica i transparent i l'OMC de moment, com les altres dues institucions, FMI i Banc Mundial, de democràtiques i transparents més aviat no en tenen res. I finalment, perquè són moltes coses que després si de cas comentarem amb més calma, el tema dels contingents aranzelaris que sembla que als països en via de desenvolupament els va molt bé. Jo recordo una mica la frase de Galeano que parlava del Nord i del Sud, és a dir, qui és capaç d'exportar a Europa o als Estats Units? Jo crec que el noi pagès no. I respecte de l'Àfrica, cal que els ajudem que tal vegada l'ajuda de l'Àfrica... Recordo fa poc a la premsa crec que va ser el govern etiop en una ostentació de valentia, sobretot amb la geopolítica africana, es va negar l'ajuda alimentària d'origen OGM, d'Organismes Genèticament Modificats, i va demanar que si de veritat es volia ajudar l'Àfrica, més que enviar-los els nostres excedents alimentaris, els nostres o els nord-americans, el que calia fer era permetre una ajuda real al govern etiop en infraestructura i sobretot captar la producció dels pagesos etiops que queda excedentària i portar-la a les zones del seu mateix estat o regió on eren necessàries.

(A. M.): - Hi estic totalment d'acord. Quant al tema de l'ajuda alimentària, bàsicament és un problema dels Estats Units. És a dir, no és la Unió Europea qui la utilitza com a arma. Jo no conec la política del desenvolupament fil per randa, però crec que a la UE s'està començant a fomentar la idea de les operacions triangulars, és a dir, intentar, en comptes de portar ajuda alimentària, comprar producció al propi país perquè s'emmagatzemi durant els bons anys per als anys de vaques flaques. El problema és que això és molt fàcil de dir i molt difícil de fer ràpidament quan no hi ha infraestructures d'emmagatzematge o quan no hi ha mitjans de transport. Però la idea és claríssima. Si no es pot comprar al propi país almenys cal fer-ho als països veïns per intentar sostenir una agricultura viable als països riberencs perquè produeixin i no se'ls enfonsin els preus. En això, hi estem totalment d'acord. Quant als contingents, tenim vuitanta-set contingents aranzelaris. La Unió Europea en té un munt perquè precisament la quantitat d'acords que ha signat el porten a que atorgui contingents per a cada país. I en principi els països que es beneficien dels contingents no es queixen. A vegades fins i tot passa tot al contrari: que els contingents són massa elevats i no es compleixen. Per exemple, una cosa que ha sorprès molt fa referència als contingents que s'han creat en els últims anys a favor dels països de l'Est per intentar facilitar el comerç. Gran part dels contingents no s'han arribat a cobrir. Aquests països han estat incapaços d'aprofitar els canals de comercialització que els donaven. A més, sorgeix un problema col·lateral, de conflicte entre el país que té aquest contingent i el país que no el té. Per què cal beneficiar aquest país i no l'altre? Per què aquest és un país ACP i el del costat no ho és? És el mateix que comentava abans amb les flors: el contingent a Colòmbia al final va fer mal als països centreamericans. Els contingents poden ser positius i la gent que els rep no es queixa però evidentment poden també fer mal als països veïns o també a altres productors. L'exemple del contingent del sucre serveix com a exemple: el Brasil ara s'enfronta a tots els altres països amb contingents aranzelaris reconeguts per part de la Unió Europea. I quant al porcí a Catalunya, bé evidentment hi ha la integració vertical però jo he posat un exemple que era d'un cerealista que té a més producció de porcí, és a dir, un agricultor. És agricultor i són molts els que tenen aquesta condició de secà, al costat d'altres que estan més proletaritzats. Però bé, fins i tot sent així, no sé per què s'ha de condemnar el pobre que està integrat. Si no de què viurà. No és tan simple.

- Tantes referències a l'Argentina no em podien deixar callat. No, perquè de veritat que em fa molta

gràcia aquest tema de la duresa dels nostres negociadors en els temes agrícoles, perquè veient-ho des de dins i jo que no sóc un especialista en els temes agraris, més aviat tendim a veure els nostres funcionaris en les negociacions internacionals d'una manera diametralment oposada, com aquestes velles comares que per cinc euros li fan el que vostè vulgui. Però és clar, té la seva lògica això perquè d'altra banda l'Argentina ha seguit estrictament totes les receptes del Fons Monetari, totes les receptes del Banc Mundial, hem entregat la nostra aigua, la nostra electricitat, el nostre petroli, els nostres telèfons... en gran manera als espanyols. I d'altra banda, veiem que en el terreny agrícola se'ns tanquen les portes. Aleshores, el raonament liberal entra en crisi enfront d'aquestes barreres. D'una banda, no estic d'acord amb aquesta lògica ni amb aquest model però la lògica fa crisi quan d'una banda un país compleix, com se sol dir, els seus deures dins les pautes liberals estrictament i per l'altra banda es troba amb grans barreres per col·locar aquells productes on sí que és competitiu dins aquestes regles del joc. Aquest és una mica el tema.

(A. M.): - Té raó. Jo no puc dir res. Té raó.

(Nicholson): - Jo vull entrar primer en com has acabat. Jo crec que és molt cert que efectivament cal canviar la política agrària comuna i no s'ha pogut canviar la política. Però no és un problema tècnic, és un problema principalment polític. I no és un debat instrumental, és a dir, la correlació de forces no ha permès que es fes una política agrària comuna que respongui als interessos de la societat i avui la PAC és ostatge dels interessos agroexportadors i dels interessos de les empreses principalment multinacionals que volen liberalitzar els serveis públics i les inversions en aquest procés de liberalització. Europa està apostant per la liberalització i aquest és el problema de fons, és a dir, per exemple, bé podríem desenvolupar polítiques que limitessin la producció europea però la correlació de forces no permet ara com ara posar límits a l'exportació cedida indirectament o directament. Podríem proposar models de producció més ecològics, no dic producció d'agricultura ecològica, però més agroecològics. No dona. No n'hi ha, almenys no ha tingut gaire èxit. Es podria posar límits al nombre de bestiar per explotació o per hectàrea o per territori. No hem tingut gaire èxit. I si el model nord-americà, el del *feed lots* de cent mil vedells en un espai físic és el model competitiu, no pot ser. Aleshores jo crec que l'única manera d'aconseguir la política agrària és que la societat agafi la política agrària i alimentària com una cosa pròpia i no a les mans dels interessos de l'agroexportació. És una qüestió ciutadana en la qual hem d'intervenir i qüestionar tots els paradigmes econòmics també.

Quant al tema de la competitivitat és igual. Es pensa que si l'Argentina hagués pogut competir en el mercat internacional no hauria tingut els problemes que té avui. Jo personalment penso que no hauria estat tampoc la solució. Hauria continuat havent-hi fam a les mateixes conques productores. No és aquest el problema. Aleshores cal qüestionar les pròpies polítiques econòmiques. Què és això de la utopia? La correlació de forces no és positiva avui però jo crec que l'objectiu ha de ser canviar-ho.

La qüestió de l'OMC: aquesta gent que a Seattle deia «es pot reformar l'OMC», avui diuen «és pràcticament impossible». L'OMC no està legitimada en cap procés, en cap parlament, les Nacions Unides sí. El seu funcionament intern no és legítim, no és democràtic, és exclouent per la seva dinàmica de negociació, d'exclusió, especialment dels països petits, dels països que sí que tenen interès però no hi poden participar. I després, l'objectiu mateix de l'OMC és la liberalització, aleshores demanar que l'OMC com a instrument faci *hara kiri* és impossible. I per als qui volen que es reformi l'OMC: jo els proposaria que lluitin perquè desaparegui. És clar que necessitem la regulació del comerç, però per què no ho fem en els espais que tenim, els institucionals? Per què es desprestigia o es compra el marc de les Nacions Unides i es potencia el marc de les institucions de Bretton Woods?

(A. M.): - Jo estic totalment d'acord amb què cal canviar la correlació de forces. Precisament vinc cap aquí. Però constato que hi ha uns dèficits perquè canviï la correlació de forces en l'àmbit polític. Per aquests dèficits no hem estat capaços d'acompanyar el discurs de principis, que sempre està bé, amb unes propostes concretes que facin avançar la realitat. I cal introduir-ho a les institucions. Per exemple, el Parlament Europeu està a favor que es creï una assemblea parlamentària a l'OMC, enfront de les crítiques (que són reals) que pateix un dèficit democràtic. És important que hi hagi elements d'aquest tipus, que s'hi vagin introduint, per anar canviant des de dins l'OMC. I quant a la voluntat que té l'OMC de buscar la liberalització i que no té sentit que continuï... És que jo crec que la liberalització ha de continuar. Una altra cosa és quin tipus de liberalització. No ens quedem en les paraules. Jo crec que cal afrontar la liberalització perquè hi ha el mercat. Des d'aquí hem de començar a parlar. Parlant així aleshores anem a veure on ens hem d'aturar per tal d'arribar a un acord. Quina liberalització vols fer tu? O no en vols fer cap?

(P. N.): - Cap.

(A. M.): - Cap? Aleshores ho tenim difícil. I és bo saber-ho... Però el problema continua aquí. Problema. El veiem a la Unió Europea mateix quan es parla al Consell de Ministres. Perquè tens la Gran Bretanya d'una banda que és liberalitzadora cent per cent, en tots els camps començant pel de la política agrícola i en l'altre extrem tens països com Finlàndia que està preocupada només per mantenir els seus pocs agricultors a les zones àrtiques que no produeixen gens. És a dir, per què els has de donar ajudes a la producció quan no produeixen? Lògicament tenen un altre model al cap. El problema doncs el tenim a la Unió Europea mateix. Imaginem-nos el que passarà amb els Vint-i-cinc. Jo crec que els països adherents ens portaran molts problemes perquè són liberalitzadors radicals. El pitjor de tots és sempre el convers. El pitjor. I molts dels que vénen són conversos. Mirin ara, és molt significatiu, com tots els països de l'Est donen suport als Estats Units contra de l'Iraq. Això m'ho anunciaven ja alguns polonesos fa molt de temps: em deien «però si nosaltres no volem política de defensa europea. L'OTAN és més que suficient i que duri. Nosaltres només ens refiem dels Estats Units. Què és això de la política de defensa europea?» Estem fent entrar el cavall de Troia casa nostra però cal conviure amb això, amb aquestes contradiccions d'una unió de vint-i-cinc. I ja veurem quina política agrària sortirà dels Vint-i-cinc... Jo crec que serà prou diferent i aquí Vía Campesina té un paper important als països de l'Est. Jo parlo molt amb els verds alemanys i sempre conviden gent de Polònia i d'altres països de l'Est als seus seminaris però la cosa encara està endarrerida. Realment, fan un discurs totalment productivista i se'l creuen. El pitjor és que se'l creuen. Realment els han enganyat o s'han autoenganyat. Els enfonsarem els preus durant els pròxims anys. Han negociat pèssimament. Però bé, aquest és un altre tema. Resumint, parteixo del principi que cal canviar la PAC i cal canviar l'OMC. És clar, si ja no ens posem d'acord en què no cal liberalitzar i que la sobirania alimentària és un concepte absolut, aleshores és clar, caldrà buscar altres pactes però no a l'OMC, és clar. Però és bo que es comenti i que es concreti. Fins i tot que em digueu o que jo us digui el que entenc què pot ser un suport multifuncional. I després em podries dir «no, perquè això no ens agrada». Aquest és el tipus d'avanç que preconitzo i que s'hauria de fer. I en la mesura que això després ho plantejis al costat de les teves idees, al costat del teu plantejament ideològic, aquest guanyarà força. Sens dubte.

- Jo agraeixo moltíssim la pluja d'informació que ens has donat. Encara que d'altra banda em preocupa perquè quina complexitat! Però em quedo amb coses que s'estan dient últimament, és a dir, jo crec que el principal problema és el tema polític, la voluntat política i crec que la teva intervenció aparentment era sobre coses instrumentals, que va bé saber-les i va bé saber concretament les diferents possibilitats o no. Però jo m'ho he plantejat com la vella escola que deies: jo estratègicament em plantejo tal cosa i ara a veure quina tàctica utilitzo. En el sentit de dir: jo estratègicament penso que cal fer un canvi de valors i quan parlo de valors parlo també de la discussió forta de si la liberalització o no, de si competitivitat o no. Evidentment, si volem canviar,

alguns, molts de nosaltres, haurem de perdre. I això es pot aplicar en àmbits diferents, és a dir, el que des de les ONG en diem educació en valors. Això cal fer-ho extensiu a tots els àmbits siguem experts o no ho siguem.

Penso també que precisament per tal d'evitar que tot vagi en una línia tan tècnica (sense, evidentment, passar dels tècnics), un dels temes que em preocupa és el que s'ha parlat abans de la participació ciutadana. De com parlem de tot sense dir bajanades, tenint dades i dient la nostra, és vital i la cosa ha d'anar per aquí per poder després dir alguna cosa sobre que l'OMC no pot fer el *hara kiri* o cal anar a una altra història o no. Estic també d'acord en què no es pot fer malbé una cosa sense tenir una altra alternativa, bé, almenys des del meu punt de vista en aquest sentit sóc més pràctica però també jo crec que sense la utopia no s'avança. És a dir, que quedar-se només en una història de tècniques que han fallat, canviem, mirem... no. Cal aprofundir i constatar els fets: fins ara això ha agreujat la situació mundial, per tant, per què no fem cas d'una punyetera vegada a la quantitat de propostes de diferents moviments socials? Doncs això té molt a veure amb els governs i per tant també amb els ciutadans del carrer que els votem. Això és l'altra cosa que volia dir.

(A. M.): - Totalment d'acord. Què es pot dir? Un matís important. Respecte de la liberalització sí, liberalització no. Torno al que deia abans, l'experiència europea. El lliure comerç ha estat la base de la Unió Europea. No només la protecció agrària, també amb polítiques de competència, amb polítiques mediambientals. Això cal aconseguir-ho a l'OMC, la qual cosa no és fàcil. Però no significa una renúncia als valors. Tot al contrari. A més, el que es pot exigir als dirigents europeus i, aquest discurs l'entenen, alguns d'ells almenys (sobretot els centreeuropeus i els anglosaxons no tant) quan tu els dius que hem de defensar un model social europeu, un model de societat que té uns valors, que va ser en el seu moment un estat nacional del benestar, el que es va concretar dins el Mercat Comú i ara hem d'anar a una Europa del benestar. I això significa polítiques comunes. Avui tenim poques polítiques comunes, deficientes, mal estructurades. Però l'Europa del benestar és el model i dins aquest model europeu hi ha un model agrícola que cal defensar. Si parlem d'un model social ja entrem en un altre context, ciutadà, polític, democràtic. Jo crec que aquest és un tema que cal aprofundir però continuo insistint: no ens quedem només en les idees i en els eslògans perquè jo puc dir: sí per una Europa del benestar, no a la globalització. Molt bé, però i després, què?

EL DRET A L'ALIMENTACIÓ I LA PARADOXA ARGENTINA

Ernesto Godelman, CeDePesca d'Argentina¹

Benvolgudes amigues i amics, abans que res vull agrair a **Cooperacció** que m'hagin convidat al V Fòrum dels drets humans.

Pertanyo a una ONG que, a l'Argentina, i particularment a Mar del Plata, treballa per l'èxit de pesca sustentables amb equitat social. Aquesta feina té un marc conceptual de referència que no sempre és explícit, i aquesta pausa al camí m'ha obligat a reflexionar sobre aquest marc per poder conversar-ne amb vostès, de manera que per això també els estic agraït.

El tema que ens convoca aquí és: «el dret a l'alimentació i la paradoxa argentina» i hem escollit aquest títol perquè del que tots sabem de l'Argentina, alhora és un país productor d'aliments i un país que s'ha instal·lat als mitjans de comunicació a causa de les escenes de pobresa extrema, sorgeix una contradicció sobre la qual cal reflexionar.

La crisi econòmica i política va fer que l'Argentina canviés ràpidament de categoria en els organismes que mesuren el producte brut *per capita*, índex mentider, si n'hi ha, perquè oculta el problema de la distribució.

Aleshores l'Argentina és un país pobre?

Si hem de jutjar per aquests índexs que veiem en la figura 1, diríem que sí: 38 per cent de desocupació i subocupació, 50 per cent de la població amb les necessitats bàsiques insatisfetes, 22 per cent en la indigència, 15 per cent dels nens desnodrits.

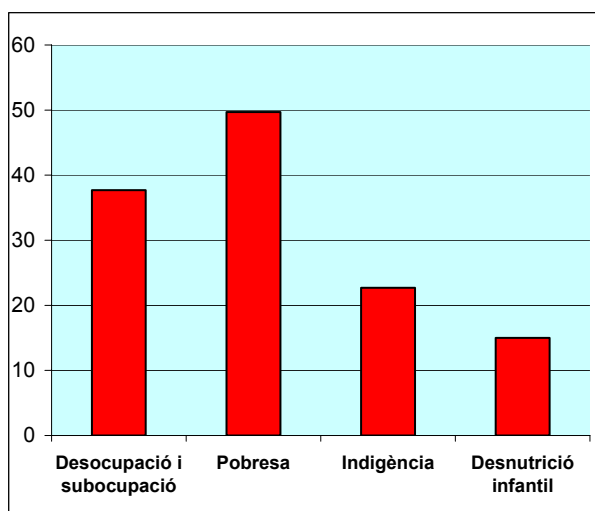

Figura 1

¹ La informació dels quadres correspon a les diapositives que va mostrar Ernesto Godelman durant la conferència.

Però hi ha també l'altra realitat, la que es mostra en les figures 2 i 3. L'Argentina produeix 7 quilos de matèria primera alimentària *per capita* i per any, i si considerem els productes llestos per menjar, la xifra puja a 2,5 quilos *per capita* i per any, evidentment és molt més que el que un adult necessita per alimentar-se perfectament.

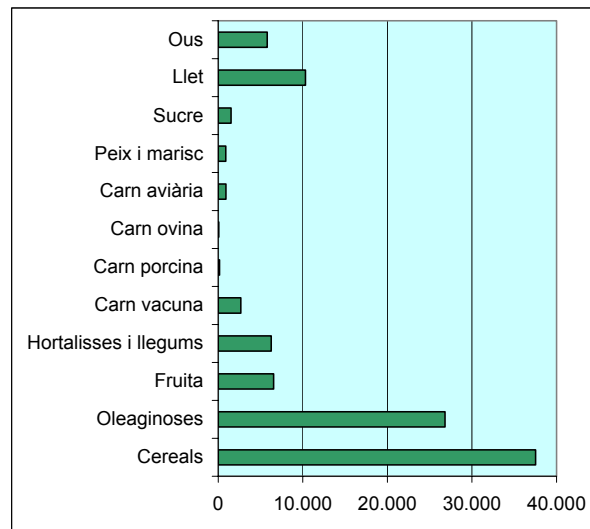

Figura 2

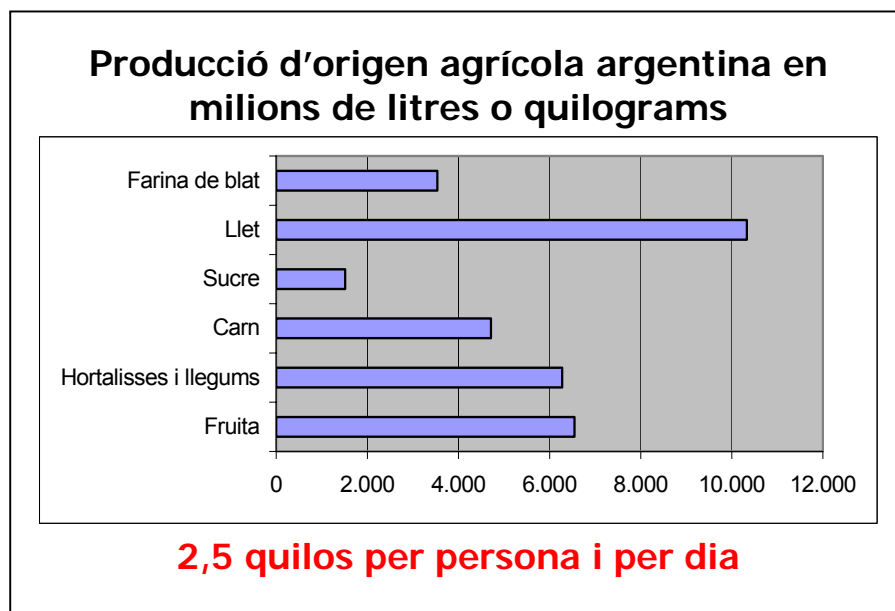

Figura 3

Aquestes dues Argentines són reals, coexisteixen. En podem treure una sola conclusió. Som alhora un país ric i un país pobre. I per tant som bàsicament un país injust, on el 10 per cent més pobre de la població obté l'1,4 per cent de la renda nacional, i el 10 per cent més ric acumula el 36,6 per cent, com es mostra en la figura 4.

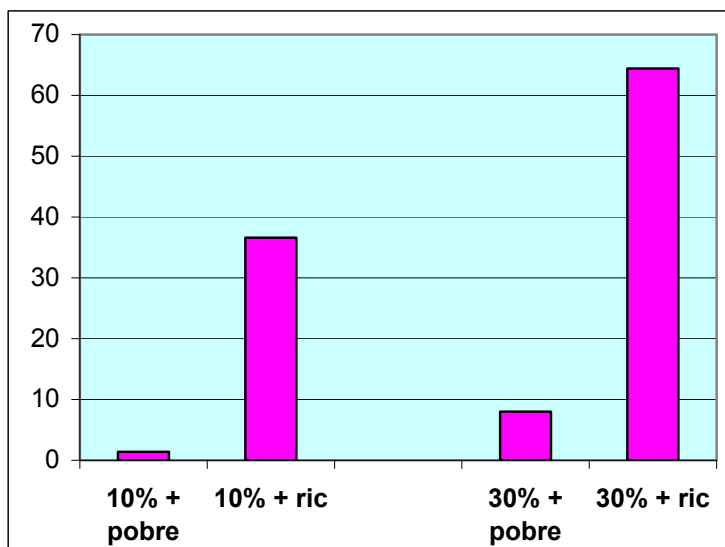

Figura 4

Ara bé, aquesta sort de fotografia del moment actual, amb llum i ombres, té història, gestació. Com a introducció i resum molt breu d'aquesta història, i d'acord amb la temàtica del dret a l'alimentació, he vist que la sèrie històrica del consum anual de carn vacuna *per capita* pot ser un mirall interessant dels vaivens de la nostra història recent i de la situació socioeconòmica de la població.

Com vostès saben, per als argentins, la carn vacuna ha estat sempre la base de la nostra alimentació, ja des que érem una colònia espanyola. Fins i tot a cada vaixell de pesca hi ha una graella i prou provisió de carn vacuna als cellers perquè els nostres pescadors mengin carn. La carn vacuna és part important de la nostra cultura alimentària popular. Fins i tot el consum intern de carn és molt més important que les exportacions d'aquesta carn. Per això, el consum *per capita* és un indicador molt representatiu del poder adquisitiu real de la gent i del seu nivell de benestar.

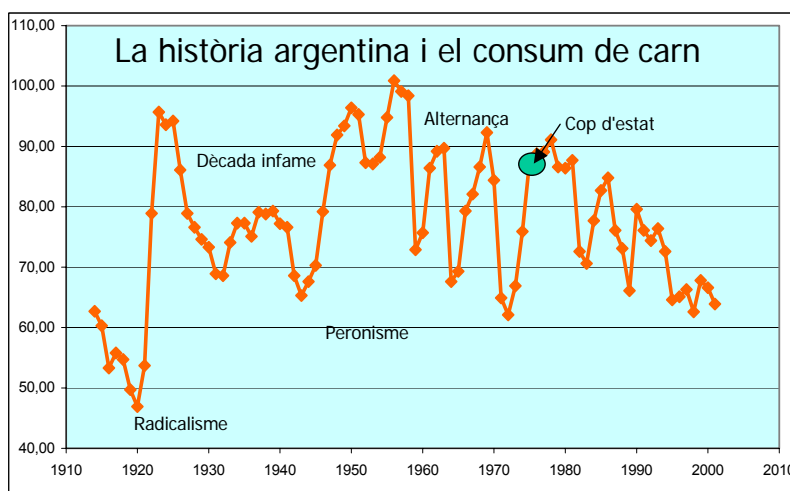
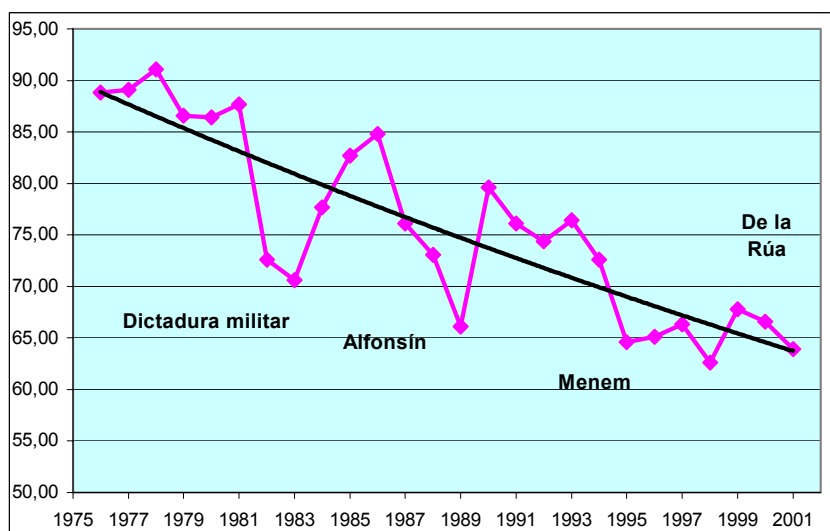

Figura 5

Molt breument observem com l'ascens de les classes populars amb el triomf electoral del radicalisme a la segona dècada del segle xx va acompanyat amb el creixement del consum de carn *per capita*, fins a la crisi del 30. Aquest any un cop militar enderroca el govern democràtic i obre un període de crisi política permanent i inestabilitat anomenat “dècada infame”, caracteritzat pel frau electoral, els continus cops d'estat i la deterioració de la situació dels sectors populars.

Durant la dècada del 40, l'ascens del peronisme i els 10 anys d'exercici del poder d'aquesta força política marquen un nou ascens del consum *per capita* de carn vacuna, i a partir del cop d'estat que l'enderroca l'any 1955, la tendència de la corba és decreixent una altra vegada, amb alts i baixos molt bruscos durant el nou període d'inestabilitat política que va de 1955 a 1976, segons es canvien les circumstàncies conjunturals i els ascensos i descensos de la mobilització popular.

No obstant això, a partir del cop d'estat de 1976 que entronitza la dictadura militar dels 30.000 desapareguts, la tendència és clarament decreixent, en funció de l'aplicació sense atenuants d'un programa econòmic neoliberal.

En la figura 6 hem desenvolupat més detalladament el període 1976-2001. Aquí es veu que entre 1976 i 1982 els sectors populars van perdre al voltant d'un 25 per cent de la seva capacitat de consum de carn. Després que tornés la democràcia, hi va haver una lleu recuperació fins al 1986, que després es va perdre a causa de les noves polítiques neoliberals d'ajust perpetu i la hiperinflació.

Figura 6

En resoldre aquest greu problema després de l'ascens de Carlos Menem el 1989, es va produir una nova recuperació, però sempre en menor grau, i a partir d'aquí la tendència ja no oscil·la, és sempre cap a baix. El sector “menemista” de la corba que acabem de comentar representa clarament la manca de resistència popular, durant el seu primer període de 6 anys, a les polítiques neoliberals. La gent va comprar el discurs de les privatitzacions, de l'obertura indiscriminada de l'economia, de l'entrega dels nostres recursos naturals, i un dels efectes d'aquestes polítiques va ser que el consum de carn vacuna *per capita* va descendir un 23 per cent entre 1990 i 1999.

En resum, entre 1976 i 2001, el consum de carn vacuna *per capita* va descendir un 30 per cent, representatiu de la deterioració mitjana de la qualitat de vida de la població.

Bé, vegem primer una mica els efectes d'aquestes polítiques. Aquí tenim, en la figura 7, com ha crescut l'índex de desocupació i subocupació des de la dictadura militar fins ara.

La història argentina i el consum de carn vacuna

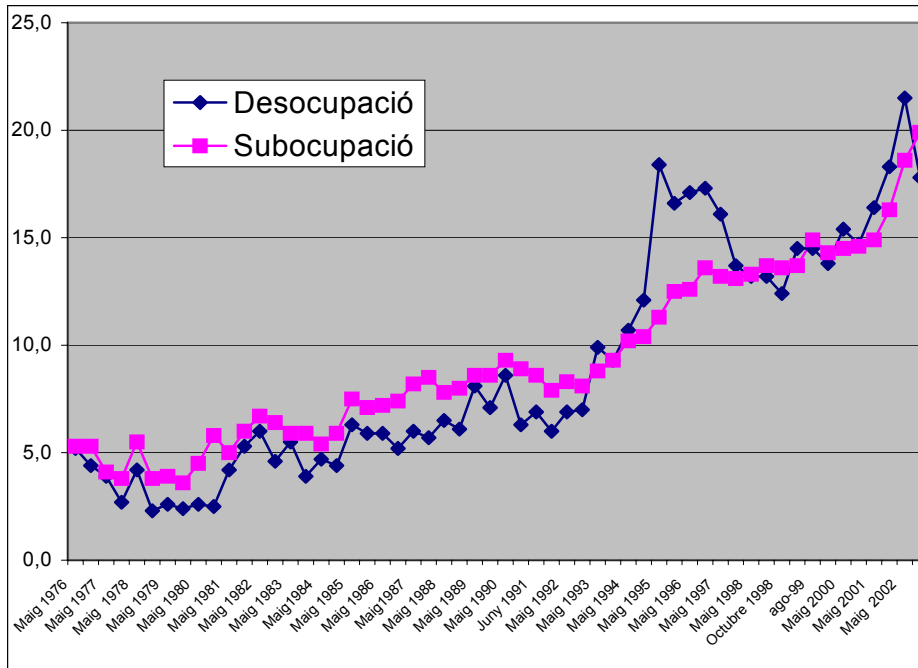

Figura 7

Evidentment hi ha una tendència molt clara des d'un 10% que es podria considerar alguna cosa controlable o manejable fins a xifres que arriben a un 40% entre tots dos factors. Juntament amb això creix la pobresa i la indigència. En la figura 8 veiem el creixement de la pobresa i de la indigència. La sèrie històrica comença el maig del 88, ja que lamentablement no hi ha registres anteriors.

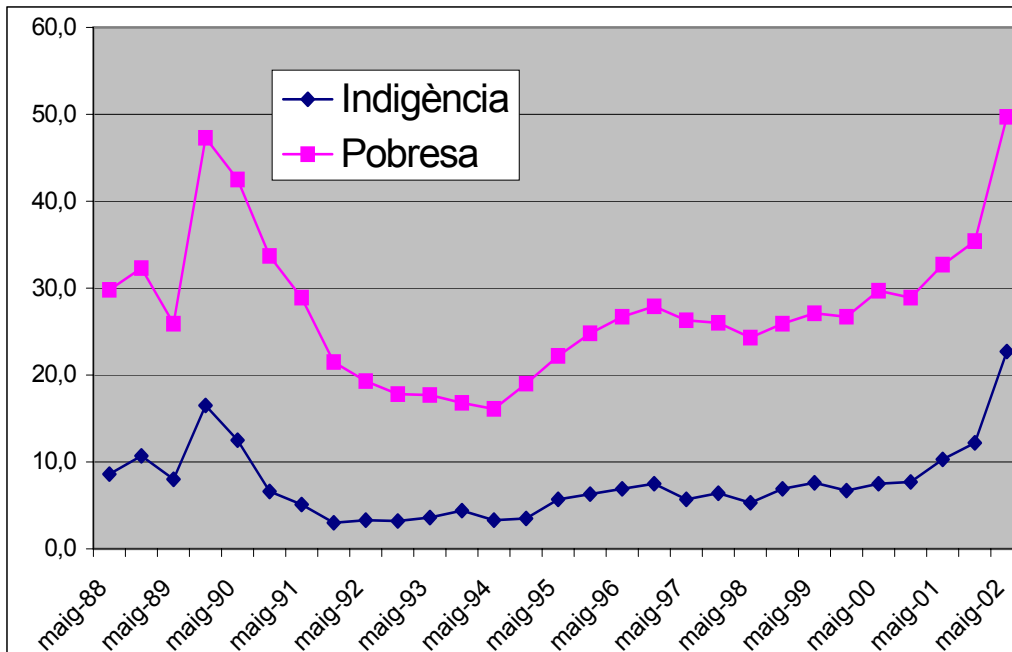

Figura 8

Aquí ja trobem un procés que està començant. El pic situat entre 1989 i 1990 coincideix amb això que jo els comentava de la hiperinflació, després baixa i una altra vegada, amb bases molt més sòlides, comença a créixer fins a les xifres que els comentava anteriorment. Aquest és el resultat d'aquests vint-i-sis anys d'aplicació del model neoliberal.

Evolució de l'ingrès per decil entre 1974 i 2002

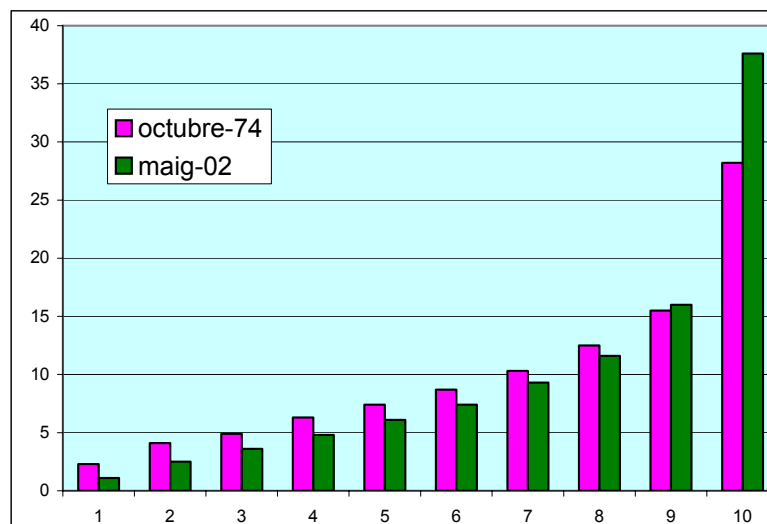

Figura 9

En la figura 9 podem apreciar l'evolució dels ingressos per sectors (decils) de la població. Les xifres en lila són els ingressos de 1974, el verd els de 2002. És molt fàcil apreciar la transferència d'ingressos. Des dels sectors més pobres fins al sector 8 tot disminueix. Podríem considerar que 6-7-8 és classe mitjana, 9 és classe mitjana-alta i 10 ja és el sector més concentrat. Aquest és el resultat: transferència brutal d'ingressos des dels sectors més pobres i des de la classe mitjana als sectors més rics de la nostra població.

Paral·lelament a aquest procés, encara que per descomptat sense que se'n separi, tenim el procés d'ascens del nostre deute extern. Relacionat amb això hi ha una anècdota: nosaltres l'any 1950 teníem un deute extern zero. No només això, sinó que hi havia països del nord que tenien deute amb l'Argentina com per exemple Anglaterra, que tenia un deute que en valors actuals es considera uns 50.000 milions de dòlars. L'anècdota és en el sentit que en aquests anys el govern argentí va comprar molts béns de capital als Estats Units confiant que els podria pagar amb les lliures esterlines que li devien els anglesos. Bé, per descomptat que Anglaterra s'ho va fer anar per no pagar-nos absolutament res i va caldre pagar aquest deute amb divises ingressades per altres vies. Però curiosament l'Argentina va pagar i es va mantenir el nivell de deute zero.

A partir dels anys que abans anomenàvem d'inestabilitat, on hi havia cops d'estat pràcticament cada any, d'ascens de les capes militars, és quan comença a ascendir el deute extern. No obstant això, encara quan assumeix el govern del 76, el nostre deute era manejable, de 7.500 milions de dòlars. I després, en la figura 10 vostès poden observar sense més comentaris com hi tenim la dictadura militar fins al 82. Després hi ha un nou ascens amb el govern d'Alfonsín fins al 88, després tenim el primer període de Menem fins al 1995 i després tenim el segon període de Menem.

Figura 10

Un deute extern que ha estat sotmès a crítiques molt dures quant a la legitimitat, en la mesura que es va anar incrementant mitjançant nombroses martingales financeres. Fins i tot dels sectors més concentrats de l'economia argentina. Per exemple, en faig referència només a una, una pràctica habitual era transferir fons a l'exterior, per exemple, els dipositava al BBV, després demanava un préstec al BBV però que estava arreglat i aquest préstec es feia sobre els mateixos fons que s'havien dipositat. Aleshores per descomptat el BBV cobrava una comissió per aquesta maniobra i el que queda establert és que aquesta persona o aquesta empresa té un deute amb un banc de l'exterior en dòlars. Com que normalment el que ha anat passant cada vegada que hem tingut una crisi és que l'Estat, al contrari del paradigma liberal, va estatitzar el deute, és a dir, el va transferir a tots els argentins aleshores generalment aquestes maniobres quedaven consolidades d'aquesta manera.

Els fons continuen en propietat de qui els havia girat a l'exterior. El deute es contraïa en dòlars. Aquest deute després es transferia a l'estat argentí, però l'ús dels fons obtinguts es mantenia en propietat de qui havia sol·licitat el préstec. A través d'aquestes maniobres tan bastes és com s'ha anat incrementant el nostre deute extern. Però alhora això, que per descomptat ha estat tot manipulats acuradament pel Fons Monetari Internacional, pel Banc Mundial i per tota autoritat monetària transnacional que vostès vulguin esmentar, ha estat a més un gran instrument de domini. I aquest és el principal final que ha tingut aquest procés d'endeutament fora de qualsevol límit, fora de tot paràmetre que ha experimentat l'Argentina i que ha experimentat tot el Tercer Món.

Una de les conseqüències és que quan triomfa Menem, bé, per descomptat quan triomfa el seu discurs electoral no era aquest, el seu discurs era una revolució productiva i el tros de sou, la reivindicació d'una cultura productiva, la recuperació de les fàbriques tancades, etc., però bé amb prou feines ho assumeix, ja estava tot planejat. Dóna l'adreça del Ministeri d'Economia a un gran grup transnacional que s'anomena Bunge i Born i estableix una aliança molt ferma i molt sòlida amb els grans grups concentrats de l'economia nacional, si es pot dir així, i transnacional.

El discurs era el que tots vostès ja saben, perquè és un discurs universal: cal crear les condicions perquè els mercats siguin transparents, acabar amb les imperfeccions, acabar amb la inelasticitat del mercat laboral que impedeix l'adequació dels costos i la competitivitat i totes

aquestes coses. És així com a partir d'aquest discurs que suposadament era el que havia de generar ocupació i acabar amb la desocupació, es fan encara més precàries les condicions laborals, es desconeixen convenis, fan caure altres convenis, es crea (seguint força el model espanyol d'aleshores) la famosa sèrie de contractes escombraries, etc.

I una altra pota de tot aquest discurs era que l'estat no pot continuar sent jutge i part, no pot continuar manejant àrees de l'economia perquè això li és aliè, que l'estat ha de continuar dirigint l'educació, la salut, la seguretat i punt, que tenim un dèficit públic per culpa de les empreses que porta l'estat i que cal acabar d'una vegada amb aquest dèficit públic, que gestionen els privats que són qui saben fer les coses.

Bé, crec que tot això vostès ja ho hauran sentit. I així és com comença aquest procés de privatització de les empreses públiques que té certes semblances amb el procés de la Gran Bretanya quant a la magnitud i la velocitat, encara que va ser més ràpida, però a diferència del procés britànic i d'altres, el nostre és un procés sense xarxa, és a dir, no es va garantir al mateix temps que es va privatitzar, no es va garantir l'accés de tots els ciutadans als serveis públics essencials que s'estaven privatitzant.

A Anglaterra en canvi, específicament en els contractes de concessió, en les lleis de privatització, es van establir pautes molt clares encara que puguem no coincidir amb aquest procés, però es van establir pautes molt clares a través de les quals no es podia tallar el dret al gas, a la llum, a l'aigua, als serveis essencials a ningú. No és el cas argentí i ara veurem una mica què va passar.

Vam tenir l'absència de marcs reguladors específics excepte en el cas del gas i, crec que de l'aigua. Tota la resta de privatitzacions es van fer sense marc regulador, és a dir, el marc regulador es va fer *a posteriori* del procés de privatització, ja basant-se en fets consumats. Per descomptat que això va motivar que les condicions pactades es fessin de manera a vegades força informal, a vegades s'han privatitzat empreses públiques mitjançant decrets o mitjançant lleis... bé, va caldre modificar sobre la marxa i tapant forats en les condicions pactades generalment en contra dels interessos argentins i dels interessos dels sectors populars.

Es van transferir oligopolis en la majoria dels casos excepte en certa manera en el cas dels telèfons, i dic en certa manera perquè se'ls va deixar uns quants anys d'oligopoli abans que comencessin alguns processos més competitius. En la majoria d'altres casos se li van atorgar concessions formadores de preu en forma absoluta, és a dir, es van transferir oligopolis del maneig públic al maneig privat. I per descomptat el sistema d'ens reguladors estatals que es van anar creant també sobre la marxa i de forma improvisada, en cap moment va complir una verdadera funció reguladora sobre la qualitat dels serveis que aquestes empreses estaven subministrant.

Com a resultat d'aquesta manera de fer les privatitzacions, la majoria dels actius va quedar a mans estrangeres, es van fragmentar moltes vegades de forma no racional serveis, per exemple transport d'una banda i distribució per l'altra en algunes àrees energètiques com pot ser el gas o l'electricitat. També es va fragmentar la generació o la producció dels pous, cosa que va alterar equacions econòmiques que tenien en compte el conjunt de factors.

De sobte una empresa de gas o una empresa elèctrica podia d'alguna manera subsidiar la generació i treballar al cost amb el transport perquè sap que guanya en la distribució i d'aquesta manera igualitza o transforma en equitatius els preus finals. No obstant això, on la generació, la distribució i el transport es van separar i a vegades es van separar regionalment, cosa que també impossibilitava el fet que regions econòmicament en condicions més bones subsidien regions menys afavorides i on cada segment ha de generar la seva taxa de rendibilitat, es va transformar tot això en una situació que des del punt de vista social és summament ineficient. Això s'ha traduït en un encariment abusiu i irracional de les tarifes quan vivim ara a l'Argentina un període no

inflacionista i en molts casos deflacionista. Quan els preus internacionals de, per exemple, les comunicacions i d'altres coses havien baixat, a l'Argentina van pujar.

En menys de sis anys es va alienar el gruix del patrimoni públic argentí, «venent» LES EMPRESES DE L'ESTAT a un preu vil

CARACTERÍSTIQUES DEL PROCÉS PRIVATITZADOR

Absència de marcs reguladors específics

Constant modificació de les condicions pactades

Manca o no-aplicació d'una normativa que té la tendència a assegurar una competència adequada

Inacció i posterior convalidació de l'incompliment de les condicions de privatització pactades

RESULTAT DE LA PRIVATITZACIÓ DELS SERVEIS PÚBLICS

- **Desnacionalització**
- **Fragmentació no racional de sectors íntegres dels serveis públics**
- **Concentració i centralització de capitals, fent abús d'integracions monopolistes i oligopolístiques contravenint lleis específiques**
- **Encariment abusiu i irracional de les tarifes, en un període no inflacionista de l'economia interna i malgrat la baixada dels preus internacionals**

RESULTAT DE LA PRIVATITZACIÓ DELS SERVEIS PÚBLICS

- Remesa sense límit dels guanys a l'exterior
- Lliure disposició de les divises per exportació (el 70% de la venda externa dels hidrocarburs)
- Falta il·legal d'aplicació de retencions en l'exportació de gas natural com ho estableix la llei
- Incompliments de les inversions compromeses, obligatòries, promeses abans i durant les privatitzacions

RESULTAT DE LA PRIVATITZACIÓ DELS SERVEIS PÚBLICS

- Caiguda de la qualitat de molts serveis i que avui les empreses utilitzen com a moneda de canvi per acceptar el període de congelació de tarifes finals
- Introducció d'un sistema d'indexació tarifària que no considera les taxes de guanys sinó la variació d'algun indicador
- Augment insòlit de tarifes atorgat als dies previs a la privatització (hi va haver serveis que van augmentar un 700%)

Després, no es va posar cap límit a la remesa de guanys en dòlars a l'exterior. Telefónica per exemple, remetia al voltant de 400 milions de dòlars l'any en guanys. Qui es va quedar amb l'explotació del petroli o del gas tenen lliure disponibilitat de les seves divises fins a un 70%, no tenen l'obligació d'ingressar-les a l'Argentina. S'havia establert l'obligació legal de posar retencions a l'exportació de gas i quan s'havia de fer no es van aplicar. I per descomptat hi va haver moltes inversions compromeses que no es van complir, però que a més quan es van començar a complir va ser quan l'empresa ja estava explotant. És a dir, que les inversions que es van realitzar es van fer prenent com a base la recaptació de l'empresa en marxa i no sobre el compromís de «bé, jo compro aquesta empresa però faré aquesta inversió per millorar el funcionament».

Variació de preus i tarifes de GAS

març 1991 - juny 2001

Índex base març 1991=100

Gas natural
Gas residencial
Petites i mitjanes indústries
Gran usuari industrial (servei interrompible)
Gran usuari industrial (servei en ferm)

Figura 11

Fins i tot, com veiem en la figura 11, hi va haver molts casos en què les tarifes es van incrementar prèviament a la privatització, és a dir, d'una banda, en general l'estat assumia el passiu d'aquestes empreses, és a dir, alliberava l'empresa de passiu excepte alguns deutes previsionals, laborals, i augmentava la tarifa prèviament a la venda o a la concessió, amb la qual cosa hom diu «bé, si els serveis telefònics van incrementar entre un 500 i un 700% i si ho haguéssim mantingut com a propietat de l'Estat, evidentment també l'empresa hauria estat més que rendible, no és veritat?»

Així doncs, per agafar només un exemple de com van variar els preus, triem el gas que en gran manera el van aconseguir empreses espanyoles, el gas natural, és a dir el que es ven a les bombones, que nosaltres anomenem "garrafes", va augmentar un 149% entre el març del 91 i el juny del 2001, en deu anys. En un període en què no hi va haver inflació a l'Argentina. El gas residencial va augmentar un 227% i en les categories de més concentració va augmentar menys amb la qual cosa evidentment el gas en bombones és el que consumeixen els sectors més humils on no hi ha xarxes de gas natural i el gas residencial va subsidiar els sectors més concentrats i alhora va ser la font dels importantíssims guanys que aquestes empreses van obtenir.

Reducció de llocs de treball a les principals empreses públiques privatitzades a l'Argentina

Empresa	1987/90	1997	Llocs perduts	Percentatge
SEGBA (electricitat)	21.535	7.945	13.590	63%
GAS DE L'ESTAT	9.251	3.462	5.789	63%
OSN (aigua)	9.448	4.251	5.197	55%
ENTEL (telèfons)	45.882	29.690	16.192	35%
YPF (combustibles)	34.870	5.700	29.170	84%

AEROLINEAS ARGENTINAS	10.283	4.840	5.443	53%
TOTAL	131.269	55.888	75.381	57%

Figura 12

Aquí tenim els llocs de treball perduts a partir de les privatitzacions. Anem al total: 75.400 llocs de treball directes perduts per la privatització d'Aerolineas, YPF, ENTEL, Obras Sanitarias, Gas de l'estat i l'empresa d'electricitat. I si a això hi sumem els llocs de treball indirectes, que es calcula que són tres per cada lloc directe de treball, tenim al voltant de 230.000 llocs de treball perduts per la privatització de les empreses públiques. Cal destacar que aquestes empreses, per exemple en el cas d'YPF, de Yacimientos Petrolíferos Fiscales, eren empreses que es van construir sense capital. Per exemple YPF va sorgir l'any 1921, una d'aquestes gestes de pioners a la Patagònia a força simplement de voluntat. Buscant aigua van trobar petroli i el govern d'aquell moment, del president Yrigoyen va tenir la visió de formar una empresa pública quan teníem serioses dificultats perquè empreses estrangeres poguessin venir a l'Argentina a realitzar aquestes explotacions en zones absolutament inhòspites, allunyades, fora de tots els circuits. Així es va transformar en una empresa que a cada lloc on anava no només era una font d'explotació d'un recurs sinó també era la manera que aquesta localitat allunyada s'integrés en la nostra societat nacional. Ara com ara, després de la privatització moltes d'aquestes explotacions abandonades han transformat la població circumdant en pobles fantasma.

Observem en les figures següents el que dèiem abans però en números. Es privatitza Obras Sanitarias, tenim Aguas Argentinas: 23% de benefici sobre el patrimoni net per damunt de les taxes habituals a països del nord. Aquí tenim el cas de Repsol: 5,3% com una rendibilitat mitjana a Espanya, però a l'Argentina 14,2%. Telefónica i Telecom. Van obtenir tres vegades més com a guany i com a rendibilitat aquí que als seus països d'origen. I va passar el mateix amb el gas, taxa mitjana de retorn 40% contra un 10 i un 20% que s'ubica en aquests països.

Durant els anys 90, les taxes de benefici registrades per Aguas Argentinas van ser de l'ordre del 23% sobre patrimoni net. Als EUA les empreses d'aigua i sanejament van tenir una rendibilitat mitjana del 8%, al Regne Unit del 7% i a França del 6%.

Figura 13

L'any 2000 Repsol va registrar a Espanya un marge de rendibilitat sobre vendes **del 5,3%, mentre que a l'Argentina YPF va obtenir una taxa de guany del 14,2%.**

Figura 14

Durant la dècada passada, el marge de rendibilitat sobre vendes de Telefónica i Telecom va ser gairebé tres vegades més alt que el registrat —de mitjana— pel grup de les deu operadores de telecomunicacions més importants del món (incloent-hi Telefónica d'Espanya, Telecom Itàlia i France Telecom).

Figura 15

La Transportadora de Gas del Norte i la Transportadora de Gas del Sur van registrar una taxa mitjana de retorn sobre vendes pròxima al 40%. En el pla internacional un marge de rendibilitat «raonable» per a una signatura que presta aquest tipus de servei ubica entre el 10% i el 20% de la seva facturació.

Figura 16

Però no només això i ara entrem en el tema de l'explotació dels recursos naturals i el tipus de model de producció que s'hi ha instal·lat. Què ha passat amb l'explotació dels recursos naturals? Jo els parlava del petroli. L'Argentina és un país que té petroli però no és un país petroler. Després de molts anys d'esforç es va aconseguir, fa uns quinze anys enrere, l'autoabastiment petroler. Fins aleshores l'Argentina importava petroli, una part sempre era importada. En aquest moment aconseguix l'autoabastiment de petroli. Uns anys abans comença a desplegar-se l'ús del gas. Fins aleshores es cremava.

Però a partir de la privatització, que culmina quan Repsol la compra però era un procés que ja venia a través de privatitzacions perifèriques, de la tercerització de serveis, etc., que ja marcava

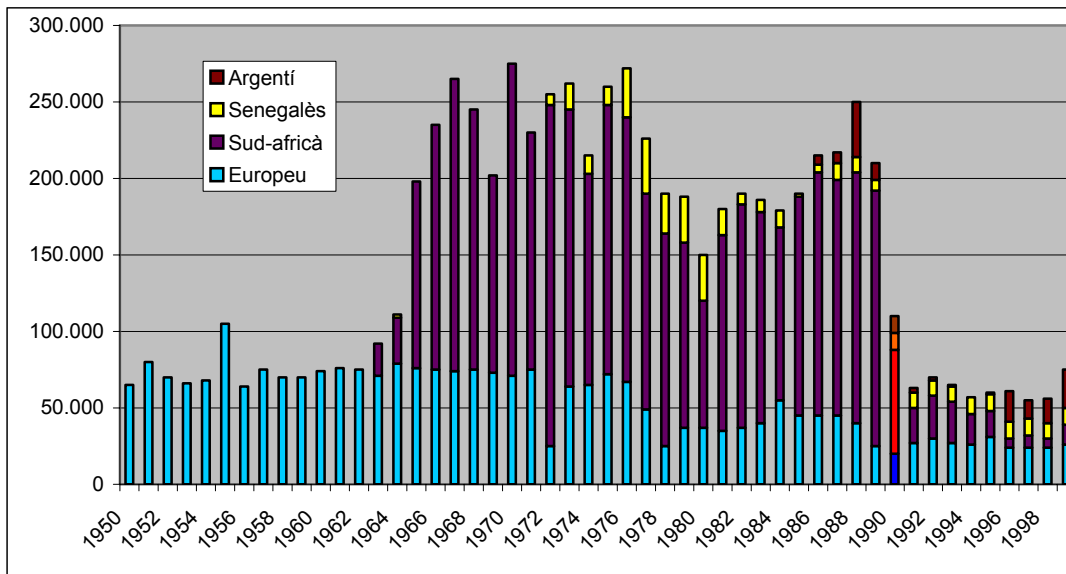
una tendència, ara com ara estem exportant el 40% de la producció, amb la qual cosa fem perillar les nostres reserves i el nostre autoabastiment a molt curt termini. Fixin-se que en poc temps, en cinc anys, l'horitzó de reserves ha caigut de 10,2 anys a 8,6. I les inversions que Repsol fa a l'Argentina per explorar nous pous, que és la inversió menys rendible, és la inversió de més risc a la indústria petrolera, han caigut substancialment.

És a dir, és un model de, no vull dir una paraula massa forta, però és un model de saqueig. Ha passat el mateix amb el gas que també s'exporta a tots els països limítrofs d'una manera indiscriminada i l'horitzó ha caigut de 25 a 18 anys quant a reserves. És a dir, que la nostra perspectiva és que a curt termini ens haurem de transformar en un país importador de combustibles. Per descomptat que ara Repsol estarà en una altra banda, vagin a saber on, explotant els recursos de Madagascar o de les illes Seychelles o vagin a saber on.

Aleshores aquest és un model que quant a recursos naturals no té inconvenients per treballar a curt termini. No té una mentalitat de sosteniment a llarg termini sinó que la idea és maximitzar com es pugui al màxim la taxa de descompte, la taxa de rendibilitat al més aviat possible, realitzar-la i després ja veurem. Ens quedarem amb els pous secs però les empreses continuaran les seves trajectòries de guanys tal vegada amb l'hidrogen o amb algun altre mètode energètic.

Fins aquí hem vist una mica el panorama general. Això que dic del model de saqueig, també el vèiem abans en aquest procés de maximització de les rendibilitats de les empreses privatitzades. Això són transferències d'ingressos, quan una rendibilitat normal del 8% es transforma en una rendibilitat del 25% hi ha transferències d'ingressos, és a dir, d'algun costat surt aquest diferencial. Quan parlem d'aquest quadre que jo els mostrava on va dels sectors pobres als sectors més rics... bé, aquesta és l'explicació de perquè l'Argentina ha arribat on és ara: hi va haver una enorme transferència d'ingressos basats en un model de domini, en un model de saqueig de la nostra riquesa nacional, del nostre patrimoni, dels ingressos de les classes populars, un procés d'exacció i de transferència cap a altres sectors en alguns casos que viuen a l'Argentina i en molts altres casos que no viuen a l'Argentina.

El que ha passat amb la pesca està molt relacionat amb tot això que acabem de veure. La diferència és que al sector pesquer no hi havia una empresa pública pesquera, però sí teníem un recurs natural renovable, renovable si s'explota d'una manera racional, és un bé públic, constitucionalment definit com un bé públic, i que per tant és un patrimoni de tots els argentins. Tot allò que habita a la nostra zona econòmica exclusiva, dins les nostres 200 milles marines, és un patrimoni de tots els argentins. Vegem aleshores què va passar amb això.

Gràfic 1. Captures de lluç de la flota de pesca espanyola. 1950-1999

Bé, això que vostès estan veient aquí és una mica la història de la pesca del lluç de la flota espanyola des de l'any 50 a l'any 99. Això que hi ha aquí celest són les captures de la flota en aigües europees, aquí s'observa el progressiu esgotament dels caladors europeus de lluç: d'unes 75.000 tones de mitjana a les dècades dels 50-60, baixa a les xifres de 25.000 tones actuals. El que apareix en marró a partir de l'any 63-64 està molt relacionat amb una política que s'inicia durant els anys 60 aquí, a Espanya, d'un subsidi molt fort per a la construcció de vaixells d'aigües distants, una política molt agressiva d'expansió de la flota pesquera del govern d'aleshores i que aconsegueix transformar la flota de pesca espanyola en la tercera del món després del Japó i de la Unió Soviètica d'aleshores.

El que hi ha aquí en marró són les captures d'aquestes flotes d'aigües distants que comencen a operar en aigües sud-africanes de l'Atlàntic, el groc assenyala el lluç del Senegal. Bé, i fixin-se com l'any 90, que està aquí marcat amb uns colors diferents, es produeix una crisi. Una crisi que té dues vies: una via política i una via ambiental. La via ambiental és que les captures absolutament desmesurades en aigües sud-africanes exhaureixen el recurs del lluç sud-africà. Però alhora l'any 90 es produeix la independència a Namíbia, que fins aquest moment com que estava sota domini sud-africà no exercia cap control a les seves 200 milles. Hi havia una situació de buit legal, cosa que no només va aprofitar la flota espanyola sinó també la flota de molts altres països òbviament per entrar en aquestes aigües.

A partir d'aquest any això s'acaba. Namíbia posa límits molt precisos a les captures del lluç, posa límits també quant a la nacionalitat del capital que pot operar a la pesca, posa aranzels molt forts per als productes que no són elaborats a terra i desenvolupa una política pesquera autònoma i té en compte el seu interès nacional.

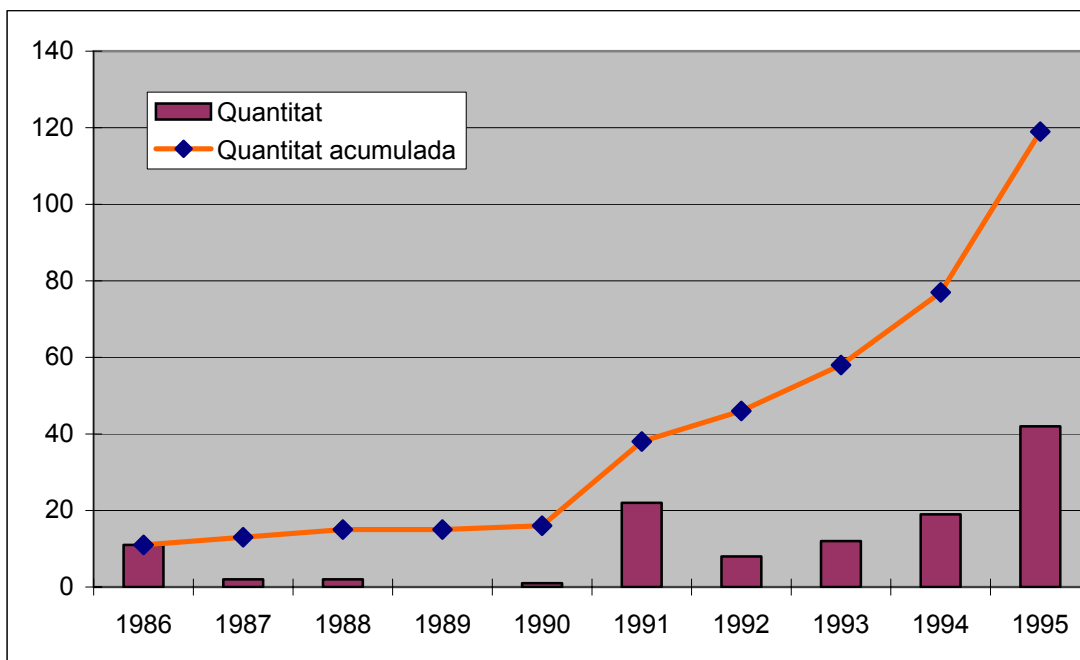
En aquest moment queda una enorme flota pràcticament inoperant de bandera espanyola que comença a buscar on anar. I lamentablement per a nosaltres, es van adonar que podien venir a l'Argentina i que allà hi havia autoritats que els rebrien amb els braços oberts, i no només els braços, suposo que també tindrien les butxaques obertes i aleshores a partir d'aquest moment entren vaixells espanyols per actuar a l'Argentina però la causa la tenen aquí, en aquest quadre.

A partir de 1991, la Unió Europea va invertir al voltant de 200 milions d'euros per subsidiar el trasllat de part de la seva capacitat pesquera excedent cap a la zona econòmica exclusiva argentina amb caràcter permanent. Entre 1991 i 1997, només Espanya va transferir 164 vaixells de pesca a 22 països. Aquests vaixells van totalitzar 75.124 tones de registre brut.

Es van introduir a l'Argentina el 44% d'aquests vaixells (64), cosa que totalitza el 53% del tonatge, alhora que els 100 vaixells restants es van distribuir entre 21 països.

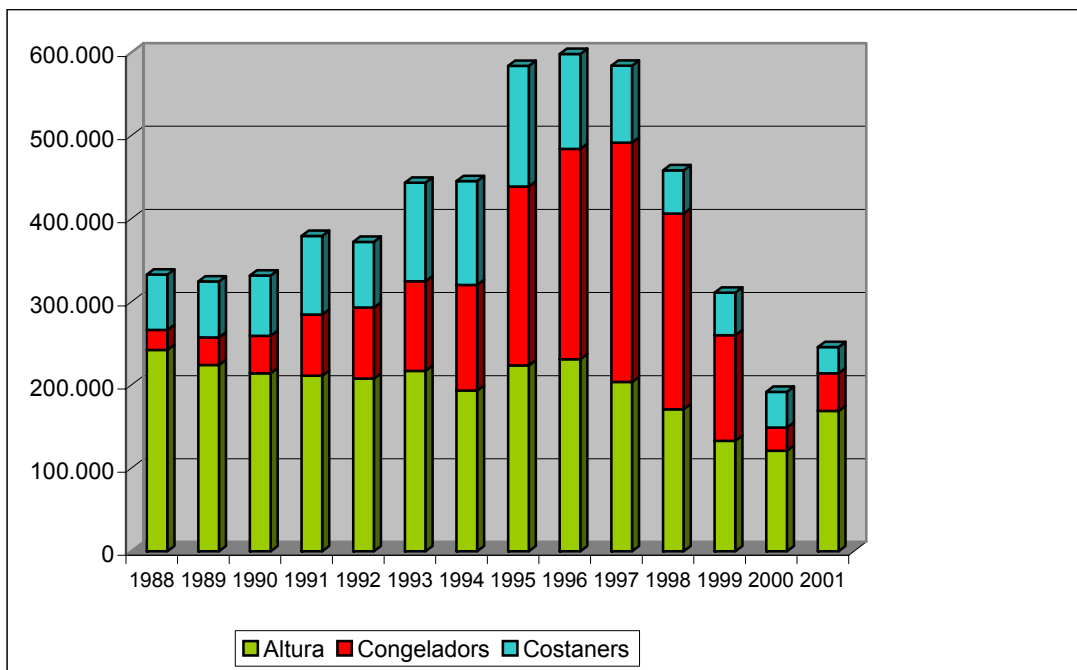
Mentre que als països restants es van enviar vaixells d'un TRB una mitjana de 350 tones, els que van ingressar a l'Argentina van mostrar una mitjana per vaixell de 620 tones. En altres paraules, ens van enviar la major quantitat i de més grandària.

Figura 17

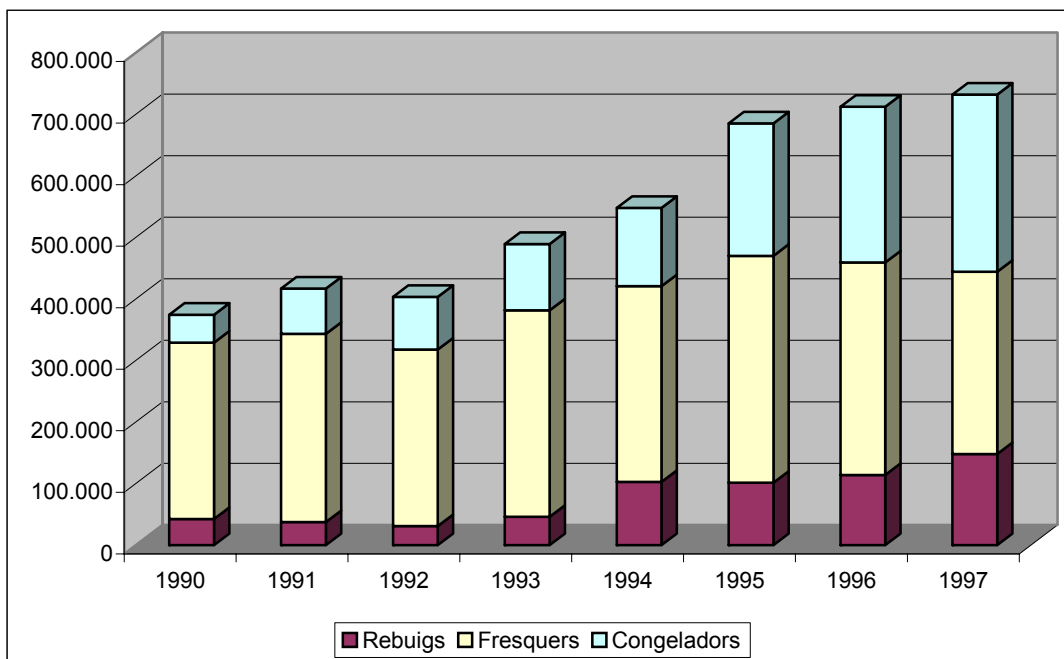
Gràfic 2. Evolució de la flota congeladora en nombre de vaixells 1986-1995

En el gràfic 2 veiem com s'incrementa la presència de vaixells congeladors en aigües argentines a partir de 1990.

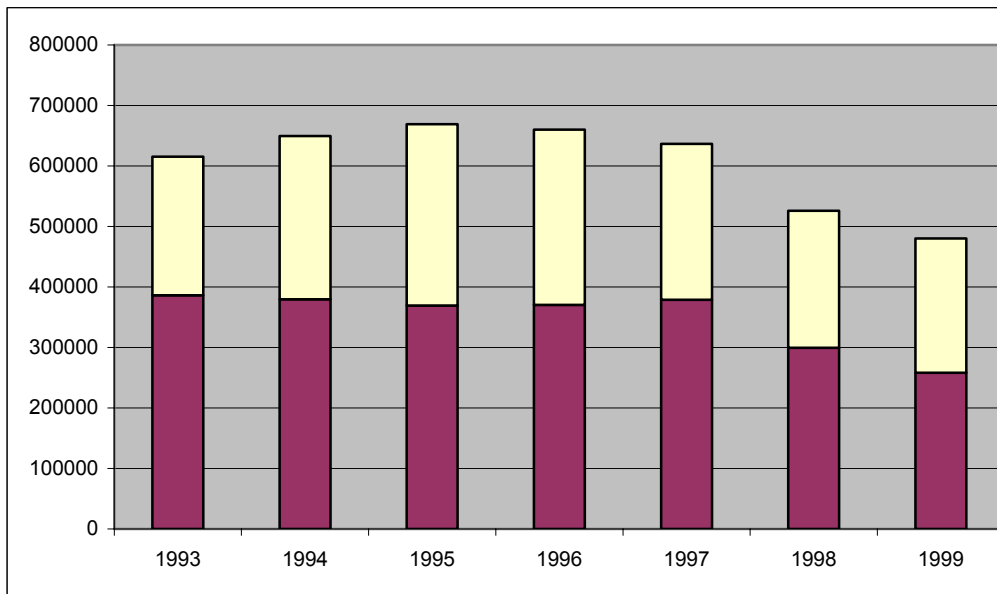

Gràfic 3. Evolució de les captures de lluç argentí per tipus de flota. 1988-2001

El gràfic 3 expressa com a partir de la presència d'aquests vaixells a l'Argentina i les seves captures de lluç, es van triplicar les captures que teníem fins aleshores: d'unes 380.000 tones arribem gairebé fins al milió, inclosos els rebuigs, molt importants per cert, que es mostren en el gràfic 4.

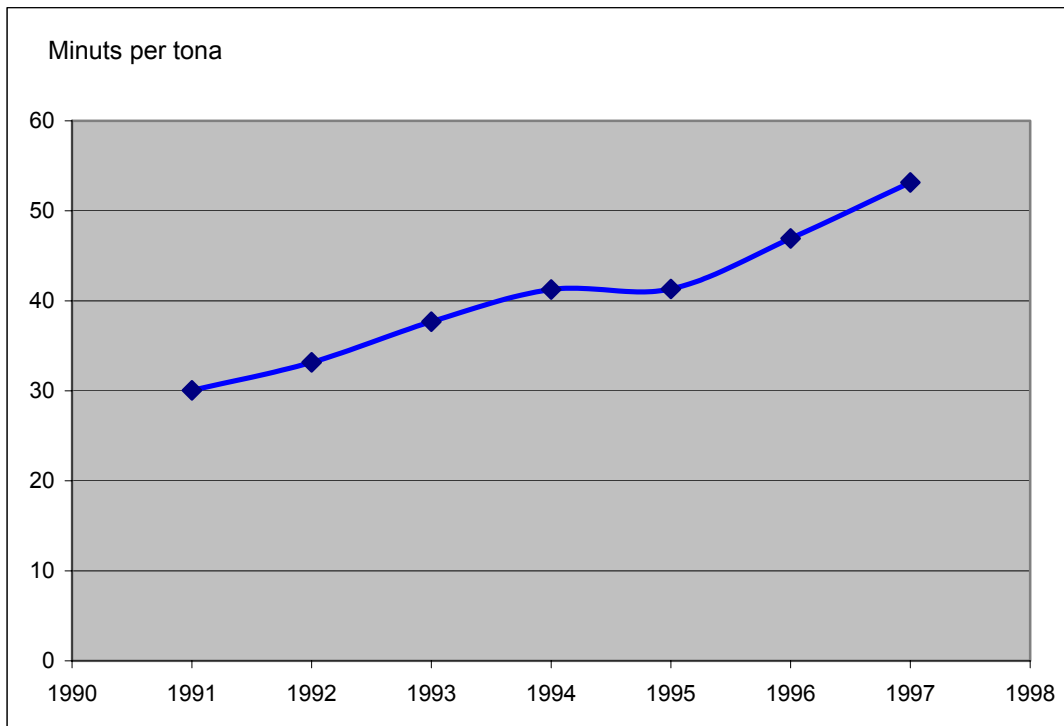

Gràfic 4. Captures de lluç per flota i rebuigs. 1990-1997 (Fonts: DNPYA i INIDEP)

Gràfic 5. Evolució de la biomassa total i la biomassa reproductiva (barra lila) de lluç al sud del 41°S

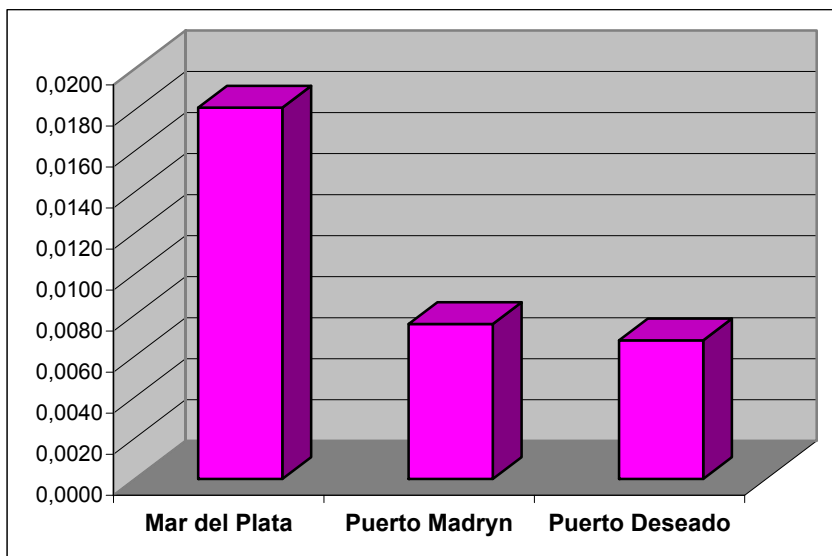
Els recursos van començar a escassejar, tal com es veu en l'evolució de la biomassa de lluç (gràfic 5) i els vaixells argentins de fresc van haver de duplicar les hores de navegació, de recerca, de feina a l'aigua per poder portar la mateixa quantitat de captures que fins abans de l'ingrés de la flota congeladora, amb la qual cosa es van maximitzar els costos i es van minimitzar els ingressos dels treballadors de la pesca, la qual cosa es reflecteix en el gràfic 6. En el gràfic 5 la corba sembla que no sigui gaire dràstica però en nivells de sosteniment, és la part lila, va entrar en una zona crítica que està per sota del límit de la biomassa reproductiva admesa com a crítica per poder mantenir el volum de l'espècie.

Gràfic 6. Minuts d'arrossegament per tona capturada. 1991-1997

Per poder portar aquests 64 vaixells que van ingressar a l'Argentina, la Unió Europea va invertir 200 milions d'euros que, per descomptat, van anar a parar a les mans de molt pocs empresaris, bàsicament associats a la Cooperativa d'Armadors de Vigo, principals beneficiaris d'aquesta operació.

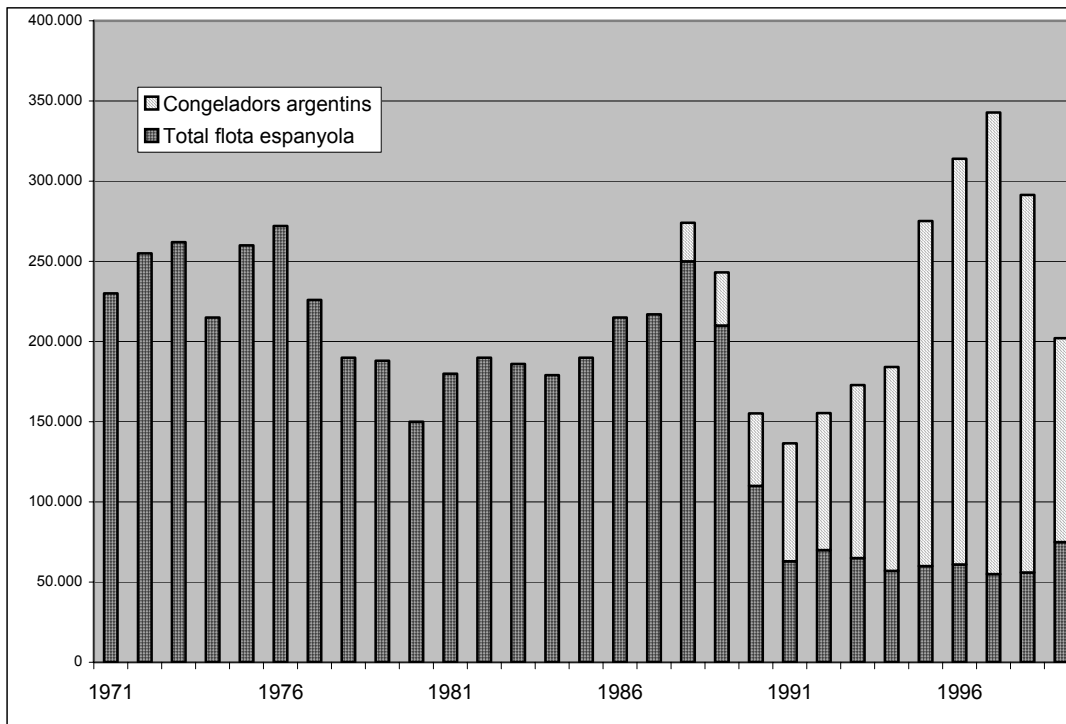
Bé, en el gràfic 2 es veu com la flota congeladora que va ingressar a l'Argentina en molt pocs anys va multiplicar per deu la seva capacitat de captura. I en el gràfic 3 tenim en vermell com les captures efectivament es van multiplicar per deu, no només la seva capacitat. Això que veuen aquí en groc verdós és la nostra flota, la flota de fresc d'altura, i en color celest veuen una flota de costa que pesca lluç a Mar del Plata i a la Patagònia. Com veuran, a partir de l'any 99 aquesta explotació es va reduir dràsticament perquè hi va haver una reacció. Hi va haver una gran mobilització popular des de Mar de Plata fins a Buenos Aires. Es va exigir que no es deixés pescar més lluç a aquesta flota, que l'obliguessin a pescar en una zona de baixa densitat d'aquest recurs i això efectivament es va aconseguir, amb la qual cosa a partir del 2000-2001 hi ha una dràstica reducció de les captures d'aquesta flota que, no obstant això, va continuar activa sota bandera argentina amb l'explotació d'altres espècies que també van patir força.

Gràfic 7. Coeficient d'ocupació per tona desembarcada per port. 1997

La flota espanyola es va assentar bàsicament a la Patagònia, on va trobar un terreny verge i no conflictiu per poder pescar i en el gràfic 7 es mostra com amb la mateixa captura, en la manera tradicional de capturar, conservar i processar a Mar de Plata, produïm cinc vegades més ocupació que la que es produeix amb la captura amb vaixells congeladors que processen la captura al vaixell i a més llencen tot el rebuig al mar, mentre que a la nostra ciutat el rebuig es transforma en farina i en oli de peix.

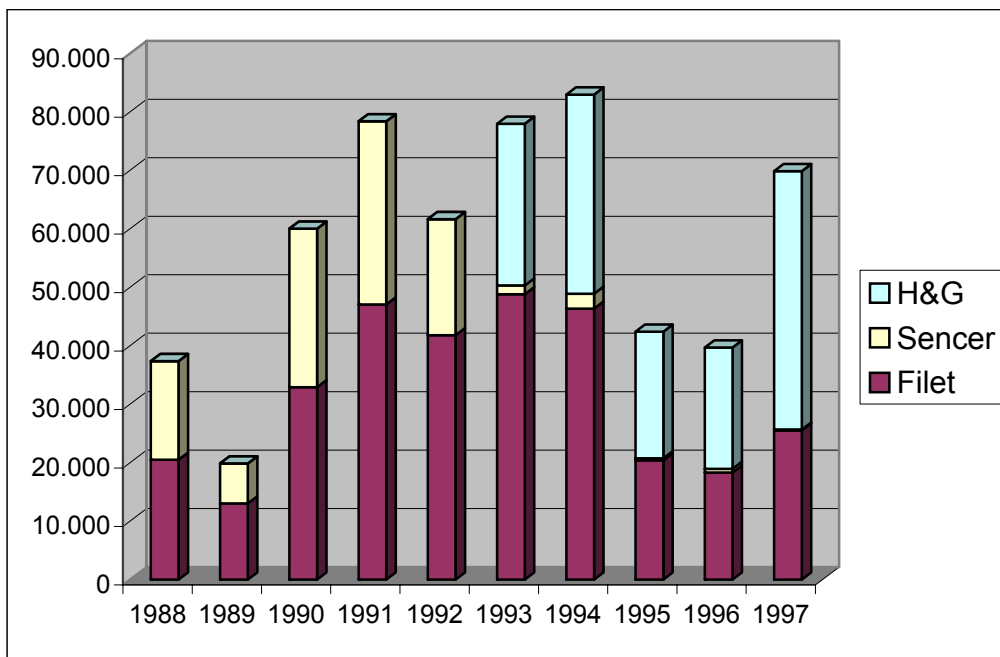
Per acabar, en el gràfic 8 es mostra l'última part del gràfic 1, i es veu en groc i en vermell les captures de la flota de lluç espanyola, i a partir del seu ingrés a l'Argentina, això que hi ha en celest i blanc són captures de la flota espanyola sota bandera argentina, bàsicament a partir d'un acord de pesca que hi va haver l'any 94, i d'aquesta manera van compensar la seva crisi sud-africana amb escreix i van aconseguir mantenir amb bona salut la seva equació econòmica.

Gràfic 8. Compensació de les caigudes de les captures mundials de lluç de la flota espanyola per l'operació de la flota congeladora al calador argenti.

Això a costa d'una situació de precarietat de l'ocupació de la nostra comunitat perquè el recurs va començar a escassejar, milers de llocs de treball van perdre l'estabilitat i es van transformar en ocupació en negre, gent que en comptes de treballar cada dia treballava dues o tres vegades la setmana i res més. Es van deteriorar tots els índexs socials i a més, el més important, crec, per a vostès, és que tot aquest moviment, aquesta inversió de 200 milions d'euros, no va redundar realment en beneficis ni per al consumidor ni per als treballadors europeus o espanyols perquè anant bé es van conservar uns 2.000 o 3.000 llocs de treball que a més ara com ara estan en crisi també. Gràcies al fet que les condicions de treball a bord d'aquests vaixells són terribles i fa poc, fa sis o set mesos, la Cooperativa d'Armadors de Vigo va sol·licitar permís a les autoritats per embarcar mariners estrangers perquè els espanyols no volien embarcar-se a bord d'aquests vaixells.

Aleshores hi ha la paradoxa de tot un moviment, de tota una despesa de diners dels contribuents europeus on un dels paràmetres era suposadament mantenir llocs de treball, que en realitat no es poden mantenir i han de convocar treballadors estrangers. I a més, en el gràfic 9 es veu l'evolució d'exportacions argentines de peix a Espanya tant abans com després de l'ingrés d'aquests vaixells i aquestes exportacions es van mantenir pràcticament al mateix nivell, és a dir que l'argument d'assegurar l'abastiment de peix dels mercats comunitaris també va ser fals perquè mai va perillar aquest abastiment. L'única cosa que hi va haver va ser un canvi d'exportadors. Abans eren exportadors argentins i ara a l'Argentina la meitat dels exportadors són argentins i l'altra meitat són espanyols.

Gràfic 9. Exportacions de productes de lluç a Europa (15 països, actual UE). 1988-1997.

Bé, realment agraeixo l'atenció a aquesta exposició tan llarga i quedo a la seva disposició per parlar a partir de les seves preguntes i comentaris.

Debat obert:

- Quant al sector de la pesca, es podria trobar una via de solució o quins plantejaments té dins la ONG a la qual representa?

(Ernesto Godelman): - Nosaltres el que sempre hem plantejat és com a mínim que aquesta flota no toqui el lluç i que actui al sud del paral·lel 48, que és una zona de baixa densitat de lluç. I això es va aconseguir durant un parell d'anys i durant aquests dos anys es va començar a notar una recuperació del recurs, però lamentablement l'últim any i mig es van relaxar tots els controls una altra vegada. Nosaltres en l'últim número de la nostra revista vam dir que l'any 2002 va ser un any sense Estat, va tornar el descontrol total i cadascú va fer el que va voler i de nou aquesta flota va començar a augmentar les captures de lluç. Per a nosaltres, la solució de fons seria que així com ara a la política pesquera comuna es destinen fons per al desballestament de vaixells pesquers, s'inclouessin aquests vaixells que operen a l'Argentina dins d'aquest programa. Sabem que això és molt difícil des del punt de vista jurídic i polític, perquè lamentablement aquests actuen sota el paraigua que són argentins. Però aquest és el nostre plantejament de fons. A l'Argentina no arriben els recursos pesquers perquè operin ni tan sols quinze o vint d'aquests vaixells, així doncs ni de lluny seixanta-quatre. Aquest seria el plantejament de fons: que com a gest dins d'aquesta política pesquera comuna s'incloués el desballestament i... bé, si ja van concedir el subsidi perquè vinguessin cap allà i ens han creat tots aquests problemes, que gastin uns "pesets" més i que se'ls emportin.

- Hola bona tarda. Abans que res agrair-te el teu tarannà i les teves ganes d'explicar-nos coses que no entenem. Jo crec que ha estat molt clarificador: les gràfiques que acompanyen els teus comentaris personals, encara que siguin personals crec que coincideixen amb la idea que teníem del país encara que no del tot. Has fet una explicació molt eclèctica, molt sintètica, molt analítica, molt freda, molt poc passional, cosa que t'agraeixo, però d'aquesta explicació es dedueix que algú ha venut el país als carronyaires, tant si es diuen Repsol o Telefónica, perquè siguem espanyols no

ens sentirem tocats per això perquè les multinacionals no tenen bandera, ja ho saps prou. Aleshores, jo crec que ha estat algú que els ha venut el país, no que hi hagin anat els depredadors, si us haguéssiu defensat amb pedres, els depredadors haurien anat cap al Perú, o Colòmbia, o Xile o d'altres llocs. De tota manera, m'has deixat amb una mica de malestar perquè jo tinc amics argentins, els estिमem molt, saps que hi ha molts espanyols, com dieu vosaltres «molts gallecs» i patim una mica la situació, estem tan lluny, no entenem res... Per a mi avui les teves explicacions tant numèriques com personals han estat molt clarificadores i et vull preguntar quina esperança veus al país, ja no et dic a la pesca que és el teu sector, sinó al país en general. Podem tenir alguna esperança que aixecareu el vol? Que tireu els polítics? Que tireu els Repsols i els YPF i els Telefòniques? O què passarà amb els "corralitos" i altres bagatel·les argentines? Gràcies.

(E. G.): - Quina pregunta no? Jo també m'ho pregunto cada dia. Però bé si hom continua fent coses i s'involucra en temes que van més enllà del caràcter personal és perquè d'alguna manera es manté un cert optimisme, certa esperança, oi? Encara hi són aquest optimisme i aquestes esperances, no tan fervents com les d'altres dècades, però objectivament l'Argentina és un país amb molt potencial per sortir d'aquesta situació. El panorama continua sent molt roí. A diferència d'una altra crisi que vam tenir i que es va superar, ara com ara per exemple, tenim la relació peso-dòlar: 3,30 pesos per cada dòlar. De fet aquesta relació peso-dòlar implica una política proteccionista, una política de foment a la substitució d'importacions i de foment a les exportacions. Només aquest petit fet objectiu i que hi és i continuarà estant al marge de qualsevol persona que arribi a ser president de l'Argentina. És a dir, que jo crec que l'horitzó dels pròxims anys és un procés lent i que accelera amb el temps de cert creixement industrial, novament a partir d'aquesta conjunció de factors: creixement de les exportacions i substitució de les importacions. Que ja ara s'està vivint. Ja hi ha sectors que, per exemple a la fabricació de joguines, és una bestiesa però a la fabricació de joguines, que abans venia tot de la Xina, de Taiwan, de vagin a saber on... parlo de preus de *dumping* social, ara com ara ja ni amb *dumping* social poden competir amb els nostres preus. Aleshores un floriment així del 70% de creixement d'una indústria, però que, atenció, estem parlant d'un 70% sobre nivells molt baixos. Després la indústria de la marroquineria o la indústria de la confecció de vestimentes estan experimentant aquesta nova situació, o la pesca mateixa que fins l'any passat estàvem en una situació molt precària, parlo del 2001, i durant el 2002 la pesca va estar molt bé. Els mariners guanyen un 70% més, el personal de les plantes a terra guanya un 40% més. Al barri del port, tothom està content i feliç: els comerciants venen. Són petites illes de felicitat que hi ha a l'Argentina, el mateix que està vinculat amb el camp. Avui als pobles agraris de l'Argentina, la gent està pagant els deutes, renovant la camioneta o el vehicle... Això no es reflecteix a les xifres macro encara. És a dir, no perquè això estigui passant vol dir que tinguem menys pobres, menys indigents o menys desnodrits. Tenim pràcticament els mateixos ara. Però és que si no es resolen els desequilibris distributius i si el salari mig continua sent de 150 dòlars per més que hi hagi més i més producció, no per això tindrem menys pobres. Com a màxim tindrem menys indigents perquè podran arribar a menjar, però la pobresa encara hi serà.

Aleshores aquí hi ha un problema de model. Cal treballar la redistribució de la riquesa, que és molt profunda i que no és fàcil que passi. Ara la teva pregunta porta al terreny polític, òbviament i és aquí on lamentablement jo sóc molt escèptic. Hi haurà altres persones que no ho siguin tant. Algunes persones que estan compromeses amb algun projecte polític en particular. Jo personalment ara com ara no hi estic en cap, encara que sí ho he estat. He estat militant, òbviament, però en aquest sentit sóc prou escèptic. Crec que ens costarà molt encara superar una sèrie de tares que ens han conduït a obrir les portes als carronyaires com vostè ha dit. Jo crec que hi ha una classe política acomodada que ha pres el discurs, deixem de banda qui s'ha venut, bé, la gran corrupció, deixem de banda la gran corrupció. Parlem de la petita corrupció que per a mi és pitjor. L'acomodat, qui diu «no es pot», qui diu «bé, sempre ha estat així, i sempre ho serà... per què he d'anar contra corrent?» No? I s'acomoda. I s'acomoda en funció de tal vegada simplement mantenir el seu carreguet de regidor o de diputat. Res més. No el podem culpar de res més. Però això és greu perquè hi ha gent que ve de projectes de transformació, de projectes de canvi, d'idees revolucionàries, etc. i han entrat en aquest cercle. Hi ha hagut un projecte esperançador, el Frepaso, el Frente Grande, que de sobte m'ha convocat, que ha convocat molts milers de persones i que s'ha diluït, s'ha destruït també en aquestes tortuositats de la sensualitat del poder.

Aleshores, serà difícil recompondre i reconstituir a partir del fet preliminar de la massacre del 76, generació de la qual jo en sóc part. Serà difícil reconstituir aquest teixit però no pas impossible. Jo crec que cal apuntar que en algun moment ho aconseguirem i en aquest sentit la cooperació pot ser molt important. Tenim molts... bé, aquestes coses que passen: les petites capelles, les petites sectes que lluiten entre si despietadament per tenir la raó, la veritat, per demostrar qui és més que l'altra... i aquestes coses no se superen lamentablement malgrat la crisi i malgrat l'entorn terrible que ens té presos, continuen passant. Modificar aquesta cultura és difícil. Particularment la nostra aposta ha estat alguna cosa molt més petita i més manejable, més tancada. Hem creat un altre tipus de relacions dins els integrants de la nostra entitat, on no hi ha competències d'aquest tipus i hem intentat a través de l'exemple de mostrar altres possibilitats, però estem molt lluny que això encara es pugui generalitzar.

- Enfront de la fugida de capital i l'abandonament de la idea empresarial. Aquí ens van passar un reportatge on hi havia iniciatives d'obriers que feien emergir empreses i fins i tot accions solidàries del Brasil que els compraven tractors, etc. Aquesta iniciativa cooperativista quina influència pot tenir? I quines possibilitats se'n poden esperar? I una segona pregunta: hi ha en vista un recanvi, una disponibilitat d'una classe política que...? Bé algú ha de dirigir el país. On és? És a les iniciatives o els líders que surten en aquestes experiències, que surten de supervivència, que a vegades s'observen o d'on?

(E. G.): -Sí, bé, jo per aquí també vaig posar massa les tintes en la part fosca però, sí, també hi ha llum. Així com nosaltres, hi treballa molta gent i una de les experiències interessants és aquesta de les empreses recuperades que vostè esmenta. Per descomptat que en el marc general de l'economia argentina tenen molt poc pes, però són experiències molt interessants que marquen una possibilitat diferent i que més que res jo crec que marquen aquest gran contrast. Un dels grans problemes que hem tingut a diferència del Brasil és que hem tingut una classe capitalista refermada en una gran cultura tributària. És a dir, la història del nostre capitalisme és d'una gran mirada tributària i d'una falta de, això que es deia abans, capitans de la indústria. A l'Argentina durant aquest període al costat de condicions evidentment favorables hi va haver una gran transferència d'empreses privades a les mans estrangeres, per què? Perquè li oferien vint, trenta, quaranta, cent milions de dòlars a la mà. Aleshores el càlcul és molt senzill, per què he de venir tots els dies a l'empresa a veure com m'ho faig per vendre les galletetes o els ametllats o les camises si m'estan donant 50 milions de dòlars, els poso en un banc, no sé on, i visc tranquil·lament de les rendes la resta de la meua vida? I això ha passat. En aquest cas, a aquestes empreses els han passat coses semblants: empresaris que han abandonat les seves empreses en condicions que amb algun esforç podien continuar produint. I la demostració és que aquesta gent es fa càrrec de l'empresa i la fa produir i d'alguna manera viu.

Aleshores crec que des del punt de vista de l'exemple són experiències molt interessants i molt importants. Encara que no sé, tant de bo, però no sé si podran tenir alguna significació en termes de percentatges en la producció. Però a l'Argentina hi ha experiències de cooperatives. Una experiència molt llarga. En el sector pesquer, per exemple, tenim una cooperativa a Mar de Plata que té cinquanta anys de trajectòria, agrupa 150 embarcacions de petita escala, factura al voltant de 40 milions de dòlars l'any. En l'agricultura també hi ha cooperatives molt desenvolupades però és clar, tot això mediatitzat i condicionat. Hi ha cooperatives telefòniques, cooperatives elèctriques. Hi ha moviment. Però tot condicionat per un macrosistema que marca les pautes. Que no són les d'un sistema solidari.

I pel que fa a la teua segona pregunta: realment m'agradaria poder dir «sí, sens dubte d'aquí pocs anys aconseguirem...», però personalment no estic en condicions de dir-ho. Sí, puc dir que som gent que intentem i continuarem intentant que aparegui alguna cosa nova i li dic amb una falta absoluta d'ambicions polítiques de qualsevol tipus. Però cal que passi alguna cosa. I alhora, d'altra banda, el desembre del 2001 quan hi va haver aquesta rebel·lió amorfa que va acabar en l'enderrocament, en la caiguda de De la Rúa, marca un canvi. Marca un límit per a moltes d'aquestes polítiques depredadores, carronyaires o com ho vulgui dir, i és un límit que sectors

intel·ligents del poder han percebut. Aleshores si he de filar molt fi i dir el que objectivament penso, encara que no m'agradi, podria dir que ara com ara són més grans les possibilitats de renovació dins l'*stablishment* i de noves pràctiques més racionals, menys rapinyaires, més amigables socialment, etc., dins l'*stablishment* mateix que el sorgiment avui, immediat, en l'horitzó d'una alternativa veritablement popular.

TRANSGÈNICS I SEGURETAT ALIMENTÀRIA

Ángel Ibarra, Universitat Nacional de El Salvador

(Presentació) Comencem amb l'exposició següent, que és la del doctor Ángel María Ibarra Turcios, que és rector de la Universitat Luterana Salvadorenca, president d'Oikos Solidaritat i de la Unitat Ecològica Salvadorenca - UNES. Potser va bé aclarir o puntualitzar que els luterans donen suport als moviments progressistes a El Salvador. El doctor Ibarra ens parlarà dels transgènics i de la seguretat alimentària. Li cedeixo la paraula:

«Sobirania alimentària i transgènics: reflexions des de l'Amèrica Central»

Vaig proposar als organitzadors d'aquest esdeveniment que la meua participació es titulés «Una detestable parella: fam i transgènics a l'Amèrica Central», però la proposta va arribar tardana i l'han anunciada «seguretat alimentària i transgènics». De tota manera, intentaré parlar sobre sobirania alimentària i transgènics i ho faré reflexionant des de l'Amèrica Central, en particular des de El Salvador, on parlar de sobirania alimentària és parlar bàsicament del blat de moro, del fesol, de la melca o del mill, de les fruites, de les verdures i dels vegetals, que són font de nutrients i de l'energia necessària per a una vida saludable.

La sobirania alimentària aleshores té a veure amb la disponibilitat i l'accés de la gent comuna i corrent de la nostra regió a aquests aliments, a aquests nutrients; de les possibilitats concretes de produir-los, d'apropiar-se'n; el dret de comptar amb els seus territoris i la seva biodiversitat i utilitzar-los per mantenir les comunitats i la societat centreamericana. La negació ancestral i sistèmica d'aquest dret, la converteix en una de les més greus preocupacions quotidianes de la gent. És per aquesta raó que la fam i els transgènics han arribat amb l'amenaça de quedar-s'hi, aleshores, és per això que nosaltres els detestem.

Atès que els transgènics i la fam sorgeixen en un context històric i no arriben del cel i els transgènics no són ni plouen com el manà bíblic, m'ocuparé una mica de l'últim període històric, per fer evident que l'alimentació i la salut de la gent no han preocupat als models de desenvolupament econòmic social implementats a la regió.

Amèrica Central al costat de la part sud-sud-est de Mèxic forma la Mesoamèrica, la qual és una regió de les més diverses del món. Es diu que som la segona regió més biodiversa després de l'Amazònia i culturalment això s'expressa en llaços entranyables entre les comunitats i la naturalesa. No és casual que en la Gènesi maia aparegui el relat que som de blat de moro. El caràcter sagrat del blat de moro, el pes que el blat de moro té per a les nostres cultures, ha estat de gran transcendència per al desenvolupament de les nostres comunitats, per forjar la nostra identitat, fonamentalment en el desenvolupament de les comunitats indígenes. També Amèrica Central és una societat multicultural, plurilingüe, amb un clima variat i fràgil i una geografia que consta d'una franja angosta de territori, al bell mig de les dues masses oceàniques més grans del món: el Pacífic i l'Atlàntic. Per cert, que quan els «descobridors» van arribar a les costes del sud d'Amèrica Central i el van anomenar oceà Pacífic, ignoraven que precisament estaven navegant damunt el Cinturó de Foc, que és una de les zones més explosives del món.

Sense obviar altres impactes socials, polítics, culturals i ambientals que han generat els models que s'han imposat a la regió a partir de la colònia, reitero l'èmfasi de la seva medul·la agroexportadora, els que han utilitzat les millors terres en monocultius i han explotat irracionalment els recursos naturals. A l'Amèrica Central, en interrompre la producció d'anyil apareix a finals del segle XIX el cultiu de cafè, seguit del cotó i la canya de sucre, principalment a les planures del

Pacífic, i el bananer a la costa nord. També prolifera l'explotació minera, principalment mines a cel obert, l'explotació de fusta i la pesca de gambeta i altres espècies comercials en ambdues costes. Aquests models basats en el camp, impulsats sense pauses fins a la primera meitat del segle passat en gairebé tots els països de l'àrea, s'enfortien amb la tesi que **per tallar cafè, per tallar cotó, per eixermar canya, per tallar i serrar fusta... no cal saber llegir ni escriure ni cal menjar bé**. Per a això no cal eixamplar el mercat intern o aspirar a tenir un mercat interiorment dinamitzat.

Aquests models d'agroexportació que produeixen alts nivells d'explotació de les persones, d'homes i dones, principalment al camp i d'indígenes, també són models malgastadors de recursos naturals, en particular ataquen despietadament la biodiversitat de la qual ja hem parlat. Quan van aparèixer les grans zones de monocultiu, també va aparèixer cap als anys seixanta del segle passat la publicitada Revolució Verda. Aquesta revolució feia un ús intensiu i indiscriminat de productes químics, pesticides, fertilitzants, llavors certificades... on les principals terres de la regió són utilitzades per a l'agroexportació i on el cultiu de productes alimentaris bàsics, que estan destinats al consum humà i que tenen a veure amb la seguretat alimentària, es fan en terres marginals, en sòls de menor fertilitat, que van de la categoria quatre fins a la vuit, en minifundis, amb conreus familiars de subsistència, sense crèdit ni assistència tècnica ni mecanismes apropiats de comercialització.

Aquesta realitat quotidiana ha provocat que des de fa segles el tema de l'alimentació sigui el mal de cap de la majoria de la nostra societat. No és casual que al llarg d'aquests períodes hàgim tingut altíssimes taxes de morbiditat infantil, que arribava fins fa alguns anys a zones indígenes de Guatemala, per exemple, fins a les 180 morts per mil nascuts vius abans de complir els cinc anys. Mortalitat i morbiditat a mà de malalties infeccioses i contagioses prevenibles, de problemes generats per desnutrició, entre d'altres. Sense esmentar altes taxes d'intoxicacions per l'ús exagerat d'agroquímics principalment a les àrees dels monocultius.

Aquest model de dominació prooligàrquic va conduir l'Amèrica Central a una profunda crisi estructural, a una crisi històrica que va explotar en conflictes polítics militars a finals dels anys 70 i durant els anys 80. Aquests conflictes van esdevenir en una gran quantitat de guerres i van patir molta intervenció nord-americana. Simultàniament, hi va haver guerres a Guatemala, Nicaragua i El Salvador, l'ocupació militar d'Hondures i la invasió militar a Panamà el 89. Les seqüeles socials de les estratègies de guerra dutes a terme pels exèrcits contra la població, conegudes com a «terra arrasada» i «els conflictes de baixa intensitat», van potenciar els patiments de la crisi econòmica que ja vivien, com a conseqüència del model i van imposar altres factors que atemptaven contra la seguretat alimentària de la gent: els enfrontaments militars, els bombardejos, la crema de conreus, la repressió generalitzada, les migracions internes i les migracions cap a l'exterior. En el cas de El Salvador, el país es buida a nivells dramàtics, ja que prop d'una quarta part de la població viu als Estats Units. És a dir, més de dos milions de salvadorencs i salvadorencques, els qui avui es converteixen en l'eix, en la columna vertebral del sosteniment de l'economia nacional. Les remeses de pobre-dòlars aconseguen prop de dos mil milions de dòlars l'any.

Durant els anys 90, amb la culminació dels processos de pau, aclarint que les guerres van concloure, encara que no van acabar els conflictes que les van originar, apareixen més clarament a l'escenari regional les polítiques liberals amb un enfocament neoliberal, sorgit del consens de Washington. Aquestes polítiques s'han dut a terme a l'Amèrica Central a rampells dels organismes financers multilaterals i les empreses transnacionals, que impliquen privatitzacions per onsevolga, disminució del rol dels estats, que ja eren patrimoni de les oligarquies criolles i que no cobrien tot el país ni tota la població. També inclouen «tractats de lliure comerç», obertura comercial, atracció d'empreses transnacionals principalment maquileres, i destaquen la competitivitat regional que es basa en qui cobra menys per la força del treball de la seva població i qui permet més indústria contaminant.

Al bell mig d'aquest drama social, també apareixen amb més freqüència i contundència dits

desastres. I no hem desenganxat el peu de desastres successius de les característiques més variades. Jo crec que després de la guerra, Amèrica Central va ser notícia i va atraure l'atenció mundial gràcies al Mitch, el 31 d'octubre de 1998. Encara que ja havíem patit a l'avantsala, l'any 97, perquè el Mitch no es pot explicar sense el fenomen ENOS, el pitjor episodi del fenomen de El Niño del siglo, els anys 97-98. Després sequeres i fam en quatre països de la regió durant els anys 2000 i 2001. En el cas de El Salvador, tres terratrèmols en quaranta dies, el gener-febrer del 2001. A més, hem de prendre molt en compte els impactes de l'aprofundiment de la crisi dels preus internacionals del cafè, del qual ja se n'ha parlat. Aleshores, junt amb les causes estructurals que analitzem, la dimensió ambiental de la crisi s'ha fet present d'una manera dramàtica. Avui molts refugiats, molta gent que emigra, també ho fa per causes ambientals.

En el cas d'Hondures i Nicaragua, cal apuntar que malgrat que s'han vist embolicats en l'estratègia de Països Altament Endeutats i que han estat l'atracció de les reunions del Grup Consultiu d'Estocolm, i del Grup Consultiu de Madrid, no s'observen indicadors que apuntin que la realitat centreamericana vagi cap a una altra banda. Lluny de reconstruir la vida amenaçada, lluny de pal·liar les vulnerabilitats socioambientals que originen els desastres, avui tenim els nostres països més endeutats, més vulnerables. L'ajuda ha servit també per engreixar els comptes bancaris d'alts funcionaris governamentals. El cas patètic és a Nicaragua amb l'expresident Arnoldo Alemán, però ell amb prou feines és la punta de l'iceberg de la corrupció al sistema. La cosa que sí tenim clara és que tot l'esforç que es va fer pels plantejaments per a Estocolm el maig del 99 i per al Grup Consultiu de Madrid al març del 2001, han estat represos per fer el component centreamericà del Pla Puebla-Panamà i reprès pel govern mexicà de Fox sota la visió que el sud de Mèxic també existeix.

Tornant aleshores a aquesta fam a la qual he fet referència abans, per exemple la de Nicaragua, l'any 2001, teníem sequeres al Pacífic, abandonament de les finques de cafè a la regió central i inundacions a la costa del Carib, a les tres grans regions de Nicaragua, fam. En el cas de El Salvador, d'Hondures i de Guatemala, al qual l'anomenen el corredor sec, és a dir, un corredor que ha estat deforestat, un corredor que ha estat erosionat, que ha estat mal utilitzat durant tot aquest període de cara als projectes d'agroexportació, avui són molt vulnerables a les sequeres i també s'ha implantat molta fam a la regió. Per no cansar-vos, parlem d'una població d'una mica més de trenta milions d'habitants a l'Amèrica Central, uns dos milions d'habitants pateixen de manera directa i quotidiana fam. D'aquests més o menys unes 600.000 persones a El Salvador. A aquesta fam és el que elegantment la FAO anomena "emergències alimentàries".

I resulta que l'any 2001 El Salvador tenia seriosos problemes per convocar ajuda alimentària, ja que les xifres macroeconòmiques ens col·locaven en una situació prou avantatjosa, gairebé de país ric i desenvolupat. I això explica com podem escoltar grans discursos, tenir xifres macroeconòmiques «prou encoratjadores», amb el dòlar com a moneda nacional. En aquest cas podem dir que l'economia va bé principalment per als especuladors, diguem-ne empresaris, financers o de serveis, però que la gent literalment es mor de fam.

En aquest últim període, de mitjan dels noranta fins ara, apareixen de manera sigil·losa, encoberta i gairebé clandestina, els famosos transgènics. I encara que rebutjats conscientment als països rics pel seu anonim, és a dir per la falta d'etiquetatge i també pels seus efectes en la salut i en el medi ambient, sorgeixen promocionats com a solució de la fam al món. Si els transgènics es promocionen com a solució de la fam al món en una regió on la gent té fam, declarada oficialment com a emergència alimentària i es promocionen com a molt eficients i d'alta productivitat, al mig d'una agricultura que està en ruïnes, la carta de presentació, el màrqueting, és bo. Apareixen així, tractant de concretar per endavant el que un assessor de l'Organització de la Indústria de Biotecnologia dels Estats Units (BIO) va declarar fa un any al Toronto Star: «l'esperança de la indústria (fa referència a la indústria de la biotecnologia) és que amb el temps el mercat estigui tan inundat de transgènics que no es pugui fer res. L'única cosa que podran fer serà rendir-se.»

Cal dir que els transgènics apareixen a la regió per tres vies: un, per la via comercial, anònims, sense declarar-se, a tot tipus d'aliments especialment a les farines amb productes importats des

dels Estats Units i en menor escala de Mèxic i altres països. Dos, en conreus «més eficients i productius», que passen ràpidament del procés d'experimentació a conreus de gran escala, en l'actualitat majoritàriament a hortalisses i també en una revitalització o una reactivació del cotó. I tres, també com a ajuda alimentària, canalitzat per la FAO i per altres institucions d'ajuda humanitària, usats dins la seva estratègia d'aliments per treball i expressant clarament que és una ajuda perquè la gent no es mori de fam, fent xantatge als crítics amb aquest tipus d'ajudes.

En aquest marc, les empreses transnacionals, de les quals ja se n'ha parlat avui, són les mateixes a la regió, però particularment la Monsanto ha aconseguit socis criolls. Un d'ells és Cristiani, un expresident de El Salvador, la signatura de Cristiani Burcard serveix per promocionar, per experimentar, i per desenvolupar activitats de biopirateria, anomenada bioprospecció: patentar gens, comercialitzar llavors, vendre els agroquímics i tota la resta.

Ara, voldria reiterar que els transgènics no han arribat sols, els transgènics arriben amb el Pla Puebla-Panamà - PPP -, amb el TLC, amb l'ALCA i, per descomptat, en un marc dels designis de l'Organització Mundial del Comerç, l'OMC. El PPP, a la regió centreamericana considera trenta-un projectes, amb pressupost inicial pròxim als 6.000 milions de dòlars, dels quals només tres, dels trenta-un, concentren el 95% de la inversió. Estem parlant de carreteres, de ports, de preses, d'energia elèctrica i de fibra òptica. Ho anomenen millorar la connexió. Es construiran grans carreteres i ports on circularan mercaderies que no seran produïdes ni consumides a la regió. Per descomptat, cal aconseguir els préstecs i continuar endeutant-se per això.

Dins els trenta-un projectes regionals, el PPP té el projecte del Corredor Biològic Mesoamericà - CBM. Hi ha gent que diu que prop del 10% de la biodiversitat del món és en aquesta regió i aquest és un botí molt desitjat per la indústria farmacèutica i la indústria alimentària. El CBM demanda una inversió estimada de 380 milions de dòlars per establir un corredor d'àrees protegides. I hom es pregunta, protegides de qui? I precisament les volen protegir dels pagesos, de la població pobra que hi ha viscut i que les ha conservades durant molts anys i segles, i ara les posa al servei de la bioprospecció prenent com a exemple l'experiència d'IMBIO a Costa Rica, que va arribar a un acord amb la Merck, segons el qual unes 500.000 espècies poden ser subjecte d'investigació. A canvi d'això van rebre una mica més d'un milió de dòlars. Després, si alguna espècie d'aquestes serveix per les seves propietats farmacèutiques o nutricionals, aquesta empresa pot donar algunes regalies al govern *tico*.

Si s'implementa el Pla Puebla-Panamà, creix la pèrdua de condicions de vida al camp i s'aprofundeix el deteriorament del teixit social principalment al sud de Mèxic, on el pla té un fort contingut contrainsurgent, però a més se'ls expropia dels recursos naturals que ja hem esmentat, com ara l'aigua, el territori i les llavors. Aquest pla, més aviat és com un corredor que lliga Amèrica del Nord amb Amèrica del Sud i que té característiques geoestratègiques *made in USA*.

Aleshores, parlar de sobirania alimentària i parlar de transgènics, parlar de fam a la regió, avui passa per veure el Pla Puebla-Panamà que és el germà bessó del Pla Colòmbia. Aquest germà bessó, però, és una mica diferent. El component militar no és tan greu com al Pla Colòmbia i al Pla Andí, però també forma part d'aquesta projecció geoestratègica dels Estats Units, que es vincula i s'articula amb el tractat de lliure comerç amb Amèrica Central, que s'està «negociant» acceleradament enguany i també amb els plans de l'ALCA, l'Àrea de Lliure Comerç per a les Amèriques.

En què més s'expressa això de l'OMC, l'ALCA, els TLC a la nostra regió? Voldria afegir almenys tres qüestions.

Primer, hi ha canvis institucionals. Amb això que l'estat s'ha d'empetitir, amb això que l'estat no hi ha d'intervenir, que no ha d'oferir serveis i la resta, pràcticament s'ha desmantellat la capacitat institucional dels ministeris d'agricultura i dels ministeris d'ambient. I per descomptat s'ha enfortit el sector privat en la indústria de la llavor. Hi ha canvis en les institucions.

Segon, hi ha canvis legals. Circulen a la regió centreamericana projectes de lleis forestals.

En el cas de El Salvador, la Llei Forestal ja s'ha aprovat, i sent un país tan petit i tan densament poblat, on la frontera agrícola és pràcticament inexistent, on tenim menys de l'1,5% de boscos originaris i on el 10% de boscos secundaris, que és el cafè, estan amenaçats avui per la crisi dels preus internacionals, hi ha un enfocament productivista dels boscos, sense cap contingut socioambiental. A més, l'any 2001 es va aprovar la Llei de Llavors que afavoreix la indústria de llavors, que pràcticament persegueix les pràctiques de conservació i millorament comunitari de les llavors, on cal estar inscrit com a indústria de llavors per poder comercialitzar-les i obliga a l'estat a servir a aquestes indústries. I també circula la Llei de Protecció dels Obtentors Vegetals, la famosa llei UPOV.

Tercer, això articulat amb els TRIPS que s'estan discutint i als quals ha fet referència el company de Via Campesina al matí. Estem lluny de complir el Conveni de Biodiversitat. Estem lluny de complir el Protocol de Bioseguretat o el Protocol de Cartagena. I encara força més lluny de fer realitat el Principi de Precaució, que és llei de les nostres repúbliques mentre és part del Conveni de Biodiversitat que ha estat ratificat per tots els països de la regió.

En aquest sentit nosaltres hem de treballar el tema de la sobirania alimentària confrontant el TLC que els Estats Units està imposant a la regió centreamericana, confrontant el Pla Puebla-Panamà i també confrontant l'ALCA. Perquè en tots ells hi ha components que estan en funció d'entregar la biodiversitat a empreses transnacionals per a la bioprospecció, d'impulsar regulacions que fan de les llavors una propietat privada. Ja hi ha exemples d'aquesta conducta: el cas de la contaminació del blat de moro a Mèxic, dels tomàquets a El Salvador i a Guatemala, de les patates a l'Amèrica del Sud.

Ara, el que ens preguntem quan treballem amb la gent que estarà afectada per tots aquests plans és: què podem fer per frenar aquesta allau neoliberal que sembla que no té frens? El que nosaltres **estem fent és impulsar accions de resistència civil**. No creiem que incorporar o fixar-nos en una norma ambiental i/o laboral per incloure com a clàusula en el Tractat de Lliure Comerç amb els Estats Units sigui la solució. O que una clàusula social o migratòria sigui la solució, sinó que necessitem canviar la lògica d'aquests tractats i acabar amb el miratge del lliure comerç. I en el cas concret de la biodiversitat, estem segurs que aquesta no sobreviurà si no sobreviuen els pobles que la cuiden i que la protegeixen.

Creiem que les diverses lluites que estan plantejades estan relacionades amb, almenys, tres grans baules:

Primer, per posar punt i final a les condicions d'exclusió a les quals les poblacions estan sotmeses de manera creixent i d'una manera cada vegada més aguda.

Segon, en la reapropiació social de la naturalesa, i emfasitzo l'aigua, el territori i la biodiversitat, particularment les llavors.

Tercer, el respecte i l'enfortiment de processos alternatius, interiorment dinamitzats des de baix, que gaudeixin d'autonomia política. Amb això, companys i companyes, nosaltres considerem que a l'Amèrica Central hem de forjar un procés d'integració des dels pobles.

Vull emfasitzar algunes idees: el Tractat de Lliure Comerç que tots els països centreamericans han signat amb Mèxic, no és un tractat de lliure comerç de Mèxic amb Amèrica Central, sinó que hi ha cinc tractats diferents. Que es van negociar a cop de maça, això és una altra cosa... però no suposa una relació horitzontal entre El Salvador i Guatemala, Guatemala i Hondures, és a dir, que no suposa la integració d'Amèrica Central. La carrera accelerada que hi ha enguany d'una suposada integració per negociar amb els Estats Units, és una carrera per a l'annexió, on el model de tractat de lliure comerç que s'està negociant és el model xilè. Xile acaba de signar un tractat de lliure comerç amb els Estats Units, el qual per cert no ha estat publicat ni a

Xile ni als Estats Units i això denota el caràcter antidemocràtic, secret, excoient, de la signatura d'aquests tractats.

Com a alternativa, estem treballant per enfortir processos d'integració. Estan en estat molt embrionari. Hi ha l'embrió que anomenem Bloc Popular Centreamericà, que són moviments socials d'Hondures, de Nicaragua i de El Salvador, amb menys presència de Guatemala i de Costa Rica, encara amb l'absència de Belize i de Panamà. A l'agenda tenim apuntat el rebuig enèrgic al Pla Puebla-Panamà, a l'ALCA i al TLC, i optem per una visió llatinoamericana i des d'aquí estem treballant en l'Aliança Social Continental, treballant propostes però també estimulants resistències. Fa pocs dies hi va haver una reunió de la Campanya Continental contra l'ALCA que també focalitza la cimera ministerial de l'OMC a Cancún.

En el cas d'Amèrica Central, ens amenacen diversos camins: aquí el company Nicholson ha plantejat l'agenda i el termini de l'oferta de països a l'OMC - març a Ginebra- per lligar el que es portarà a Cancún al setembre. Ens trobem que l'ALCA té una agenda d'aquest tipus, gairebé amb les mateixes característiques i temes: agricultura, biotecnologia i patents i serveis bàsics essencials, es tractaran en una reunió informal que ha citat el govern dels Estats Units durant el mes de juny, a Sacramento, Califòrnia.

Acabo dient que també la lluita per implementar el Principi de Precaució, la lluita per reconèixer el principi a la informació, també han d'estar a la base dels plans de resistència popular, de resistència comunitària que articulen en el cas d'Amèrica Central un projecte regional amb un projecte continental. Nosaltres fem nostra la consigna que **«Un altre món és possible»** i que **«Una altra Amèrica és possible»**. Estem treballant per construir alternatives, no en la lògica del racionalisme que ens ha presentat el funcionari de la UE, aquest migdia, més aviat, en una lògica alternativa, partint del que hem après de Machado: **«caminante no hay camino, se hace camino al andar»**.

Moltíssimes gràcies per la seva atenció.

Debat obert:

- Hola. Si poguessis concretar una mica més... Crec que has comentat que una de les bases de treball són les accions de resistència pacífica i civil i un pla d'integració regional al mateix temps que l'Aliança Social Continental, però, podries concretar una mica més amb quina estratègia i amb quins objectius? És a dir, a banda de no als TLC, a l'ALCA, etc., alguna proposició concreta, és a dir, com els moviments que esteu ara en aquest tema plantegeu l'ofensiva, la contraofensiva?

(A. I.): - Aquí hi ha diverses coses que podria dir. Primer, nosaltres considerem que hem d'ampliar la resistència i això passa entre altres coses per la convicció que cal derrotar la globalització neoliberal pas a pas, localment. Amb projectes alternatius i no d'alternança. En aquest cas nosaltres què fem? Davant dels OMG, estimulem l'intercanvi de llavors entre petits productors comunitaris. Hi ha fires de llavors natives on la gent intercanvia les llavors amb les que produeix.

Segon. Es promouen xarxes de solidaritat i d'intercanvi entre comunitats. En el cas de El Salvador que té sequeres, que té inundacions, que té terratrèmols, etc., tots els mals —que jo no sàpiga ni Egipte va tenir tants mals com ens han caigut a nosaltres—, d'on ve la solidaritat immediata? Ve dels pobres i de la confiança de pobres entre pobres. Aquestes xarxes de solidaritat permeten que els qui primer es desprenen de coses que gairebé no tenen, vénen d'aquestes xarxes comunitàries.

Tercer. Saber vincular les coses locals amb les nacionals i globals. En el cas concret dels desastres hi ha una concepció hegemònica que els desastres, o són obra de la naturalesa despietada o són càstigs divins. Perquè la gent oposa a aquesta idea el seu saber que els desastres són construïts socialment. I que molts dels huracans de l'Amèrica Central neixen del sobreconsum de combustible fòssil dels països del nord. No està configurada encara la idea, però

estem treballant al Sud, ja no és només Amèrica Central sinó del Sud, el concepte de deute ecològic.

Aleshores, convertir les desgràcies en factors de mobilització, això és important. Guanyar petites batalles. Millorar l'autoestima de la comunitat. Sentir-nos persones. Avançar pas a pas. Aquests són aspectes que potser els estadistes, els macroeconomistes i els macropolítics no els tinguin en compte, però cal ressaltar la importància de ser persona, ser subjecte i canviar de ser víctima a subjecte, de damnificat a actor. Això és important en la subjectivitat i això s'està construint, és per això que ens plantegem enfrontar-nos a l'ALCA. És per això que ens plantegem enfrontar-nos a la globalització neoliberal sabent que som els dèbils i els desavantatges que hi tenim. Per aquí va la qüestió, fent molta educació popular amb la metodologia que ens va heretar el nostre savi Paulo Freire i estimulament la resistència de la gent.

En el cas concret, en els últims mesos vam fer a la regió centreamericana, talls de carreteres. Ho vam fer a Guatemala, Hondures, El Salvador i Nicaragua. En el cas de El Salvador, ens vam mobilitzar unes 30.000 persones per bloquejar ports, per bloquejar fronteres i carreteres importants. Amb una acció desconcentrada rebutgem els transgènics, l'ALCA, i el PPP. Lligar la problemàtica quotidiana de la gent amb això que sembla tan complicat i poderós és important. Aquest tipus de qüestions són les que cal posar en pràctica. Insisteixo, nosaltres considerem que les qüestions locals cal articular-les amb les regionals i les nacionals. Confiem en l'autonomia del moviment social. No som braços ni cames de cap partit polític, per revolucionari que sembli. Fem feina política però no partidària i no tenim por tampoc de relacionar-nos amb algun partit polític.

- Volia preguntar-te com veieu el perill dels models d'estil de vida amb què us envaeixen? Els conqueridors aconseguen saquejar les riqueses amb unes boletes de vidre i unes campanetes. Actualment d'una banda, les elits estan enlluernades pels estils de vida, el consum de productes, vehicles, andròmines... i això pel seu valor afegit, requereix una rapinya de béns per sufragar-ho. Això és lamentable i a més trist que les classes baixes també es contagiïn del mateix virus i es donin casos de nens desnodrits, especialment molt deficients en dieta proteica, que gastin els seus pocs recursos amb la Coca-Cola, l'àcid fosfòric de la qual, està estudiat per la UNICEF, crea estralls a nivell de l'epiteli del tub digestiu. I no se'ls posa una pistola al pit ni se'ls obliga, sinó que fins i tot arriben a prostituir-se i hi ha sistemes de distribució que rememoren els sistemes dels camells amb la droga. Aleshores, en algunes experiències a països asiàtics i des d'algunes ONG han dit: «concentrem el nostre esforç en aquesta àrea cultural», on reivindiquen els seus estils de consum alimentari, els seus estils de vestir. I no passa com a l'Àfrica, on per portar unes sabates italianes, per portar un rellotge, compren electrodomèstics encara sense tenir la xarxa elèctrica, per posar-los en funcionament com a articles de prestigi. Això és terrible. Perquè si abans era terrible anar a capturar esclaus per portar-los a treballar a factories occidentals, ara potser és encara més tràgic perquè ja no cal pagar-los el viatge, ja vénen sols amb les pasteres i arriben a la vida senzillament per comprar-se una gorra Nike o unes sabatilles. I alguns dels d'aquí no passem per això. Aleshores, com veus aquesta submissió de consum i com veus tu la idea que simplement amb elements culturals i de boicot n'hi hauria prou?

(A. I.): - Sí, jo crec que la teva argumentació és valedora. Nosaltres estem en això i jo voldria tornar a algunes qüestions que només he apuntat. La importació de l'*american way of life* és una de les grans amenaces que tenim a l'Amèrica Central. Ja els deia que en el cas salvadorenc, una quarta part de la població viu als Estats Units. La majoria arriba com a «il·legal», fent tot el possible per sobreviure, precàriament, i aconseguir diners per enviar al país. Entren dos mil milions de dòlars anualment en remeses familiars; l'emigració creix i les remeses també. En una quantitat tal que l'única política social que hi ha al país són les remeses. Aleshores, això ens situa en una relació d'amor i d'odi amb els Estats Units. I estem en una fase de construir un nou país tenint en compte la realitat. Jo veig que el que tu plantejes és un dels principals desafiaments que tenim, perquè una gent que ha tingut una infància de privacions, que ha vist això a la televisió, que aspira a tenir unes sabates Nike i un pantaló Levi's o si és millor Adidas, veritat? És de més qualitat...?; almenys a la tele apareix així, arriba amb aquesta intencionalitat.

Això d'una banda, per l'altra hi ha una consciència crítica que creix al país, que aquest model del nord és matemàticament impossible per a la humanitat. I aquest és un factor que estem treballant. Galeano ho deia en aquell text «no volem ser com ells». I ho fem així, sense ignorar la seva profunditat. Per cert, perquè sàpigui fins on arriba la gravetat de la situació, els esmento un estudi d'opinió pública que es va fer fa uns nou mesos a El Salvador. La població veia el futur en dues parts: al nord, és a dir, als Estats Units, i altres més optimistes, al cel. Perquè també les esglésies pentecostals-fonamentalistes han avançat, i de ser el 2% fa trenta anys, avui són al voltant del 30% de la població. El miracle de la conversió que també ve del nord, té el suport de l'Institut Religió i Democràcia que té la seu i està finançat pels Estats Units. Enfront d'aquesta amenaça cultural important, també ens n'hem de fer càrrec.

- Hola. Bé, jo voldria saber si a El Salvador, la majoria de pagesos conserven la biodiversitat en algunes de les seves pràctiques, si guarden les llavors, si les intercanvien amb sistemes agrícoles diversos i si són conscients del perill que els espera o que els està esperant amb la privatització dels seus recursos, que són les llavors. I si ells ho veuen o no. Gràcies.

(A. I.): - Aquí vull dir que com a tots els països llatinoamericans, i centreamericans en particular, hi ha una forta emigració del camp a la ciutat, hi ha un procés accelerat de canvi d'ús del sòl que substitueix aquests models agrícoles. Hi ha un cert procés d'abandonament del camp, famílies que tradicionalment han estat camperoles, gent que han estat pagesos de la nit al dia han d'emigrar o a la ciutat o cap al nord, perquè les condicions materials de vida al camp han fet fallida. Conservar llavors i intercanviar-les es penarà amb la Llei de Llavors aprovada. Però sempre hi ha gent que ho promou i en això a El Salvador hi ha on apel·lar. Hi ha fibra per resistir i per descomptat hi ha molta gent pagesa que es resisteix a canviar els seus hàbits, que li dóna importància, a això. Avui la lluita per les llavors, la lluita contra els transgènics, la lluita per canviar les condicions de vulnerabilitat enfront de sequeres i inundacions, són factors que mouen. I aquest és un potencial per resistir. Jo no puc afirmar què passa amb tots els pagesos, però sí que hi ha fibra per resistir.

- Una pregunta molt rapideta, com percebeu des de la vostra organització o altres organitzacions, tota la repercussió que pot tenir en aquests terrenys el moviment del Fòrum Social Mundial en el sentit que, per exemple, tinc informació per correu electrònic que en aquest últim crec que s'havia llançat per part dels moviments camperols, una proposta en relació amb una llei sobre la llavor, etc.? Aleshores, quines expectatives veieu també de tota aquesta problemàtica que estem parlant en totes aquestes trobades?

(A. I.): - Per parts. Un, vam intentar fer esforços per vincular la cosa local amb la nacional i la nacional amb la regional mesoamericana. Tenim molt bons nivells d'intercanvi amb organitzacions locals mexicanes, per exemple, a partir d'Amèrica Central. Fins i tot li estem donant seguiment al que pot ser un intent fructífer de descarrilar les negociacions de Cancún, és a dir, estem en comunicació amb Mèxic. A més, a partir del regional també estem integrats al que s'anomena l'Aliança Social Continental, la consigna de la qual és «Una altra Amèrica és possible». Hi ha propostes contra l'ALCA, hi ha propostes alternatives a tots els seus capítols i també en la concepció. En aquest sentit nosaltres ens sentim part de la família mundial que està contra la globalització neoliberal, que està contra aquesta manera de capitalisme salvatge i per això veiem el Fòrum Social Mundial, no només com un esdeveniment, sinó com la convergència d'energia que pot plantar cara a la globalització neoliberal. Nosaltres ens sentim part d'aquest esforç. Al Fòrum Social Mundial no hi ha un pensament únic ni tampoc estem per afrontar-nos al pensament únic ni al dogma neoliberal, un altre pensament únic. Nosaltres particularment apostem per la diversitat en això, però reconeixem avenços importants. I arribar a ser —l'FSM— un referent mundial de resistència, creiem que és un pas important.

En això que tu plantejes, allà pràcticament hi ha una campanya també contra la privatització i mercantilització de l'aigua. I es va llançar la campanya mundial de defensa de la llavor a través de Vía Campesina i altres organitzacions. I aquesta campanya a la qual ha fet referència el company de Vía Campesina que diu «el nostre món no està en venda». I tot això

convergeix cap a focalitzar Cancún. És clar que nosaltres tenim l'ALCA al continent i a la regió també tenim el TLC i el Pla Puebla-Panamà. Tenim una agenda com per estar divertits, mobilitzant-nos i tractant de construir la utopia d'un altre món possible. Perquè cal fer la lluita divertida, perquè si la fem seriosa tindríem ganes de suïcidar-nos.

CLAUSURA

Alfonso Sancho, president de la Federació Catalana d'ONGD

(Presentació) Ja per acabar, vull presentar Alfonso Sancho, que és el president de la Federació d'ONG catalanes per al desenvolupament, que tancarà una mica l'acte d'avui.

Vull agrair a **Cooperacció** la possibilitat de ser aquí. A més he vist la capacitat de mobilització fent un mercat alternatiu aquí a sota, cosa que ha fet que això sigui més conegut. Jo crec que des de la perspectiva de les ONG el tema dels drets a l'alimentació, vist des d'una perspectiva d'accés a la terra, és un tema que ens interroga i ens demana canviar les nostres pràctiques. Jo crec que és un dels temes transversals des d'un punt de vista que, primer, els drets humans no són només individuals sinó que són col·lectius, culturals i mediambientals, i que el dret a la terra i el dret a l'alimentació, no només són un tema puntual, concret, vist des d'un punt de vista de dir «bé, tothom té dret a no tenir fam», sinó que va molt més enllà. Jo crec que ens interroga o ens fa pensar que les nostres pràctiques han de ser diferents, perquè aquí ara s'estava comentant, té una relació amb el medi ambient, amb unes pràctiques diferents. L'accés a la terra des d'un punt de vista dels pagesos i dels pobles indígenes, significa una protecció del medi en què ells estan ubicats i amb els quals estan lligats. Té una relació amb el que has dit d'anar contra la privatització de l'aigua i com n'és d'important l'accés a l'aigua, la recerca d'altres alternatives energètiques que hi ha avui dia i que estem a punt de patir i crec que entre tots aconseguirem que no sigui així, una guerra per culpa d'aquesta ceguesa de no buscar altres alternatives energètiques que avui existeixen.

El dret a l'alimentació com a sobirania alimentària, com a accés a la terra, ens diu que el treball no és individual, aquest món individualista neoliberal que ens plantegen, sinó que és un treball col·lectiu. No és un treball que, en un punt de vista, enfronti els pobles indígenes amb els pagesos sinó que els pobles indígenes i els col·lectius camperols units estan defensant els seus drets. Ens parla de la cultura local, una cultura que parla de mundialització, i jo crec que no hi ha una mundialització ara com ara, perquè no hi ha una mundialització de tots els drets sinó que hi ha un localisme, sobretot localisme dels Estats Units però també localisme de la Unió Europea, etc., que s'està implantant mundialment. I des d'aquest dret a l'alimentació i a la terra es busca una cultura universal multifocal. Crec que a les ONG se'ns ha de plantejar que la nostra feina no és simplement enviar fons, sinó donar suport als diferents moviments dels pobles, dels col·lectius de l'Àfrica, de l'Amèrica llatina, de l'Àsia i que no estem parlant del que es parla molt, d'eradicar la pobresa, sinó que sempre estem parlant de redistribuir la riquesa i amb el tema de l'alimentació és un dels temes amb més paradigmes d'aquest tema. Jo crec en la distribució de la terra com un element fonamental per al dret a l'alimentació. Ens diu a les ONG que hem de treballar no només donant suport als col·lectius i pobles del sud, sinó que hem de combatre en l'àmbit d'empreses multinacionals tot el tema dels transgènics. Jo crec que és un tema importantíssim i que s'està canviant però que encara des de les organitzacions solidàries del nord dediquem poques energies a aquesta difusió i a combatre unes pràctiques totalment inadequades i injustes.

I jo crec també que és un tema tan important que a més surt a Johannesburg, a Porto Alegre, etc., però que després no surt als mitjans de comunicació. A Porto Alegre ja tothom comença a parlar del que signifiquen els pressupostos participatius, les energies a Johannesburg... En canvi, l'accés a la terra no és un tema que surti gaire. Jo crec que no surt perquè això també implica (i és una de les pràctiques que també ens hem de qüestionar com a organitzacions solidàries) canviar el nord. Implica canviar les nostres línies de consum. Amb el comerç just hi ha una línia de treball important i **Cooperacció** està en aquesta línia. Implica una línia de començar a parlar amb els sindicats d'aquí, per exemple, en el nostre cas els sindicats catalans: què estan fent, quins són els temes que influeixen en la injustícia d'aquestes polítiques agràries comunitàries, hi

havia una conferència avui sobre això. I també influeix a parlar amb els polítics i des de la Federació Catalana d'ONGD teníem clar que no fem política partidària, al contrari, volem influir sobre els partits polítics perquè tinguin una coherència de polítiques. I aquesta coherència de polítiques significa que hem de començar a parlar del comerç i que no parlem que hi ha d'haver normes de comerç just, que és evident, sinó que hi ha temes amb els quals no es pot fer lliure comerç ni mercantilisme. I el tema de l'alimentació és un dels fonamentals que no ha d'entrar a l'OMC i ha de quedar fora del lliure comerç i del mercantilisme.

Des d'aquesta perspectiva, a la Federació estem organitzant una campanya sobre la sobirania alimentària perquè creiem que en el col·lectiu d'organitzacions solidàries, com s'ha fet el 0,7, que és un patrimoni de la gent i dels ciutadans i ciutadanes dels països d'Europa, el tema del deute extern hem aconseguit que sigui un tema, que sigui un patrimoni de la política. Crec que serà difícil perquè com dic, implica canviar el nord. Fins ara «enviar el 0,7, perquè bé, enviem el que ens sobra. El deute extern, perquè bé, no ens toca...» però el tema de la sobirania alimentària, el dret a l'alimentació i les pautes de consum sí que ens toquen i impliquen una cosa que sempre ens n'oblidem quan parlem de solidaritat i de cooperació al nord, que són les pautes que hem de canviar, no només de canviar el sud sinó de canviar el nord. Per això el dret a l'alimentació, a la sobirania alimentària, a l'accés a la terra, són temes fonamentals que si les organitzacions de solidaritat no ens n'apropriem, perquè no estem seguint en aquest camí per construir. No només un altre món és possible sinó que un altre món és necessari.

I en aquesta mateixa línia la Federació ens hem aliat amb No a l'ALCA i creiem que en aquest moment, i com comentava en Tono aquest matí, també apostem per una cultura de la pau, no una cultura de la pau entesa com un pacifisme que es llança a vegades des dels Estats Units sobre Europa, sinó una cultura de justícia, d'equitat i per tant, en aquest moment estem a favor de la campanya d'Aturem la Guerra. Creiem que entre tots... Té molta relació el poble iraquí amb totes les restriccions que ha tingut aquests últims anys, tot el problema d'alimentació, salut, etc., i per tant també ens hi hem implicat. Sense res més, poden acabar aquestes jornades i moltes gràcies a tots i a totes.